

Міністерство освіти і науки України  
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника  
Факультет філології

*Кафедра української мови*

**Оксана ЦИПЕРДЮК**

**УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ  
СПРЯМУВАННЯМ**

*Методичні вказівки*

*до практичних занять і самостійної роботи*

для студентів  
факультету іноземних мов

Івано-Франківськ

2022

УДК 811.161.2'276.6(075.8)

ББК 81.2Укр-93

Рекомендувала до друку кафедра української мови  
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника  
(протокол № 4 від 24 листопада 2022 року).

**Рецензенти:**

*Л. І. Пена* – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника);

*І. Ф. Джочка* – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови (Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника).

**Ципердюк О. Д.**

Українська мова за професійним спрямуванням: методичні вказівки до практичних занять і самостійної роботи для студентів факультету іноземних мов : електронне видання. Івано-Франківськ : кафедра української мови ПНУ ім. В. Стефаника, 2022. 136 с.

Посібник містить теми і плани практичних занять, до кожного з яких подано літературу, перелік термінів, запитання для самоперевірки, завдання для контролю на практичному занятті та для самостійної роботи студентів, теми рефератів і повідомлень, зауваги щодо правильного вживання слів. Окремо представлено перелік методичного забезпечення, критерії оцінювання, загальні вказівки до самостійної роботи та програмові вимоги до іспиту. У додатках подано вислови відомих людей про мову, перелік довідкової літератури з культури мовлення, тематику прилюдних виступів, зразок опису поняття в різних стилях, зразки оформлення наукових робіт, коректурні знаки.

Призначено для студентів факультету іноземних мов спеціальностей «Філологія» та «Середня освіта».

© О. Д. Ципердюк, 2022

## ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	5
ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ.....	8
<b>Практичне заняття 1.</b> Вступ. Державна мова – мова професійного спілкування.....	8
Завдання для самостійної роботи.....	12
<b>Практичне заняття 2.</b> Українська мова серед інших мов.....	13
Завдання для самостійної роботи.....	17
<b>Практичне заняття 3.</b> Основи культури мовлення. Стилi сучасної української мови в професійному спілкуванні.....	18
Завдання для самостійної роботи.....	27
<b>Практичне заняття 4.</b> Культура усного фахового мовлення.....	28
Завдання для самостійної роботи.....	31
<b>Практичне заняття 5.</b> Риторика і мистецтво презентації .....	32
Завдання для самостійної роботи.....	36
<b>Практичне заняття 6.</b> Документація з кадрово-контрактних питань.....	38
Завдання для самостійної роботи.....	42
<b>Практичне заняття 7.</b> Довідково-інформаційні документи.....	46
Завдання для самостійної роботи.....	50
<b>Практичне заняття 8.</b> Етикет ділового листування.....	58
Завдання для самостійної роботи.....	65
<b>Практичне заняття 9.</b> Українська термінологія в професійному спілкуванні.....	69
<b>Практичне заняття 10.</b> Лексикографія. Термінографія.....	74
Завдання для самостійної роботи.....	79
<b>Практичне заняття 11.</b> Фахова термінологія.....	80
<b>Практичне заняття 12.</b> Особливості наукового тексту. Бібліографія.....	84
Завдання для самостійної роботи.....	86
<b>Практичне заняття 13.</b> Наукова робота.....	87
Завдання для самостійної роботи.....	89

<b>Практичне заняття 14. Проблеми перекладу наукових текстів.....</b>	<b>91</b>
Завдання для самостійної роботи.....	96
<b>Практичне заняття 15. Проблеми редагування наукових текстів.</b>	
Підсумкова тестова контрольна робота.....	98
Завдання для самостійної роботи.....	104
<b>ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА З КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ.....</b>	<b>106</b>
<b>МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....</b>	<b>109</b>
<b>ЗАГАЛЬНІ ВКАЗІВКИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.....</b>	<b>110</b>
<b>ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ ДО ІСПИТУ .....</b>	<b>112</b>
<b>ДОДАТКИ.....</b>	<b>117</b>
Додаток 1. Вислови відомих людей про мову.....	117
Додаток 2. Орієнтовна тематика прилюдних виступів.....	124
Додаток 3. Зразок опису одного поняття в різних стилях.....	127
Додаток 4. Зразки оформлення наукових робіт.....	131
Зразок титульної сторінки реферату.....	131
Зразок титульної сторінки курсової роботи.....	132
Зразок титульної сторінки бакалаврської роботи.....	133
Зразок титульної сторінки магістерської роботи.....	134
Зразок змісту наукової роботи.....	135
Додаток 5. Коректурні знаки.....	136

## ПЕРЕДМОВА

Дисципліна «Українська мова за професійним спрямуванням» є однією з базових для формування професійної компетенції студентів, оскільки мова виступає одним з основних інструментів професійної діяльності сучасного фахівця. Сьогодні висококваліфікований фахівець будь-якої галузі повинен мати високу загальну й мовну культуру, уміти спілкуватися з людьми, висловлюватися точно, логічно й виразно, досконало володіти фаховою термінологією, що можливо тільки за умови глибокого вивчення рідної мови, свідомого ставлення до повсякденної мовної практики. Засвоєні знання та уміння з української мови за професійним спрямуванням є основою для ефективного сприйняття відомостей з інших галузей знань, розвитку абстрактного мислення, реалізації творчого потенціалу майбутніх фахівців.

Курс «Українська мова за професійним спрямуванням» – один із важливих складників освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальностей 035 «Філологія» та 014 «Середня освіта», оскільки на знаннях рідної мови базується вивчення й навчання іноземної мови. Ґрунтовне оволодіння сучасною українською літературною мовою необхідне для успішної вчительської, викладацької та перекладацької діяльності, редагування оригінальних і перекладних текстів, як і в інших сферах можливої професійної діяльності філологів.

Метою викладання навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» є формування у студентів як майбутніх фахівців професійно зорієнтованих умінь і навичок оптимальної мовної поведінки у фаховій сфері, підвищення рівня мовної грамотності, практичне оволодіння основами офіційно-ділового, наукового, розмовного стилів української мови, що забезпечить професійне спілкування на належному мовному рівні.

Завдання:

- сформувати чітке й правильне розуміння ролі державної мови в професійній діяльності;
- забезпечити досконале володіння нормами сучасної української літературної мови та дотримання вимог культури усного й писемного мовлення;
- виробити навички самоконтролю за дотриманням мовних норм у спілкуванні;
- розвивати творче мислення та зв'язне мовлення студентів;

- виховати повагу до української літературної мови, до мовних традицій;
- сформувати навички оперування фаховою термінологією, редагування, коригування та перекладу наукових текстів.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен здобути такі компетентності:

- знання основних відомостей про українську мову та її місце серед інших мов, особливості мовної політики та мовної ситуації в Україні;
- знання законодавчих та нормативно-стильових основ професійного мовлення (основних ознак культури мовлення, їхніх характеристик, мовних норм сучасної української літературної мови; основних стилів сучасної української літературної, їхніх основних ознак);
- усвідомлення теоретичних відомостей про фахове спілкування, його роль у професійній діяльності;
- розуміння визначення, призначення, основних різновидів і структури ділових документів;
- знання загальних відомостей про культуру усного фахового мовлення, індивідуальні й колективні форми фахового спілкування, підготовку та проведення прилюдного виступу;
- розуміння основних проблем українського термінознавства, української мовознавчої та літературознавчої термінології;
- знання основних проблем перекладу й редагування наукових текстів.

Результати навчання:

- спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово;
- застосовувати знання в практичних ситуаціях;
- практично володіти нормами сучасної української літературної мови;
- аналізувати своєрідні риси української мови, основні комунікативні ознаки культури мовлення, риси літературної мови та мовної норми, типи мовних норм; визначати функційно-стилістичну належність текстів;
- складати різні типи документів, правильно добираючи мовні засоби, що репрезентують їхню специфіку;
- сприймати, відтворювати, редагувати тексти офіційно-ділового й наукового стилів;

- підготувати й виголосити прилюдний виступ на тему, пов'язану з майбутнім фахом;
- оперувати термінологією майбутньої професії для розв'язання професійних завдань;
- послуговуватися лексикографічними джерелами (словниками) та іншою допоміжною літературою, необхідною для самостійного вдосконалення мовленнєвої культури;
- надавати консультації з дотриманням норм літературної мови та культури мовлення;
- організовувати ділову комунікацію.

Пропонований навчально-методичний посібник має практичний характер та є компонентом методичного забезпечення навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» для студентів факультету іноземних мов. У ньому відповідно до розробленої та затвердженої робочої програми подано змістове наповнення практичних занять і самостійної роботи для студентів першого курсу, які претендують на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр».

Він містить теми і плани практичних занять, до кожного з яких подано основну й додаткову літературу, запитання для самоконтролю, завдання для перевірки на практичному занятті та для самостійної роботи студентів. Завдання мають різноманітний характер (вправи, у тому числі творчі, конспект праць, підготовка прилюдних виступів та презентацій, робота з інтернет-ресурсами) і передбачені як для перевірки безпосередньо на практичному занятті, так і для самостійного опрацювання з перевіркою у формі поточних аудиторних чи дистанційних тестів, контрольної роботи, під час контролю самостійної роботи чи на іспиті. Окремо представлено список рекомендованої літератури з культури мовлення й методичного забезпечення, загальні вказівки до самостійної роботи, програмові вимоги до іспиту. У додатках подано вислови відомих людей про мову, тематику прилюдних виступів, зразок опису одного поняття в різних стилях, зразки оформлення наукових робіт, коректурні знаки.

Посібник скеровує на опрацювання всього наявного методичного забезпечення навчальної дисципліни (опорного конспекту лекцій, хрестоматій, інших методичних матеріалів) і покликаний допомогти здобувачам освіти ефективно підготуватися до практичних занять та систематизувати самостійну роботу.

# ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ

## Практичне заняття 1

### ВСТУП. ДЕРЖАВНА МОВА – МОВА ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

1. Предмет, мета і завдання курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» у вищій школі. – *Див. лекцію (на сторінці дистанційного навчання).*
2. Роль української мови у фаховій підготовці студентів факультету іноземних мов. – *Див. лекцію.*
3. Поняття рідної і державної мови. – *Див. лекцію.*
4. Самостійна тестова робота «Стартовий тест з української мови» (перевірка базових знань з української мови).

### ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. Сучасні ділові папери : навч. посібник для вищ. та серед. спец. навч. закл. 4-те вид., переробл. і доповн. Київ : А.С.К., 2005. С. 5–12.
2. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : навч. посібник. Львів : Світ, 2003. С. 196–231.
3. Ділова українська мова / за ред. Н. Д. Бабич. Чернівці, 1996. С. 3–6, 9–13, 17–25, 31–34.
4. Зубков М. Норми й культура української мови за оновленим правописом. Ділове мовлення. 3-є вид., доп. і змін. Київ: Арії, 2020. 608 с.
5. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова. 7-ме вид., виправл. Донецьк, 2005. С. 9–15.
6. Культура фахового мовлення : навч. посібник / за ред. Н. Д. Бабич. Чернівці : Книги – ХХІ, 2006. С. 5–11, 492–495.
7. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с. (*Див. електронний варіант на сторінці дистанційного навчання* або за покликанням <https://drive.google.com/file/d/1p0moU61Yrg4RskpJYTljxkiAa5vrd0mM/view>).



8. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. 3-тє вид., виправл. і доповн. Київ : Алерта, 2012. С. 11–15, 49–51.
9. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. 6-тє вид., виправл. і доповн. Київ : Алерта, 2022. 536 с.
10. Ющук І. П. Українська мова. Київ : Либідь, 2003. С. 15–49.

## ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Ажнюк Б. М. Мовна політика: Україна і світ. Київ : Видавничий дім Д. Бураго, 2021. 420 с. URL: <https://cutt.ly/hvopHsA>
2. Білецький А. О. Про мову і мовознавство. Київ : АртЕк, 1997. С. 103–116, 120–127, 176–184.
3. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>
4. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. Дрогобич : Відродження, 1994. 218 с.
5. Конституція України : подарункове видання / упоряд. : Л. І. Бірюк, Н. І. Адамчик, Є. Г. Кудлай та ін. Київ : ВАІТЕ, 2021. 324 с.
6. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу : навч. посібник. Київ : Юніверс, 2002. 280 с.
7. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. Київ : Вид. центр «Академія», 2000. С. 20–22, 31–34, 51–55, 58–72.
8. Лазаренко Л. Досвід мовних політик світу й українська перспектива. *Українська мова*. 2002. № 4. С. 14.
9. Масенко Л. Т. Конфлікт мов та ідентичностей у пострадянській Україні. Київ : Кліо, 2020. 176 с.
10. Масенко Л. Т. Мова і суспільство: постколоніальний вимір. Київ : Вид. дім «КМ академія»; Всеукр. т-во «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, 2004. С. 3–7, 31–82, 115–125, 157–159.
11. Масенко Л. Т. Нариси з соціолінгвістики. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 243 с.
12. Мовна політика та мовна ситуація в Україні: аналіз і рекомендації / за ред. Юліане Бестерс-Дільгер. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 363 с.
13. Найдорожчий скарб: слово про рідну мову : поезії, вислови / упоряд. В. І. Лучук. Київ : Рад. письменник, 1990. 390 с.

14. Народ скаже – як зав’яже : Укр. нар. прислів’я, приказки, загадки, скоромовки : для сер. шк. віку / упоряд. та передм. Н. С. Шумади. Київ : Веселка, 1985. С. 36–37.
15. Огієнко І. Наука про рідномовні обов’язки. Рідномовний катехизис для вчителів, робітників пера, духовенства, адвокатів, учнів і широкого громадянства. Київ : Ярославів Вал, 2014. 56 с.
16. Радчук В. Мова в Україні: стан, функції, перспективи. *Державність української мови і мовний досвід світу* : матеріали Міжнародної конференції. Київ, 2000. С. 362–374.
17. Русанівський В. М. Мова в нашому житті. Київ : Наук. думка, 1989. 112 с.
18. Ткаченко О. Б. Чи можуть бути в Україні дві загальнодержавні мови? (Відповідь прибічникам двомовності і деякі дотичні міркування). *Мовознавство*. 1999. № 4–5.
19. Українська мова: Енциклопедія / редкол. : В. М. Русанівський (співгол.) та ін.; НАНУ; Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Ін-т української мови. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія», 2000. 820 с.
20. Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду : док. і матеріали / упоряд. : Л. Масенко та ін. Київ : Вид. дім «КМ Академія», 2005. 399 с.
21. Фразеологічний словник української мови / уклад. : В. М. Білоноженко та ін. Київ : Наук. думка, 1993. 984 с.

## **ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ**

1. З якого часу і чому вивчається курс «Українська мова за професійним спрямуванням» у середніх спеціальних та вищих навчальних закладах?
2. Для чого потрібна єдина загальнодержавна мова? Яка її роль у суспільстві?
3. Як розумієте вислови: «Скільки мов ти знаєш, стільки разів ти людина», «Заговори, щоб я тебе побачив», «Людина не повинна бути колекціонером мов», «Знання іноземної мови відтінює красу рідної»? Хто є автором цих слів?
4. Яких українських перекладачів ви знаєте? Хто з них перекладав із тих іноземних мов, які ви вивчаєте?
5. На якому рівні, на вашу думку, повинен знати українську мову перекладач з інших мов?
6. Які функції мови вважаєте основними й чому?

7. Для кого мова важливіша, цінніша – для окремої людини чи для всього суспільства? Чому?
8. Який зміст ви вкладаєте в поняття *рідна мова*? Які рідномовні обов'язки, на вашу думку, має кожна людина? Які рідномовні обов'язки має кожна людина, на думку І. Огієнка?
9. Хто з мовознавців уперше розмежував мову і мовлення? Порівняйте основні відмінні риси мови й мовлення.
10. Коли українська мова набула статусу державної мови?
11. У якій статті Конституції України закріплено статус української мови як державної?
12. Чи може в Україні бути дві державні мови? Відповідь обґрунтуйте.
13. Які ви знаєте українські законодавчі акти, що стосуються мови? Чи виконуються вони?
14. Коли було ухвалено Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної»? Які його основні положення?

## **ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ**

**Завдання 1.** Запишіть 5 висловів відомих людей про українську мову (один вивчіть напам'ять) або напишіть самостійно акроріш, щоби перші букви мали слово «МОВА».

**Завдання 2.** Запишіть 5 фразеологізмів (у тому числі прислів'їв і приказок) про мову, поясніть їхні значення.

**Завдання 3.** Прочитайте працю І. Огієнка «Наука про рідномовні обов'язки» (див. *хрестоматію до дисципліни на сторінці дистанційного навчання*). Перекажіть коротко зміст, зацитувавши за допомоги власного конспекту кілька найважливіших, на вашу думку, її положень.

**Завдання 4.** Ознайомтесь із сайтами для вивчення української мови (*Тренажер із правопису української мови* <https://webpen.com.ua/>, *Офіційний сайт української мови* <http://ukrainskamova.com/>, *Словотвір* <https://slovotvir.org.ua/>, *Українська за 27 уроків* <https://prometheus.org.ua/>, *Студія Фаріон* <https://www.youtube.com/c/%D0%A1%D1%82%D1%83%D0%B4%D>

[1%96%D1%8F%D0%A4%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%BE%D0%BD](#)), коротко охарактеризуйте їхній зміст і функційні можливості. Знайдіть самостійно подібний інтернет-ресурс і розкажіть про його користь для вивчення та вдосконалення української мови.

**Завдання 5.** Підготуйтеся до самостійної роботи на тему «Стартовий тест з української мови».

## **ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ** (для перевірки у вигляді поточних тестів, контрольної роботи, контролю самостійної роботи, іспиту)

### **Теоретичні питання**

1. Мова та її функції. – *Див. лекцію.*
2. Загальне поняття про мову і мовлення, їх диференційні ознаки за Ф. де Соссюром. – *Див. підручник зі вступу до мовознавства М. Кочергана.*
3. Українське законодавство про мову. – *Див., окрім лекцій, такі джерела:*
  - «Українська мова за професійним спрямуванням» С. В. Шевчук та І. В. Клименко,
  - «Українська мова» І. П. Ющука,
  - Конституція України,
  - Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».

### **Практичні завдання**

**Завдання 1.** Законспектуйте ті статті з Конституції України, що стосуються української мови.

### **Теми рефератів і повідомлень**

1. Національна ідентичність в Україні в умовах глобалізаційних викликів.
2. Роль української мови у фаховій підготовці перекладача.
3. Провідна роль державної мови як фактора національної єдності.
4. Конфлікт мов у пострадянській Україні.
5. Мова об'єднує, розмаїття збагачує: роль і місце державної мови та інших мов в Україні.
6. Мовне законодавство в умовах війни.

## Практичне заняття 2

### УКРАЇНСЬКА МОВА СЕРЕД ІНШИХ МОВ

1. Прилюдний виступ на тему, пов'язану з майбутнім фахом (*готують 2 студенти*). – *Орієнтовний перелік тем прилюдних виступів подано на с. 124–126.*
2. Українська мова як одна з індоєвропейських мов. – *Див. лекцію.*
3. Самобутні риси української мови. – *Див. лекцію.*
4. Мовна ситуація і мовна політика в Україні. – *Див. лекцію.*
5. Самостійна робота «Своєрідні риси української мови».

### ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. Сучасні ділові папери : навч. посібник для вищ. та серед. спец. навч. закл. 4-те вид., переробл. і доповн. Київ : А.С.К., 2005. С. 5–12.
2. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : навч. посібник. Львів : Світ, 2003. С. 196–231.
3. Ділова українська мова / за ред. Н. Д. Бабич. Чернівці, 1996. С. 3–6, 9–13, 17–25, 31–34.
4. Зубков М. Норми й культура української мови за оновленим правописом. Ділове мовлення. 3-є вид., доп. і змін. Київ: Арій, 2020. 608 с.
5. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова. 7-ме вид., виправл. Донецьк, 2005. С. 9–15.
6. Культура фахового мовлення : навч. посібник / за ред. Н. Д. Бабич. Чернівці : Книги – ХХІ, 2006. С. 5–11, 492–495.
7. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с. (*Див. електронний варіант на сторінці дистанційного навчання*)
8. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. 3-те вид., виправл. і доповн. Київ : Алерта, 2012. С. 11–15, 49–51.
9. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. 6-те вид., виправл. і доповн. Київ : Алерта, 2022. 536 с.
10. Ющук І. П. Українська мова. Київ : Либідь, 2003. С. 15–49.

## ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Ажнюк Б. М. Мовна політика: Україна і світ. Київ : Видавничий дім Д. Бураго, 2021. 420 с. URL: <https://cutt.ly/hvopHsA>
2. Баган М. П. Англізація сучасного українськомовного комунікативного простору: причини, основні вияви та наслідки. *Українська мова*. Київ : Ін-т укр. мови НАН України. 2020. №1. С. 38–53. URL: [https://iul-nasu.org.ua/pdf/ukrmova/1\\_20/6.pdf](https://iul-nasu.org.ua/pdf/ukrmova/1_20/6.pdf)
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
4. Зарубіжні українці / С. Ю. Лазерник, Л. О. Лещенко, Ю. І. Макар та ін. Київ : Вид-во «Україна», 1991. 252 с.
5. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. Дрогобич : Відродження, 1994. 218 с.
6. Лазаренко Л. Досвід мовних політик світу й українська перспектива. *Українська мова*. 2002. № 4. С. 14.
7. Лесюк М. П. Доля моєї мови. Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2004. 256 с.
8. Масенко Л. Т. Конфлікт мов та ідентичностей у пострадянській Україні. Київ : Кліо, 2020. 176 с.
9. Масенко Л. Т. Мова і суспільство: постколоніальний вимір. Київ : Вид. дім «КМ академія»; Всеукр. т-во «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, 2004. С. 3–7, 31–82, 115–125, 157–159.
10. Масенко Л. Т. Нариси з соціолінгвістики. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 243 с.
11. Мовна політика та мовна ситуація в Україні: аналіз і рекомендації / за ред. Юліане Бестерс-Дільгер. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 363 с.
12. Півторак Г. Українці: звідки ми і наша мова. Київ : Наук. думка, 1993. 200 с.
13. Погрібний А. Світовий мовний досвід та українські реалії. Київ, 2003. 72 с.
14. Радевич-Винницький Я. Україна: від мови до нації. Дрогобич, 1997. 361 с.
15. Радчук В. Мова в Україні: стан, функції, перспективи. *Державність української мови і мовний досвід світу* : матеріали Міжнародної конференції. Київ, 2000. С. 362–374.

16. Селезньов В. Мовні війни: міф про «зіпсованість» української мови. Харків : Віват, 2016. 256 с.
17. Ткаченко О. Б. Українська мова і мовне життя світу. Київ : Спалах, 2004. 272 с.
18. Українська мова: Енциклопедія / редкол. : В. М. Русанівський (співгол.) та ін.; НАНУ; Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Ін-т української мови. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія», 2000. 820 с.
19. Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду : док. і матеріали / упоряд. : Л. Масенко та ін. Київ : Вид. дім «КМ Академія», 2005. 399 с.

## **ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ**

1. Яке місце посідає українська мова серед індоєвропейських мов?
2. Які факти підтверджують, що наша мова є такою ж давньою, як старолатинська?
3. Поясніть сутність терміносполук *руська мова, українська мова*? Коли й чому наш народ змінив самоназву *Русь* на *Україна*?
4. Назвіть основні етапи розвитку української мови за періодизацією Ю. Шевельова.
5. Які основні тенденції розвитку української мови спостерігаються на сучасному етапі?
6. Дайте визначення термінів *мовна політика, мовна ситуація*.
7. Якою, на вашу думку, є мовна політика України?
8. Назвіть позитивні ознаки мовної ситуації в Україні.
9. У чому, на думку дослідників, полягають негативні риси мовної ситуації в нашій країні? Які проблеми щодо вживання української мови в мовленні громадян України бачите ви особисто?
10. Чи погоджуєтесь ви з думкою, що мовлення сучасних українців звulьгаризоване, примітивізоване й це становить загрозу для розвитку української мови?
11. Яких утисків зазнавала українська мова впродовж останніх століть? Відповідь проілюструйте прикладами.
12. Що означають терміни: *лінгвоцид, етноцид, геноцид*?
13. Яку мову утверджувала колись і тепер російська держава на захоплених нею територіях?
14. Яку мовну політику проводили й проводять інші держави?

15. Які самобутні фонетичні, лексичні й морфологічні риси вирізняють українську мову з-поміж інших слов'янських мов?
16. З боку яких мов існують загрози самобутності української мови?
17. Яким чином, на вашу думку, ми, українці, маємо зберегти самобутність української мови?
18. Які засоби милозвучності є в українській мові?
19. Порівняйте українську мову та іноземну мову, яку ви вивчаєте, за структурою (граматичною будовою), кількістю носіїв, наявністю писемності, ступенем вивчення, суспільними функціями тощо.
20. Коротко порівняйте мовну ситуацію й мовну політику в сучасній Україні, порівнявши з досвідом інших країн.
21. Чи змінилося становище української мови 2022 року? Розкажіть, як саме й чому це сталося.
22. Чи змінилося ставлення до українців та їхньої мови на світовому рівні в період російсько-української війни? Відповідь підтвердіть конкретними прикладами.
23. Чим зумовлена, на думку науковців (зокрема М. П. Баган), англізація мовлення певної частини сучасного українського суспільства? Чи можемо стверджувати, що англізоване мовлення є різновидом суржику? До яких наслідків призводить безпідставне використання англізмів? Чому необхідно уникати неконтрольованого поширення запозичень в українській мові?

### **ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ**

**Завдання 1.** Випишіть із тлумачного словника або наукової літератури значення термінів: *лінгвоцид*, *етноцид*, *геноцид*. Поясніть походження термінів (з якої мови запозичено) і зв'язок між позначуваними ними явищами на прикладі української історії й сьогодення.

**Завдання 2.** Прочитайте статтю М. П. Баган про англізацію сучасного українськомовного комунікативного простору та, використавши матеріал цієї наукової статті, письмово коротко вкажіть: а) основні причини, б) вияви, в) наслідки такого явища.

**Завдання 3.** Повторіть за «Українським правописом» правила чергування **У – В**, **І – Й** як засобу милозвучності. Ураховуючи ці



правила, розкрийте дужки й запишіть правильно сполучення слів і речення. Назвіть слова, у яких **У – В** не чергуються. Випишіть з «Українського правопису» 2019 р. (див. електронний варіант на сторінці дистанційного навчання) правила вживання прийменника **З** і його варіантів **ІЗ, ЗІ (ЗО)**.

(У,В) отця, (у,в) святого, залишилися (у,в) храмі, залишились (у,в) храмі, спитали (у,в) Учителя, навчався (у,в) Львівській богословській академії, (у,в) твоїй сповіді, була (у,в) Почаївській лаврі. (У,В) Зарваниці зібралось багато християн. (У,В) оселі запанувала молитовна тиша. (У,В)се Господь (у,в)чинив. Розкоші (і,й) багатство – (у,в)се це марнота. (І,Й) раптом відчув він присутність Святого Духа. Марія (і,й) Йосип – святе подружжя. (У,В) церковному хорі співали Ольга (і,й) Андрій. Петрик (і,й) Марійка готуються до причастя. На траві (і,й) квітках Божа роса. Задзвонили дзвони – (і,й) душа Соломії заспівала.

**Завдання 4.** Підготуйтеся до прилюдного виступу на 5 хв. (2 студенти – кожен окремо). Етапи підготовки, будову виступу, поради ораторові-початківцеві та алгоритм самоаналізу виступу див. у посібнику С. В. Шевчук, І. В. Клименко «Українська мова за професійним спрямуванням» (підпункт 2.2.1., с. 180–186), а також методичні матеріали на сторінці дистанційного навчання.

**Завдання 5.** Підготуйтеся, уклавши відповідний конспект, до самостійної роботи «Своєрідні риси української мови».

### **Теми рефератів і повідомлень**

1. Мова як вияв ментальності народу.
2. Походження української мови.
3. Українська мова у ХІХ–ХХ століттях: особливості лінгвоциду.
4. Українська мова: її стан і статус в Україні і поза її межами.
5. Вивчення української мови у світі.
6. Екологія мови: пошук балансу.
7. Мовне питання в контексті російсько-української війни.

## **ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

### **Теоретичні питання**

1. Походження та історія розвитку української мови. – *Див. лекцію.*
2. Історія лінгвоциду щодо української мови. – *Знайти самостійно.*

## Практичне заняття 3

### ОСНОВИ КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ. СТИЛІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННІ

1. Прилюдний виступ на тему, пов'язану з майбутнім фахом (*готують 2 студенти*).
2. Поняття літературної мови, її основні риси. – *Див. лекцію.*
3. Мовна норма, її основні ознаки. Норма і варіант. Види мовних норм. Професійна мовнокомунікативна компетенція. – *Див. лекцію і підручник С. Шевчук, І. Клименко.*
4. Основні ознаки культури мовлення, їхня загальна характеристика. – *Див. лекцію.*
5. Функційні стилі сучасної української мови, проблема їхньої класифікації та загальна характеристика. – *Див. підручник С. Шевчук, І. Клименко, інші праці.*
6. Професійна мова як інтеграція офіційно-ділового, наукового й розмовного стилів. – *Див. підручник С. Шевчук, І. Клименко.*
7. Тестова модульна контрольна робота за темами практичних занять 1–3 (у тому числі теоретичних питань і завдань для самостійної роботи). – *Тестові роботи за вказівкою викладача можуть виконуватися на сторінці дистанційного навчання університету.*

### ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів : Світ, 1990. С. 5–10, 62–66.
2. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови. Львів : Світ, 2003. С. 29–34.
3. Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. Сучасні ділові папери : навч. посібник для вищ. та серед. спец. навч. закл. 4-те вид., переробл. і доповн. Київ : А.С.К., 2005. С. 13–33, 62–64.
4. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова. 7-ме вид., виправлене. Донецьк, 2005. С. 5–41.
5. Культура фахового мовлення : навч. посібник. Чернівці : Книги – ХХІ, 2006. С. 29–34, 38–77.

6. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навч. посібник. Київ : Вид. центр «Академія», 2007. С. 5–32, 75–131.
7. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с.
8. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. 3-тє вид., виправ. і доповнен. Київ : Алерта, 2012. С. 15–49, 106–118.
9. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення : навч. посібник. 3-тє вид., переробл. і доповн. Київ : Вища школа, 2004. С. 5–12, 22–25, 32–33.
10. Ющук І. П. Українська мова. Київ : Либідь, 2003. С. 13–15, 49–54.

### **ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА**

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / за заг. ред. О. Сербенської : посібник. Львів : Світ, 1994. С. 5–23.
2. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / О. Сербенська, М. Білоус, Х. Дацишин та ін.; за заг. ред. О. Сербенської : навч. посібник. 2-ге вид, доповн. і перероб. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. С. 7–36.
3. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. Київ : Либідь, 1991. 256 с.
4. Ботвина Н. В. Міжнародні культурні традиції: мова та етика ділової комунікації : навч. посібник. Вид. 2-е, доп. та переробл. Київ : АртЕк, 2002. С. 44–50.
5. Ботвина Н. В. Офіційно-діловий та науковий стилі української мови : навч. посібник. Київ : АртЕк, 1998.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доповн.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
7. Вихованець І. Р. Розмовляймо українською : мовознавчі етюди / післямова А. Загнітка. Київ : Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2012. 160 с.
8. Волкотруб Г. Й. Практична стилістика сучасної української мови: використання морфологічних засобів мови : навч. посібник. Київ : ТОВ «ЛДЛ», 1998.
9. Голубець М. На захист рідної мови й культури мовлення. Львів : Компанія «Манускрипт», 2011. 56 с.

10. Городенська К. Г. Українське слово у вимірах сьогодення. Київ : КММ, 2019. 224 с.
11. Грещук В. В. Роль Івана Франка у формуванні єдиної української літературної мови. *Вісник Прикарпатського університету. Філологія*. 2006. Івано-Франківськ, 2006. С. 3–12.
12. Ділова українська мова / за ред. Бабич Н. Д. Чернівці, 1996. С. 25–30.
13. Довідник з культури української мови : [посібник] / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, Н. М. Сологуб та ін.: за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Вища школа, 2005. 399 с.
14. Дудик П. С. Стилїстика української мови. Київ : Вид. центр «Академія», 2005. С. 54–99.
15. Кравець Л. В. Стилїстика української мови : практикум : навч. посібник / за ред. Л. І. Мацько. Київ : Вища школа, 2004. С. 154–176.
16. Культура української мови : довідник / за ред. В. М. Русанівського. Київ, 1990. С. 3–4, 7–25.
17. Масенко Л. Т. Суржик: між мовою і язиком. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. 135 с. (2019. 232 с.)
18. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. Львів : Сполом, 2001. 223 с.
19. Русанівський В. М. Історія української літературної мови. Київ : АртЕк, 2002. С. 3–9, 149–223.
20. Сербенська О., Волощак М. Актуальне інтерв'ю з мовознавцем: 140 запитань і відповідей. Київ : Вид. центр «Просвіта», 2001. С. 5–10, 66–67, 79–83, 144–154.
21. Українська мова: Енциклопедія / редкол. : В. М. Русанівський (співгол.) та ін.; НАНУ; Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Ін-т української мови. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія», 2000. 752 с. (2-ге вид. – 2004. 820 с.; 3-є вид. – 2007, 856 с.; 4-те вид. – 2013).
22. Фаріон І. Д. Мовна норма : знищення, пошук, віднова. Вид. 2-ге, доп. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 336 с.
23. Фаріон І. Д. Правопис – корсет мови? Український правопис як культурно-політичний вибір. Львів : Свічадо, 2004. 117 с.
24. Шевельов Ю. Внесок Галичини у формування української літературної мови. Київ : Вид. дім «КМ Академія», 2003. 160 с.
25. Шевчук Ю. Мовна шизофренія. Брустури : Дискурсус, 2015. 60 с.

*Див. також довідкову літературу з культури мовлення на с. 106.*

## ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Чи однаковий зміст мають поняття *українська мова* і *українська літературна мова*?
2. Які основні риси літературної мови?
3. Що ви знаєте про діалектну основу української літературної мови?
4. Чому І. Котляревського називають зачинателем, а Т. Шевченка – основоположником сучасної української літературної мови?
5. У чому полягає внесок Галичини у формування сучасної української літературної мови?
6. Поясніть, як ви розумієте слова І. Огієнка: «Для кожного народу мусить бути тільки одна літературна мова й вимова, тільки один правопис»?
7. Що таке норма літературної мови? Назвіть основні ознаки мовної норми.
8. У чому полягає суспільний характер мовних норм?
9. Де фіксуються (кодифікуються) мовні норми?
10. Назвіть основні ознаки культури мовлення й коротко їх схарактеризуйте. Яка з них, на ваш погляд, найважливіша? У чому виявляється змістовність і доречність мовлення?
11. Що таке культура мови і культура мовлення?
12. Яка роль культури мовлення як складника загальної культури людини?
13. Яка роль культури мовлення в процесі удосконалення професійної майстерності?
14. Які чинники впливають на підвищення мовленнєвої культури?
15. Схарактеризуйте роль словників, іншої довідкової літератури в підвищенні мовленнєвої культури.
16. Які інтернет-ресурси популяризують українську мову, можуть допомогти вивчити її та вдосконалити культуру нашого мовлення?
17. Що таке *білінгвізм*? Що таке *суржик*? Схарактеризуйте ці явища. Порівняйте їх.
18. Чи може суржик бути корисним у справі українізації?
19. Що таке *функційний стиль*?
20. Що таке *експресивний стиль*?
21. На основі яких ознак класифікують функційні стилі сучасної української мови?
21. Які стилі є основними, а які – периферійними?

22. Схарактеризуйте кожен із основних функційних стилів сучасної української мови за такими ознаками: а) сфера вживання; б) призначення; в) загальні стилістичні риси; г) основні мовні ознаки (засоби); ґ) підстилі.
23. Які спільні та відмінні риси мають офіційно-діловий і науковий стилі?
24. Якими стилями переважно послуговуються мовці у своїй професійній діяльності?
25. У чому відмінність понять *етикет* і *мовленнєвий етикет*?
26. Чому дотримання мовленнєвого етикету важливе під час фахового спілкування?
27. Які типові формули мовного етикету наведено в посібнику С. В. Шевчук, І. В. Клименко «Українська мова за професійним спрямуванням». Див. *підпункт 1.2.5.3. (с. 80–93)*.

## **ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ**

**Завдання 1.** Наведіть приклади словників, довідників з української мови, у яких зафіксовано ті чи ті мовні норми, подавши повний бібліографічний опис, за зразком:

### ***Орфографічні норми***

Головащук С. І. Словник-довідник з правопису та слововживання. Київ : Наук. думка, 1989. 832 с.

Голоскевич Г. Правописний словник (за нормами Українського правопису Всеукраїнської Академії Наук, Харків, 1929 р.). Видання дванадцяте. Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто – Львів, 1994. 460 с.

Жайворонок В. В. Велика чи мала літера? Словник-довідник. Київ : Наук. думка, 2004. 202 с.

Орфографічний словник української мови: близько 120 000 слів / уклад.: С. І. Головащук, М. М. Пещак, В. М. Русанівський, О. О. Тараненко. Київ : Довіра, 1994. 864 с.

Український правопис. 4-е вид., випр. й доп. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с.

**Завдання 2.** Продемонструйте образність та виразність мовлення, зачитавши зразок прозового художнього тексту чи продекламувавши улюблений або власний вірш.

**Завдання 3.** Випишіть із тлумачного словника або наукової літератури значення термінів: *білінгвізм, суржик*. Усно коротко схарактеризуйте ці явища в українському контексті.

**Завдання 4.** Випишіть із енциклопедії «Українська мова» значення термінів: *мовний (функціональний, функційний) стиль, підстиль, жанр, експресивний стиль, стилістична система, ідіостиль, ідіолект, суб'єктивний стиль, об'єктивний стиль, стилістика (лінгвостилістика), стилістичні норми*.

**Завдання 5.** Визначте й запишіть стиль, підстиль, сферу використання та призначення кожного з поданих текстів, усно назвіть його основні загальностилістичні ознаки та мовні засоби.

**I. Стаття 10.** Державною мовою в Україні є українська мова.

Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин України.

Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування.

Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом.

*Із Конституції України*

**II.** Непорочна юність – це кращі дні кожної людини. У певному розумінні вони для нас – майже те саме, що земний рай для перших людей. Непорочна юність – це чиста і спокійна совість, постійна веселість, простота серця і правдивість. Ознакою непорочної душі є безкорислива любов до всіх, квітуче здоров'я, повнота душевних і тілесних сил. Тому діти посідають таке важливе місце в житті своїх батьків. Дорослі хочуть бачити у своїх дітях таких людей, якими вони самі не стали. Іноді батьки сподіваються побачити в дітях самих себе.

Своєю чергою, суспільство і держава бачать у молоді власне відродження. Суспільство, як і людина, старіє. Однак для нього не страшні ні старість, ні немічність там, де за посивілими синами і дочками батьківщини іде непорочна юність. Суспільство бачить у молоді майбутню державну силу, багатство і славу. Воно сподівається передати їй усі плоди своїх трудів, усі незакінчені

починання в надії, що молоді сини й дочки примножать і зроблять досконалішими діяння батьків.

А кого бачить у дітях і непорочній юності Церква? Синів Царства Божого, бо, за словами Спасителя нашого Ісуса Христа, „таких є Царство Боже”. Вона дивиться на них, як на сад Божий, який вона зобов’язується виростити і виховати для вічності.

Припустімо, що віра ослабла в якомусь суспільстві, мораль занепала, повагу до святого загублено. Де все це можна знайти і відновити, як не в дітях і молоді? Де укріпити віру і мораль? У серцях дітей. Тому що інші серця вже очерствіли.

Кому передати забутий дух християнської любові, передати вчення про чесність, про справедливість, про безкорисливість, про самовідданість, про святі обов’язки нашої благочестивої православної віри? Усе це можна передати дітям.

Тому ніхто не дивиться на дітей з такою радістю, з такою блаженною надією, з таким священним хвилюванням, з яким дивиться на них Церква. У втраті дітей вона бачить не просто втрату в людях, але втрату для Царства Божого. Саме небо дивиться на дітей з особливою радістю.

*Патріарх Філарет*

**III.** Дуб звичайний – однодомна рослина родини букових. Дерево 20-50 м заввишки, з широкою неправильною кроною. Молоді гілки зеленувато-бурі або червонуваті, голі або ледве опушені. Кора на стовбурі і багаторічних гілках темно-сіра. Листки чергові, короткочерешкові, видовженооберненояцеподібні, перистолопатові, біля основи – з вушками. Квітки одностатеві, тичинкові, в пониклих сережках, складаються з 6-8-роздільної зеленуватої оцвітини, по 1-3 в пазухах верхніх листків, ніжки суцвіття біля плодів довші за черешок листка. Плід – горіх (жолудь). Цвіте протягом квітня – травня; плодоносить у вересні – жовтні.

Утворює чисті насадження або росте в суміші з іншими породами майже по всій території України (у степу – переважно по долинах річок).

*Із енциклопедичного довідника*

**IV.** У багатьох чудових українських народних піснях оспівано зеленого патріарха лісів. У багатьох віршах постає він як символ незламної сили, могутності та переможного довголіття!

Дуб і справді живе надзвичайно довго. У селі Верхня Хортиця, яке нині перетворилося на передмістя Запоріжжя, височить



старезний дуб-велетень, вік якого – понад вісімсот років. Ще за часів Київської Русі з брунатного жолудя проклюнувся паросток і, набираючи сили, згодом перетворився на могутнє розлоге дерево. Під ним проходили слов'янські племена, мешканці південних степів, у його затінку відпочивали, ховалися від дощу або палючого сонця. Нині над дубом-велетнем мчать реактивні лайнери, пролітають штучні супутники Землі, а він, як і колись, живе, зеленіє, задумливо шумить серед безкраїх рідних обширів.

Колись, багато віків тому, твердять учені, усе південне Придніпров'я вкривали дубові гаї. З часом діброви відступили перед натиском безкрайнього степу, серед якого і лишився, наче на згадку, цей один-єдиний дуб-довгожитель.

*С. Івченко*

V. Дуби ростуть поволі, неквапливо;  
Хто садить дуба, – той його, можливо,  
І не побачить вищим, аніж сам.  
Це – дар, майбутнім, скажемо, літам,  
Привіт іще не знаним поколінням,  
Весна, в тумані схована осіннім.

*М. Рильський*

VI. Ясна Зоре нашого кону,  
Славетна пані-добродійко,  
Маріє Костянтинівно!

Городяни запрошують Вас взяти участь у виставі „Наталки Полтавки” під час святкування постанови пам'ятника нашому славному письменникові Котляревському. До їх запросин ударяюсь і від себе до Вас, наша ясна Зоре, з низьким укліном: допоможіть нам відбути наше святкування, як воно годиться задля такого значного для усього краю свята. Ми певні, що Ваша завжди прихильна до слави рідного краю душа не обділить нас своєю ласкою, а Ваше чуле серце не обміне теплою прихильністю до нашого блага і жаги – бачити поряд з такими талановитими виставниками „Наталки Полтавки”, як Кропивницький, Саксаганський, Садовський і Затиркевичка, і Вас, наша яскрава Зоре! Кропивницький і брати Тобілевичі з великою охотою згодилися на наші запросини, а славетний наш музикант – Микола Віталійович Лисенко пообіцяв прибути і виставити разом з „Наталкою Полтавкою” написану ним задля такого значного свята кантату на вічну пам'ять Котляревському. Як бачите, вельмишановна пані-добродійко, вся наша сила і краса збереться

біля нас, щоб якнайкраще відбути наше перше краєве свято. Невже ж наша Зоря не світитиме на ньому? Невже вона не закрасить його своїм яскравим світлом? Ні, се неможливо бути, бо був би для нас великий сором і гріх, якби ми не бачили Вас на нашому святі! А якщо, не дай Боже, темні хмари щоденного життя зійдуться до купи і загородять Вам битий шлях до нас, – то хай грім святий і огненна блискавка розіб'ють їх і розіллють теплим дощем, щоб Ваша легка доріженька не курилася!

Жінка моя гаряче обійма Вас і запрошує до своєї власної хати, хоч і далеченько від города (на 3-й Кобищанській улиці), зате серед саду зеленого, на підгір'ї пишному примостилася і рада-радісінька прикрити Вас і від спеки сонячної, і від гаму та кіптяви городянської.

Приїздіть, будь ласка!

До Вас усім серцем прихильний

*П. Рудченко*

*(Лист до М. К. Заньковецької).*

**VII.** – Чому ви так пізно прийшли, вельмишановний пане?

– Я не приходив лише тому, що шанував ваш свіжий біль.

– Ви не знаєте, яка я самотня! Хоч дочки чудові у мене.

– З дочками легше. У мене три сини.

– Так пан меценат має дітей?

– Так.

– Я б хотіла, щоб пан меценат познайомився з моїми дочками.

– Ну, а де ж ваші дочки?

*Ірина Вільде*

**Завдання 6.** Розкрийте дужки й запишіть правильно слова. Усно поясніть орфограми.

Виїз(д)ний, кіс(т)лявий, балас(т)ний, бриз(к)нути, рис(к)нути, хвас(т)нути, шіс(т)надцять, форпос(т)ний, зап'яс(т)ний, перс(т)ня, аген(т)ство, швидкіс(т)ний, президен(т)ський, інтриган(т)ський, подорож(ж)ю, нехворощ(щ)ю, повіст(т)ю, височен(н)ий, священ(н)ий, свячен(н)ий, священ(н)ик, несказан(н)ий, жадан(н)ий, нал(л)є, бад(д)я, стат(т)ей, годин(н)ик, міськ(к)ом, пас(с)я, барок(к)о, ім(м)іграція, ем(м)іграція, кан(н)а, мок(к)о, Брюс(с)ель, піддаш(ш) (Р. в. мн.), Поділ(л)я, Тал(л)ін(н), гол(л)андський, прус(с)ак ('тарган'), Ліс(с)абон.

**Завдання 7.** Підготуйтеся до прилюдного виступу й тестової модульної контрольної роботи.

## **ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

### **Теоретичні питання**

1. Усна та писемна форми літературної мови, їхні основні особливості. – *Див. лекцію.*
2. Історія формування сучасної української літературної мови. Унесок Т. Шевченка та І. Котляревського у формування сучасної української літературної мови. Роль Галичини у становленні сучасної української літературної мови. – *Див. лекцію.*
3. Поняття культури мови і культури мовлення. Культура мовлення як складовий елемент загальної культури людини, одна з умов удосконалення її професійної майстерності. – *Див. лекцію.*
4. Чинники, які впливають на підвищення мовленнєвої культури. Роль словників у підвищенні мовленнєвої культури. – *Див. лекцію.*
5. Поняття етикету. Мовленнєвий етикет. Парадигма мовних формул у стандартних етикетних ситуаціях. – *Див. посібник С. В. Шевчук, І. В. Клименко.*

### **Практичні завдання**

**Завдання 1.** Опишіть (самостійно або за допомоги джерел) один і той самий предмет або поняття в усіх основних функційних стилях сучасної української мови. Подайте на практичному занятті № 3 роботу на перевірку викладачеві в письмовій або друкованій формі на окремому аркуші паперу, зазначивши автора і групу.

### **Теми рефератів і повідомлень**

1. Внесок Галичини у формування сучасної української літературної мови.
2. Роль словників і довідників у підвищенні мовленнєвої культури.
3. Етапи становлення сучасного українського правопису.
4. Нова редакція українського правопису (2019 р.): зміни та доповнення.
5. Сучасна довідкова література з питань культури фахового мовлення.

## Практичне заняття 4

### КУЛЬТУРА УСНОГО ФАХОВОГО МОВЛЕННЯ

1. Прилюдний виступ на тему, пов'язану з майбутнім фахом (готують 2 студенти).
2. Особливості усного мовлення. Вимоги до усного фахового мовлення. – *Див. лекцію.*
3. Виразність і образність мовлення як ознаки культури мовлення.
4. Орфоепічні норми й поширені відхилення від них. – *Див. лекцію.*
5. Норми наголошування слів у сучасній українській літературній мові та можливі відхилення від них у практиці усного ділового мовлення. – *Див. лекцію.*
6. Тестова самостійна робота (за темою практичного заняття 4, у тому числі теоретичних питань і завдань для самостійної роботи).

### ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів : Світ, 1990. С. 140–154, 173–179, 182–184, 191–205.
2. Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. Сучасні ділові папери. 4-те вид., переробл. і доповн. Київ : А.С.К., 2005. С. 200–223.
3. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова. 7-ме вид., виправлене. Донецьк, 2005. С. 300–302.
4. Культура фахового мовлення : навч. посібник / за ред. Н. Д. Бабич. Чернівці : Книги – ХХІ, 2006. С. 64–88, 105–114.
5. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навч. посібник. Київ : Вид. центр «Академія», 2007. С. 131–147, 331–333.
6. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с.
7. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. 3-тє вид., виправ. і доповнен. Київ : Алерта, 2012. С. 19–27, 77–93, 213–214.
8. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення : навч. посібник. 3-тє вид., переробл. і доповн. Київ : Вища школа, 2004. С. 294–296.

## ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар О. І., Карпенко Ю. О., Микитин-Дружинець М. Л. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія : навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2006. С. 111–136.
2. Ботвина Н. В. Міжнародні культурні традиції: мова та етика ділової комунікації : навч. посібник. Вид. 2-ге, доповн. та перероблене. Київ : АртЕк, 2002. С. 55–56, 58–60, 95–101.
3. Вирган І., Пилинська М. Російсько-український словник сталих виразів. Харків, 2000.
4. Винницький В. М. Наголос у сучасній українській мові. Київ : Рад. школа, 1984. 160 с.
5. Головащук С. І. Складні випадки наголошення : словник-довідник. Київ : Либідь, 1995. 192 с.
6. Коваль А. П. Слово про слово. Київ : Рад. школа, 1986. 384 с.
7. Коптілов В. В. У світі крилатих висловів. Київ : Веселка, 1976. 199 с.
8. Орфоепічний словник української мови : у 2-х т. / за ред. М. М. Пещак. Київ : Довіра, 2001.
9. Ужченко В. Д. Народження і життя фразеологізму. Київ : Рад. школа, 1988. 279 с.
10. Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова : монографія. Вид. 2-ге, доп. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. С. 22–64.
11. Фразеологічний словник української мови : у 2 т. Київ : Наук. думка, 1993.

## ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Чим усна форма мови відрізняється від писемної?
2. Які вимоги ставляться до усного ділового мовлення? Чи відрізняються вимоги до усного й писемного ділового мовлення?
3. Чи є важливими в усному діловому спілкуванні такі ознаки культури мовлення, як виразність і образність?
4. У чому полягає виразність мовлення?
5. У чому полягає образність мовлення?
6. Яку роль в усному фаховому мовленні відіграють фразеологізми та художні засоби?
7. Що таке орфоепічна компетенція, акцентуаційна компетенція?

8. Які помилки найчастіше трапляються у вимові голосних та приголосних звуків української мови?
9. Що таке наголос? Які характеристики наголосу в українській мові?
10. Які чинники впливають на порушення норм наголошування мовцями-жителями західної України?
11. У яких випадках допускається відхилення від акцентуаційних норм?

## **ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ**

**Завдання 1.** Знайдіть помилки в поданих формулах мовленнєвого етикету, виправте їх і запишіть правильні варіанти.

1. Я вибачаюсь. 2. Моя фамілія Петренко. 3. Спокійної ночі. 4. Вибачте мене. 5. Усього доброго. 6. Вітаю з наступаючим Новим роком. 7. Заслуговує уваги. 8. Даруйте, але Ви не відповіли на моє питання. 9. Ви вірно вчинили. 10. Вибачаюся, але тут Ви не праві. 11. Усього Вам самого найкращого! 12. Скажіть, будь ласка, скільки годин. 13. Ми до Вас по такому ділу. 14. До зустрічі через пару днів. 15. Ви, безперечно, праві. 16. Чи можна Вас поспитати? 17. Присідайте, будь ласка, і почнемо заняття. 18. Мені надзвичайно приємно з Вами ознайомитися. 19. Будемо знайомі. 20. Здравствуйте. 21. Поза всякого сумніву. 22. Це неправда. 23. Це дурниця.

**Завдання 2.** Поясніть значення фразеологізмів. Знайдіть інформацію про походження цих сталих сполук й коротко запишіть. Проаналізуйте орфограми в словах.

Жовта преса, п'ята колона, прокрустове ложе, ахіллесова п'ята, піднятися на котурни, сізіфова праця, скринька Пандори, дамоклів меч, езопівська мова, лебедина пісня, на сьомому небі, Ноїв ковчег, обітована земля, шапка Мономаха, вавилонське стовпотворіння, стріляний горобець, біла ворона, намилити шию, точити лясни, битися з вітряками, іти на Голгофу, сад Гетсиманський.

**Завдання 3.** Запишіть слова фонетичною транскрипцією. Усно поясніть вимову звуків та звукосполучень.

Ящірка, розповів, ймення, Вінниччина, сміються, несешся, льотчик, бігти, дьогтю, казка, біб, союз, колючий, розжарений,

підскочити, не поріжся, видзвонювати, підживлення, під'їхав, кістлявий, студентський, шістсот, молодший, принісши, інший, житнього, перелаз, прес-бюро, футбол, боротьба, плящі, дочці, книжці, яєчня, возз'єднання, розплачся.

**Завдання 4.** Поставте наголос у словах. Перевірте правильність наголошування за орфоепічним або орфографічним словником. У тих випадках, де можливе різне наголошування, поясніть, від чого це залежить.

Мого, до мого, твоя, свої, одного, один одного, спина, отаман, хаос, дочка, донька, пташки, завжди, принесла, беремо, перу, кажу, ідемо, була, розповісти, гаряче, глибокий, глибоко, бали, атлас, паша, закликати, виводити, листопад, перепустка, виразний, випадок, центнер, цемент, подруга, кропива, ознака, жалоба, вічна-віч, сільськогосподарський, світ за очі, зо сміху, Баран, Коваль, Бойчук, Бухало, Редько, Тимченко, Непийвода, Кривень, Василець.

**Завдання 5.** Опустіть риси, запишіть прислівники, прислівникові сполучення та службові слова правильно.

По/київськи, будь/де, де/інде, десь/інде, в/перше, де/коли, де/не/де, на/відмінно, на/швидку/руч, як/не/як, у/двоє, до/речі, по/за/вчора, по/четверо, по/четверте, сам/на/сам, до/побачення, з/про/між, ніби/то, поки/що, тільки/но, так/от, все/одно, рік/у/рік, з/діда/прадіда, на/гору, на/гора, тишком/нишком, на/добраніч, по/під, у/зв'язку/з, в/основному, що/неділі, таки/вивчив, зробить/таки, будь/ласка, ні/один, ні/хто, ні/до/кого, на/віки/вічні, повік/віки, у/пень, до/пня, над/вечір, на/щастя, один/одинцем.

**Завдання 6.** Підготуйтеся до прилюдного виступу й тестової модульної контрольної роботи.

## **ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

### **Теоретичні питання**

1. Спілкування і комунікація. Функції спілкування. Види і форми спілкування. Етапи спілкування. – *Див. лекцію.*
2. Невербальні засоби (компоненти) спілкування. – *Див. лекцію.*
3. Гендерні аспекти спілкування. – *Див. лекцію.*
4. Поняття ділового спілкування. – *Див. лекцію.*

## Практичне заняття 5

### РИТОРИКА І МИСТЕЦТВО ПРЕЗЕНТАЦІЇ

1. Прилюдний виступ на тему, пов'язану з майбутнім фахом (*готують 2 студенти*).
2. Риторика як наука про ораторське мистецтво. Поняття про ораторську (риторичну) компетенцію.
3. Прилюдний (публічний) виступ як особливий жанр мовленнєвої діяльності. Види прилюдних виступів залежно від змісту, призначення, способу проголошення та обставин спілкування. Індивідуальні та колективні форми фахового спілкування.
4. Презентація як різновид публічного мовлення. Типи презентацій.
5. Доповідь, її види. Промова, види промов.
6. Підготовка прилюдного виступу:
  - а) основні етапи підготовки виступу (*етапи підготовки і виголошення промови див. у навчальному посібнику Л. І. Мацько, Л. В. Кравець «Культура української фахової мови», с. 168–172, рис. 4.1. на с. 169*);
  - б) будова тексту виступу (*структуру виступу див. у навчальному посібнику Л. І. Мацько, Л. В. Кравець «Культура української фахової мови», с. 173–178, рис. 4. 2. на с. 173*);
  - в) способи викладу матеріалу, мистецтво аргументації;
  - г) особливості виголошення виступу, що забезпечують успіх: зовнішність і поведінка оратора, контакт із слухачами; техніка виголошення промови; полеміка, відповіді на запитання тощо.
7. Культура сприймання прилюдного виступу. Види запитань.
8. Тестова самостійна робота (за темою практичного заняття 5, у тому числі теоретичних питань і завдань для самостійної роботи, а також на знання орфографічних норм щодо правопису прислівників, службових слів, подвоєння й подовження приголосних, спрощення в групах приголосних).

### ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів : Світ, 1990. С. 41–43, 173–179.



2. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова : підручник для вищих навчальних закладів. Донецьк : СПД ФО Сердюк В. І., 2005. С. 310–311.
3. Культура фахового мовлення : навч. посібник / за ред. Н. Д. Бабич. Чернівці : Книги – ХХІ, 2006. С. 88–105.
4. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навч. посібник. Київ : Вид. центр «Академія», 2007. С. 150–190.  
URL :  
[http://univer.nuczu.edu.ua/tmp\\_metod/3685/kul'tura\\_ukrains'kogo\\_fahovogo\\_movlennya.pdf](http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/3685/kul'tura_ukrains'kogo_fahovogo_movlennya.pdf)
5. Томан І. Мистецтво говорити. Київ : Політвидав України, 1989. 293 с. (2-ге вид. – Київ : Україна, 1996. 269 с.)
6. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с.
7. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. 3-тє вид., виправ. і доповнен. Київ : Алерта, 2012. С. 83–89, 180–196, 214–216.
8. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення : навч. посібник. 3-тє вид., переробл. і доповн. Київ : Вища школа, 2004. С. 294–296.

## **ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА**

1. Андерсон К. Успішні виступи на TED. Рецепти найкращих спікерів. Київ : Наш формат, 2016. 256 с.
2. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / за заг. ред. О. Сербенської : посібник. Львів : Світ, 1994. С. 109–117.
3. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / О. Сербенська, М. Білоус, Х. Дацишин та ін.; за заг. ред. О. Сербенської : навч. посібник. 2-ге вид, доповн. і перероб. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011.
4. Борґ Дж. Мистецтво говорити. Таємниці ефективного спілкування / перекл. Н. Лазаревич. Харків : Фабула, 2021. 304 с.
5. Ботвина Н. В. Міжнародні культурні традиції : мова та етика ділової комунікації : навч. посібник. Вид. 2-ге, доповн. та переробл. Київ : АртЕк, 2002. С. 92–95.
6. Кінґ П. Стратегії і тактики спілкування / перекл. М. Восковнюк. Київ : Книголов, 2017. 128 с.
7. Ковалів Б. Мистецтво слова. Київ : Центр навчальної літератури, 2020. 114 с.

8. Кушнір Р.О. Великий оратор, або як говорити так, щоб Вам аплодували стоячи. Дорогобич : Коло, 2013. 256 с.
9. Лівін М. Сторітелінг для очей, вух і серця. Київ : Наш формат, 2020. 184 с.
10. Роум Д. Говори та показуй. Мистецтво створювати надзвичайні презентації. Харків : Віват, 2017. 224 с.
11. Тетарчук І. В., Дяків Т. Є. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посібник для підготовки до іспитів. Київ : Центр учбової літератури, 2013. С. 44–47, 50–56, 71–73.
12. Флемінг К. Говорити легко та невимушено. Як стати приємним співрозмовником / перекл. Н. Шандора. Харків : Кижковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2022. 240 с.
13. Хміль Ф. І. Ділове спілкування : навч. посібник. Київ : Академвидав, 2004. С. 184–206.
14. Хорошевський А. Промови, що змінили світ. 2-ге вид., переробл. Харків : Фоліо, 2019. 320 с.

## **ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ**

1. Що є предметом риторики як науки?
2. Коли й чому виникла риторика?
3. Яких визначних ораторів Стародавньої Греції та Стародавнього Риму ви знаєте?
4. Що можете розповісти про розвиток риторичних традицій в Україні.
5. Які найпоширеніші види прилюдних виступів ви знаєте?
6. Яким жанрам прилюдних виступів властива передовсім монологічна форма, а яким – форма діалогу?
7. Що таке презентація і які її типи знаєте?
8. Що таке доповідь? Які види доповідей розрізняють?
9. Що таке промова? Які види промов розрізняють?
10. Чим промова відрізняється від доповіді?
11. Яка послідовність підготовки виступу?
12. Чим індуктивний спосіб викладу відрізняється від дедуктивного?
13. Охарактеризуйте структуру професійної публічної промови.
14. Які фактори треба врахувати ораторові-початківцеві, щоби його виступ був успішним?
15. У чому полягає культура сприймання прилюдного виступу? Яким буває сприймання прилюдного виступу?

16. Які види запитань можете назвати?
17. Чи потрібно аналізувати власні помилки під час прилюдного виступу, удосконалювати й доопрацьовувати промову для майбутнього виступу? Проаналізуйте алгоритм самоаналізу прилюдного виступу.
18. Що найбільше запам'яталося вам із книги І. Томана «Мистецтво говорити»?
19. Яку із сучасних праць про ораторське мистецтво, рекомендованих у списку літератури до практичного заняття, ви переглянули чи плануєте прочитати? Чим вона вас зацікавила?
20. Які прислів'я та приказки про силу слова, його вплив на людей знаєте?

## **ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ**

**Завдання 1.** Прочитайте книгу І. Томана «Мистецтво говорити» або ознайомтеся з уривками із цієї книги в електронній хрестоматії до курсу «Українська мова за професійним спрямуванням». Підготуйте виступ на 5 хвилин, переказавши ті тези із цієї книги, які вам найбільше запам'яталися.

**Завдання 2.** Ознайомтеся із листом відомого англійського письменника, державного діяча і дипломата Ф. Честерфілда до сина (*текст листа див. у посібнику Н. Ботвиної, с. 92–94 (див. хрестоматію, част. II) або відшукайте в інтернеті*). Кого автор називає оратором? Що, на його думку, є головним в ораторському мистецтві? Чому він віддає перевагу – формі чи змісту? Які настанови дає письменник юнакові? Чи згодні ви з його розумінням ораторського мистецтва? Якщо ні, обґрунтуйте свою позицію.

**Завдання 3.** Вивчіть напам'ять один із висловів про ораторське мистецтво (*див. у науковій бібліотеці університету навчально-методичний посібник О. Ципердюк «Українське ділове мовлення», с. 55*). Яких визначних ораторів ви знаєте? (*Див. працю А. Хорошевського «Промови, що змінили світ»*).

**Завдання 4.** Напишіть типові мовленнєві формули знайомлення (без посередника і через посередника), відмови, зауваження.

**Завдання 5.** Підготуйтеся до прилюдного виступу й тестової самотійної роботи.

### **Теми рефератів і повідомлень**

1. Історія і жанри риторики.
2. Відомі оратори Стародавньої Греції та Стародавнього Риму.
3. Розвиток риторичних традицій в Україні.
4. Красномовство в сучасній Україні.
5. Як навчитися красномовства: довідкова література.

## **ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

### **Теоретичні питання**

1. Лекція як форма пропаганди наукових знань. Складові частини лекції.
2. Функції та види бесід.
3. Стратегії поведінки під час ділової бесіди.
4. Співбесіда з роботодавцем.
5. Структура та етикет телефонної розмови.
6. Збори як форма прийняття колективного рішення. Нарада.
7. Дискусія. Культура фахового дискусивно-полемічного мовлення.

### **ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА**

1. Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. Сучасні ділові папери. 4-те вид., переробл. і доповн. Київ : А.С.К., 2005. С. 200–223.
2. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова : підручник для вищих навчальних закладів. Донецьк : СПД ФО Сердюк В. І., 2005. С. 300–318.
3. Культура фахового мовлення : навч. посібник / за ред. Н. Д. Бабич. Чернівці : Книги – ХХІ, 2006. С. 88–99.
4. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навч. посібник. Київ : Вид. центр «Академія», 2007. С. 150–223, 331–333.

5. Томан І. Мистецтво говорити. Київ : Політвидав України, 1989. 293 с.
6. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. 3-тє вид., виправ. і доповнен. Київ : Алерта, 2012. С. 214–227, 238–257.
7. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення : навч. посібник. 3-тє вид., переробл. і доповн. Київ : Вища школа, 2004. С. 294–296.

## **ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА**

1. Ботвина Н. В. Міжнародні культурні традиції : мова та етика ділової комунікації : навч. посібник. Вид. 2-ге, доповн. та переробл. Київ : АртЕк, 2002. С. 55–56, 58–60, 95–101.
2. Гах Й. М. Етика ділового спілкування. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 160 с.
3. Гауді Т. Сила запитань. Як ефективно комунікувати й переконувати інших / перекл. О. Асташова. Київ : Наш формат, 2022. 248 с.
4. Дороніна М. С. Культура спілкування ділових людей : навч. посібник. 2-ге вид. Київ : Вид. дім «КМ Academia», 1998. 192 с.
5. Культура ділового спілкування : навч. посібник / упоряд. Л. Г. Зубенко, В. Д. Немцов. Київ : ЕксОб, 2002. 200 с.
6. Тетарчук І. В., Дяків Т. Є. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посібник для підготовки до іспитів. Київ : Центр учбової літератури, 2013. С. 73-83.
7. Хміль Ф. І. Ділове спілкування : навч. посібник. Київ : Академвидав, 2004. С. 184–206.

## **Практичні завдання**

**Завдання 1.** На кожне питання плану (№ 1–7) підготуйте конспект.

## Практичне заняття 6

### ДОКУМЕНТАЦІЯ З КАДРОВО-КОНТРАКТНИХ ПИТАНЬ

1. Прилюдний виступ на тему, пов'язану з майбутнім фахом (*готують 2 студенти*).
2. Офіційно-діловий стиль: сфера вживання, призначення, основні загальностилістичні ознаки, мовні риси, підстилі. Історія розвитку офіційно-ділового стилю української мови.
3. Вимоги до тексту документа (загальні вимоги до мови ділових паперів).
4. Заява: визначення, реквізити, зразок документа. Види заяв, їхня структура.
5. Автобіографія: визначення, реквізити, зразок документа.
6. Резюме: визначення, реквізити, зразок документа.
7. Характеристика: визначення, реквізити, зразок документа.
8. Точність мовлення як одна з основних ознак культури мовлення. Умови створення точності мовлення. – *Див. посібники Н. Бабич.*
9. Правопис і відмінювання прізвищ, імен та імен по батькові. – *Див. працю «Культура української мови : довідник» (Київ : Либідь, 1999).*
10. Тестова самотійна робота (за темою практичного 6, у тому числі теоретичних питань і завдань для самотійної роботи).

### ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів : Світ, 1990. С. 36–41, 66–71, 105–110.
2. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : навч. посібн. Львів : Світ, 2003. С. 245–250, 277–285.
3. Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. Сучасні ділові папери : навч. посібник для вищ. та серед. спец. навч. закл. 4-те вид., переробл. і доповн. Київ : А.С.К., 2005. С. 65–73, 75–78, 354–355.
4. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова. 7-ме вид., виправлене. Донецьк, 2005. С. 22–126, 168–174.
5. Культура фахового мовлення : навч. посібник / за ред. Н. Д. Бабич. Чернівці : Книги – ХХІ, 2006. С. 38–48, 77–83, 118–121, 126–127, 146–154, 170–171, 201–210, 436–445.
6. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навч. посібник. Київ : Вид. центр «Академія», 2007. С. 138–147.

7. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с.
8. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. 3-тє вид., виправ. і доповнен. Київ : Алерта, 2012. С. 37–45, 47–48, 68–70, 77–82, 317–325, 327–330.
9. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення : навч. посібник / С. В. Шевчук. 3-тє вид., переробл. і доповн. Київ : Виша школа, 2004. С. 7–12, 22–25, 32–33, 53–56, 59–67, 77–80.
10. Ющук І. П. Українська мова. Київ : Либідь, 2003. С. 59–67, 97–101, 330–335.

### **ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА**

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / О. Сербенська, М. Білоус, Х. Дацишин та ін.; за раг. ред. О. Сербенської : навч. посібник. 2-ге вид, доповн. і перероб. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 258 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доповн.) / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
3. Вихованець І. Р. Розмовляймо українською : мовознавчі етюди / післямова А. Загнітка. Київ : Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2012. 160 с.
4. Єрмоленко С. Я., Бибики С. П., Тодор О. Г. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. 224 с.
5. Корніяка О. Мистецтво гречності. Чи вміємо ми себе поводити? Київ, 1995.
6. Культура української мови : довідник / за ред. В. М. Русанівського. Київ : Либідь, 1990. С. 169–182.
7. Пономарів О. Д. Культура слова : мовностилістичні поради : навч. посібник. Київ : Либідь, 1999. 240 с.
8. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування : навч. посібник. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Знання, 2006. С. 154–166, 188–189.
9. Стельмахович М. Український мовленнєвий етикет. *Дивослово*. 1998. № 3. С. 20–21.

10. Універсальний довідник-практикум з ділових паперів / С. П. Бирик, І. Л. Михно, Л. О. Пустовіт, Г. М. Сюта. Київ : Довіра: УНВЦ «Рідна мова», 1999. 414 с.
11. Чи притаманне ім'я по батькові українцям? *Український світ*. URL: <https://ukrsvit1.com.ua/kultura/vykhovannia-j-osvita/8971.html>

## **ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ**

1. Схарактеризуйте офіційно-діловий стиль за сферою вживання, призначенням, загальними стилістичними рисами.
2. Які мовні засоби використовуються в офіційно-діловому стилі?
3. Назвіть підстили офіційно-ділового стилю.
4. Коротко розкажіть про історію розвитку офіційно-ділового стилю.
5. Які загальні вимоги висувають до текстів офіційно-ділового стилю?
6. Яка ознака є однією з найважливіших рис і літературної мови, і мовної норми, і культури мовлення?
7. Які розділи мовознавства вивчають морфологічні та орфографічні норми?
8. Що таке заява?
9. Які реквізити заяви?
10. Чим відрізняється проста заява від складної?
11. Від якої особи і яким способом укладаються заяви?
12. Сформулюйте визначення автобіографії та характеристики.
13. Якими документами за технікою відтворення є автобіографія та характеристика?
14. У скількох примірниках складається характеристика?
15. На підставі чого складається характеристика?
16. Від якої особи пишуться автобіографія та характеристика?
17. Що таке резюме? Чим резюме відрізняється від автобіографії?
18. Яке мовлення називається точним?
19. Яким чином досягається точність мовлення?
20. Які групи лексики мають найбільше можливостей для точного співвідношення предмета і його назви?
21. Чи пов'язана точність мовлення зі знанням лексичних норм?
22. Які морфологічні норми української мови найчастіше порушуються мовцями, зокрема студентами вашої групи, вами особисто?
23. Які зміни внесено у відмінювання іменників 3 відміни в новій редакції українського правопису (2019 р.)?



24. Які прізвища та імена в українській мові не відмінюються?  
Наведіть приклади.

## **ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ**

**Завдання 1.** Поясніть походження слів-термінів (тобто вкажіть, із якої мови запозичено): *автобіографія, заява, резюме, характеристика.*

**Завдання 2.** Укладіть такі документи: резюме (від свого імені), заяву, автобіографію, характеристику (одногрупника) – і запишіть у зошиті для практичних занять. Перед укладанням резюме (CV) перегляньте відео за покликанням: <https://youtu.be/ew4YUTwj4JE>

**Завдання 3.** Запишіть словосполучення правильно.

Попадати в скрутне становище; згідно розпорядження; відповідно з постановою; виключення з правил; прийняти участь; повістка денна; дякую Вас; вести себе; прийняти заходи; особовий приклад; любе питання, зайняла призове місце, суспільно корислива праця, моя автобіографія, приймати участь в олімпіадах, здавати іспити, відноситися з повагою до товаришів, на протязі 2008–2010 років, зараз являюся студентом першого курсу; у 2022 році поступила в університет; у документах подають лише достовірні відомості про себе.

**Завдання 4.** Складіть речення зі словами, запам'ятайте їх значення. До якої групи омонімів вони належать? Наведіть самостійно подібні приклади.

Відомість – відбмість; об'єднання – об'єднанія.

*Довідка:* відомість 'документ' – відбмість 'тільки одн. популярність; тільки мн. знання в якійсь галузі, певні факти, дані про кого-, що-небудь'; об'єднання 'організація' – об'єднанія 'дія'.

**Завдання 5.** Поясніть, як правильно сказати. Правильний варіант запишіть.

Житель чи мешканець України? Житель чи мешканець цього будинку? Рятівник чи рятувальник за професією? Поштова скринька чи поштовий ящик у під'їзді? Аптека працює круглу чи цілу добу? Двері відкрити чи відчинити? Сторінку книжки

перевернути чи перегорнути? Котра чи яка тепер чи зараз година? Газети підписувати чи передплачувати? Туфлі одягти, взути чи обути? Плаття личить, до лиця, пасує чи підходить? Екзаменаційний білет чи квиток? На літак білет чи квиток? Дефекти, вади чи недоліки артикуляції? Ставлення чи відношення твоє до мене? Взаємини, стосунки чи відносини між державами? Прокидатися чи просипатися зі сну? Музикальна чи музична школа? Музично чи музикально обдарована дитина? Пам'ятка чи пам'ятник архітектури? Компанія чи кампанія виборча?

**Завдання 6.** виправте речення, змінивши неточно вжиті слова, перебудувавши, де треба, структури.

1. Куркулі чинили шалений опір селянству. 2. Він добре обізнаний із цими людьми, відзивається про них. 3. Як правило, ці зміни необоротні. 4. Вони цілком певні в собі, у своїх силах. 5. Тут може працювати люба людина, яка любить книгу. 6. Хворі повинні безперечно виконувати поради і рекомендації лікаря. 7. Коли підліток плюс до всього займається спортом, йому ніколи гасати з гітарою. 8. Я мимохідь (ненароком) тебе зачепив. 9. На які інстанції він бігав до того, як став чемпіоном у стометрівці?

**Завдання 7.** Провідмініайте прізвища, імена та імена по батькові. У разі труднощів звертайтеся до українського правопису, інших довідкових видань.

Петренко Ілля Дмитрович (Любов Савівна), Тишківська-Пижук Марія Володимирівна, Груша Геннадій Миколайович (Нінель Андріївна), Рись В'ячеслав Хомич, Молодих Ірен Опанасівна (Антін Ігорович), Півторадні Лариса Хомівна.

**Завдання 8.** Підготуйтеся до прилюдного виступу й тестової самотійної роботи.

### **Теми рефератів і повідомлень**

1. Документальні джерела княжої доби.
2. Документи часів козаччини.
3. Морфологічні особливості офіційно-ділового стилю.
4. Правопис власних назв іншомовного походження.

## **ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

### **Теоретичні питання**

1. Документ і правила його складання. Національний стандарт України.
2. Класифікація документів.
3. Вимоги до бланків документів та оформлення сторінки.
4. Вимоги до змісту та розташування реквізитів.

### Практичні завдання

**Завдання 1.** Укладіть словничок (20 слів) відхилень від мовних норм на основі спостережень за власним мовленням, мовленням дикторів українського телебачення і радіо, викладачів навчального закладу, у якому ви навчаєтесь, колеґ-однокурсників. До кожного слова чи виразу подайте правильний відповідник.

#### Зразок

Неправильно	Правильно	Причина помилки
<i>чуда́к</i> (росіянізм)	<i>ди́вак</i>	вплив російської мови
<i>вісі́лє</i> (діалектизм)	<i>весі́лля</i>	вплив діалектного мовлення
<i>чьому</i> (пом'якшення шиплячих)	<i>чому</i>	під впливом російської мови або через байдужість до правильності власного мовлення
<i>лайк</i> (анґлізм)	<i>вподо́байка</i>	вплив анґлійської мови

**Завдання 2.** У якому рядку всі іншомовні прізвища записано правильно?

- А Шіллер, Дизель, Фейербах, Лонгфелло, Готьє.
- Б Торрічеллі, Ватт, Дідро, Росіні, Лавуазьє.
- В Гейне, Айзенах, Монтеск'є, Ван-Дейк, Мацеєв.
- Г Репін, Менделєєв, Верьовка, Мусорський, Григор'єв.

**Завдання 3.** Розкрийте дужки, запишіть правильно.

Іван Нечуй/Левицький, Нестор/(Л,л)ітописець, (К,к)київський поет, (К,к)иївський вокзал (у Москві), (З,з)бройні (С,с)или України, (В,в)верховна (Р,р)ада України, (П,п)артія (З,з)елених України, (І,і)вано/(Ф,ф)ранківський (Н,н)аціональний (Т,т)ехнічний (У,у)ніверситет (Н,н)афти і (Г,г)азу, (В, в)еликий (В,в)із (сузір'я), (П,п)івденне (П,п)олісся, (Г,г)ордіїв вузол,

(Б,б)лаговіщення, (Ш,ш)евченківський стиль, (С,с)тефаниківська (П,п)ремія, (Ф,ф)ранкове слово, (Д,д)ніпрові хвилі, (А,а)втономна (Р,р)еспубліка (К,к)рим, (П,п)резидент України, (Г,г)олова (В,в)ерховної (Р,р)ади України, селище (Ш,ш)ирокий (Л,л)уг, (М,м)айдан ('подія'), (Р,р)еволюція (Г,г)ідності, (П,п)омаранчева (Р,р)еволюція, (К,к)оломийська (М,м)іська (Р,р)ада, (Д,д)ень (С,с)тудента, (Д,д)ень (Н,н)езалежності України, (П,п)резидент (Н,н)аціональної (А,а)кадемії (Н,н)аук України, (М,м)айдан (Н,н)езалежності, (В,в)улиця (М,м)иру, (В,в)еликий (П,п)іст, (Б,б)ог/(О,о)тець, (Б,б)ог (П,п)ерун, (С,с)вятий Петро, (З,з)атока (С,с)вятого Лаврентія, (Ц,ц)церква (Р,р)іздва (Х,х)ристового, («)(Б,б)іблія(»)

**Завдання 4.** З'ясуйте та запишіть значення й походження термінів.

Документ, документація, документознавство, реквізит, формуляр, бланк, штамп; ономастика, онім, антропонім, псевдонім, криптонім, топонім, гідронім, оронім, ойконім, теонім, агіонім, геортонім.

### **Запам'ятайте стійкі вирази ділового мовлення**

Вводити в оману, призводити до втрат, двома словами, на додаток до всього, на доказ, на посаді директора, у скрутному становищі, на знак згоди, поза будь-яким сумнівом, залучити до роботи, на шкоду, поновити на посаді, за будь-яку ціну, відповідно (до чого), протягом (упродовж) року, з метою запобігання.

### **ЗАСТУПНИК І ЗАМІСНИК**

Ці слова часто плутають. Наприклад, читаємо в однім наказі: «На час моєї відсутності призначаю своїм *заступником* тов. Педашенка», – а тут саме слід було написати *замісником*, цебто «тим, хто працюватиме замість мене». В іншій фразі, взятій із сучасного художнього твору, бачимо протилежне – «Комісаром у тебе буде Яременко, а *замісником* Новиков», – тимчасом як тут саме було б на місці слово *заступник*, цебто «людина, що заступає начальника, командира чи взагалі керівника в певній галузі або на якійсь ділянці роботи постійно»: «Сосни порипували, мов снасть, *заступник* покійного комісара виголосив промову, і її слухали мовчки – без салютів та музики» (Ю. Яновський).

Від цього творяться й назви посад: *заступник* директора, *заступник* прокурора тощо, де мають на увазі працівників, що виконують певну службову функцію постійно, а не тимчасово, як *замісник* директора, *замісник* командира та ін.

Іменник *заступник* може бути синонімом і до слова *захисник*: «Не кажи мені нічого за нього. Є і без тебе ті *заступники*, що мені ним уха протурчали» (Панас Мирний).

*Б. Антоненко-Давидович*

### **Як треба писати:**

вжити заходів  
брати (взяти) участь  
погодити  
вплинути  
порядок денний  
пропозиція  
вирішити, розв'язати  
боротися  
заходи  
такі члени групи:  
незабаром  
не з'являються на заняття  
  
прошу надати мені відпустку  
  
треба направити  
відповідно до наказу  
згідно з розпорядженням  
відповідно до постанови

### **Як НЕ можна писати:**

прийняти заходи  
приймати (прийняти) участь  
прискорити погодження  
здійснити вплив  
повістка денна  
предложення  
забезпечити рішення  
проводити боротьбу  
міроприємства  
слідуючі члени групи:  
у самий найближчий час  
мають місце випадки неявки на заняття  
  
прошу Вашого дозволу про надання мені відпустки  
повинен бути направлений  
згідно наказу  
згідно розпорядження  
відповідно з постановою

### **«Народився в 1940 році» чи «народився 1940 року»?**

Для означення часу українська мова використовує родовий відмінок іменників: «це трапалося минулої ночі», «цього літа зібрали гарний урожай». Російська мова знає в таких випадках прийменник із знахідним відмінком: «тої ночі» – «в ту ніч», «цього літа» – «в это лето». Йдучи за традицією класики, живої мови, краще сказати «народився 1940 року». Але родовий часу не може стояти у формі множини. На означення днів тижня, місяців, процесів, стану уживаємо знахідний відмінок з прийменником: «у понеділок», «у давнину», «у роки (під час) війни».

*Антисуржик*

## Практичне заняття 7

### ДОВІДКОВО-ІНФОРМАЦІЙНІ ДОКУМЕНТИ

1. Прилюдний виступ на тему, пов'язану з майбутнім фахом (готують 2 студенти).
2. Оголошення. Види оголошень. Основні вимоги до оформлення оголошень. Повідомлення про захід.
3. Пресреліз: визначення, реквізити і зразок документа. Види пресрелізів.
4. Звіт: визначення, реквізити і зразок документа. Види звітів.
5. Логічність мовлення як одна з ознак культури мовлення.
6. Відмінювання іменників.
7. Тестова самостійна робота (за темою практичного 7, у тому числі теоретичних питань і завдань для самостійної роботи).

### ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів : Світ, 1990. С. 91–100.
2. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : навч. посібн. Львів : Світ, 2003. С. 290–295.
3. Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. Сучасні ділові папери : навч. посібник для вищ. та серед. спец. навч. закл. 4-те вид., переробл. і доповн. Київ : А.С.К., 2005. С. 87–90, 347.
4. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова. 7-ме вид., виправлене. Донецьк, 2005. С. 87–91, 175–186.
5. Культура фахового мовлення : навч. посібник. Чернівці : Книги – ХХІ, 2006. С. 48–53, 154–157, 182–190.
6. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1p0moU61Yrg4RskpJYTljxkiAa5vrd0mM/view>
7. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. 3-тє вид., виправ. і доповнен. Київ : Алерта, 2012. С. 37–45, 68–70, 92–93, 374–376.

8. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення : навч. посібник. 3-тє вид., переробл. і доповн. Київ : Вища школа, 2004. С. 58–59, 145–146.
9. Ющук І. П. Українська мова. Київ : Либідь, 2003. С. 312–330.

## **ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА**

1. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. Київ : Либідь, 1991. С. 18–26.
2. Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. 896 с.
3. Граматичний словник української літературної мови. Словозміна : близько 140 000 слів / В. І. Критська, Т. І. Недозим, Л. В. Орлова, Т. К. Пуздирєва, Ю. В. Романюк; відп. ред. Н. Ф. Клименко. Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2011. 760 с.
4. Караванський С. Російсько-український словник складної лексики. Київ : Вид. центр «Академія», 1998. 712 с.
5. Культура української мови : довідник / за ред. В. М. Русанівського. Київ : Либідь, 1990. С. 169–182.
6. Лозова Н. Є., Фридрак В. Б. Дзвона чи дзвону, або -а(-я-) чи -у(-ю-) в родовому відмінку : словник-довідник. Київ : Наук. думка, 2015. 168 с.
7. Орфографічний словник української мови: Близько 120 000 слів / уклад.: С. І. Головащук, М. М. Пещак, В. М. Русанівський, О. О. Тараненко. Київ : Довіра, 1994. 864 с.
8. Пономарів О. Д. Культура слова: мовностилістичні поради : навч. посібник. Київ : Либідь, 1999. С. 33–137.

## **ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ**

1. Чи існує зв'язок між логічністю і точністю мовлення? У чому він полягає?
2. Чим логічність мовлення відрізняється від точности мовлення?
3. Яке мовлення називається логічним?
4. Які основні причини помилок можуть бути в логіці викладу?
5. Що таке оголошення?
6. Які бувають оголошення за змістом і формою? Як оформляють оголошення?

7. Які реквізити повідомлення про захід як різновиду оголошення?
8. Що таке пресреліз?
9. Які бувають пресрелізи за функційним призначенням і терміном подання?
10. Які основні реквізити пресрелізу?
11. Що таке звіт?
12. Які види звітів бувають? Які основні реквізити звіту?
13. Іменники яких родів і з якими закінченнями належать до I, II, III і IV відмін?
14. Які групи іменників чоловічого роду II відміни мають у Р. в. одн. закінчення -а(-я), а які – -у(-ю)?
15. Які закінчення властиві різним групам іменників I та II відмін в О. в. та Кл. в.?
16. Які іменники чоловічого роду II відміни з основою на -р належать до твердої, які – до м'якої, а які – до мішаної групи?
17. У яких іменниках III відміни в О. в. не відбувається подовження приголосних звуків?
18. Які зміни щодо відмінювання іменників засвідчує нова редакція українського правопису 2019 р.?
19. Які іменники в українській мові не відмінюються?
20. Які мовні норми регулюють відмінювання іменників та словозміну інших повнозначних частин мови?
21. Який тип мовних норм становлять правила розстановки розділових знаків у реченнях?

## **ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ**

**Завдання 1.** Укладіть такі документи: а) оголошення про захід, організований кафедрою англійської філології; б) пресреліз-анонс; в) звіт про проходження практики в перекладацькому бюро (для студентів спеціальності «Філологія») або в школі (для студентів спеціальності «Середня освіта»).

**Завдання 2.** Утворіть і запишіть форму родового відмінка іменників, перевіривши себе за правописом 2019 р., орфографічним словником або іншою довідковою літературою. Усно поясніть уживання відмінкових закінчень. У яких формах мовна норма передбачає варіанти закінчень, від чого це залежить?



Кінь, Лондон, ліс, Мороз (прізвище), Київ, Зелений Гай, Дністер, Дон, акт, документ, мільйон, атом, відмінок, додаток, вид, рід, склад, порох, мед, медок, сад, садок, рій, барвінок, чагарник, овес, дах, млин, хлів, міст, біль, інститут, нарис, гопак, теніс, рукопис, пароплав, Русь, радість, сіль, ім'я; *множина*: солдати, болота, завдання, поля, обличчя, узвишшя, болгари, селяни, грузини, кілограми, кільця, баби, губи, легені, гривні, сосни, панни, вілли, війни, статті, межі, сукні, бурі, зорі, ескадрильї, породіллі.

**Завдання 3.** Утворіть і запишіть форму орудного відмінка іменників. Усно поясніть уживання відмінкових закінчень.

Тиша, стаття, звір, хабар, секретар, Ігор, ювіляр, столяр, смоляр, муляр, маляр, лікар, школяр, кучер, м'яч, репортаж, Андрій, ступінь, кір, путь, біль, туш, річ, верф, любов, матір, нехворощ, радість, Дарвін, Виноградов, Харків, Литвин, Литвинов, ім'я, курча, сани, очі, гроші, двері, ворота, штани.

**Завдання 4.** Скопіювавши з розділу 1.1.4 «Мовні норми» в підручнику С. В. Шевчук «Українська мова за професійним спрямуванням» матеріал про граматичні норми (с. 37–43) або/і скориставшись працею С. Караванського «Російсько-український словник складної лексики», запишіть правильні українські відповідники до активних дієприкметників із суфіксами -уч-(-юч), -ач- (-яч-).

Біжучий рядок, виконуючий роботу, виступаючий з доповіддю, віруючий, вражаючий ефект, діючий вулкан, діючий порядок, діюча армія, домінуюча в суспільстві тенденція, знаючий, знаючий міру, зростаючий, зростаючі вимоги, існуючі думки, існуючі кордони, існуючі ціни, наступаючий, з наступаючим Новим роком, плаваючий графік, плаваючий курс валюти, справа в слідуючому.

**Завдання 5.** виправте помилки в реченнях і словосполученнях. Поясніть, у чому вони полягають і яку ознаку культури мовлення порушують.

Жахливо добрий; страшно гарний; на долонях рук; моя автобіографія; моя власна думка; люди і студенти; Я спізнився, вибачаюсь; самий найдорожчий; самий вродливий; більш влучніше; дещо сухуватий виклад; Сто один учень склали сесію

успішно; Він знайшов книжку в бібліотеці, яку давно хотів мати; Принісши цю книжку, йому дозволили взяти іншу; Ми зайшли в кабінет до директора, який був у кінці коридору; Мандруючи горами, учнями було зібрано колекцію рослин; Причаївшись у малині, мене наздогнали бабині молитви; Відпочиваючи в Карпатах, мені хочеться оздоровитися в соснових лісах; Зайшовши в парк, від снігу іскряться ялинки; Діти любили і захоплювалися вчителем; Сьогодні спека, і вчора був холод; Ми не лише знаємо українських поетів, але й англійських.

**Завдання 6.** Поясніть пунктограми в реченнях.

1. Завжди чарівлива незайманість дніпрових плавнів: і на початку весни, і на спаді літа, і достиглої осені (*В. Логвиненко*).  
2. Усе навколо: дерева, птахи, люди – сповнене весняної, пружної, нестримної сили (*В. Собко*).  
3. Будь-який текст складається з трьох частин, а саме: вступу, основної частини, висновків.  
4. Далі попадались уже сосни, старі, руді, кострубаті (*М. Коцюбинський*).  
5. Батько сидів на кормі – веселий, дужий (*О. Довженко*).  
6. Усе бачу: стоїмо по груди в траншеях у крижаній воді (*О. Гончар*).  
7. Як заздрю я тій білій хмарці: вона пливе у далечінь між подруг (*І. Муратов*).  
8. Чується немолодий голос хазяйки: «Та двері, двері зачиняйте!» (*А. Шиян*).

**Завдання 7.** Підготуйтеся до прилюдного виступу й тестової самостійної роботи.

## ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

### Теоретичні питання

1. Чистота мовлення як одна з ознак культури мовлення.
2. Доповідна записка: визначення, реквізити, зразок документа. Доповідні записки інформаційного, звітного та ініціативного характеру.
3. Пояснювальна записка як пояснення особи (групи осіб) на вимогу адміністрації про свої дії: визначення, реквізити, зразок документа.
4. Довідка: визначення, реквізити, зразок документа. Види довідок.
5. Правопис та наголошування числівників. Правопис числівників часу.

## **ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА**

1. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів : Світ, 1990. С. 125–129.
2. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : навч. посібн. Львів : Світ, 2003. С. 315–318.
3. Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. Сучасні ділові папери : навч. посібник для вищ. та серед. спец. навч. закл. 4-те вид., переробл. і доповн. Київ : А.С.К., 2005. С. 105–106, 122–128, 341–344.
4. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова. 7-ме вид., виправлене. Донецьк, 2005. С. 96–99, 228.
5. Культура фахового мовлення : навч. посібник. Чернівці : Книги – ХІ, 2006. С. 58–61, 172–173, 193–196.
6. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с.
7. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. 3-тє вид., виправ. і доповнен. Київ : Алерта, 2012. С. 363–370.
8. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення : навч. посібник. 3-тє вид., переробл. і доповн. Київ : Вища школа, 2004. С. 75, 110–112, 129–130, 136–137, 147–148, 181–182.
9. Ющук І. П. Українська мова. Київ : Либідь, 2003. С. 113–123, 353–358.

## **ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА**

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити : посібник / за заг. ред. О. Сербенської. Львів : Світ, 1994. 152 с.
2. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / О. Сербенська, М. Білоус, Х. Дацишин та ін.; за заг. ред. О. Сербенської : навч. посібник. 2-ге вид, доповн. і перероб. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011.
3. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. Київ : Либідь, 1991. С. 18–26.
4. Великий зведений орфографічний словник сучасної української лексики / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. 896 с.
5. Вихованець І. Р. Розмовляймо українською : мовознавчі етюди / післямова А. Загнітка. Київ : Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2012. 160 с.

6. Волощак М. Й. Неправильно – правильно: Довідник з українського слововживання: За матеріалами засобів масової інформації. 2-ге вид., доповн. Київ : Вид. центр «Просвіта», 2003. 160 с.
7. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення. Київ : КММ, 2019. 208 с.
8. Культура української мови : довідник / за ред. В. М. Русанівського. Київ : Либідь, 1990. С. 169–182.
9. Масенко Л. Т. Суржик: між мовою і язиком. Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2011. 135 с. (2019. 232 с.)
10. Орфографічний словник української мови: Близько 120 000 слів / уклад.: С. І. Головащук, М. М. Пещак, В. М. Русанівський, О. О. Тараненко. Київ : Довіра, 1994. 864 с.
11. Пономарів О. Д. Культура слова: мовностилістичні поради : навч. посібник. Київ : Либідь, 1999. С. 125–138.
12. Пономарів О. Д. Українське слово для всіх і для кожного. Київ : Либідь, 2013. 360 с.
13. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування : навч. посібник. 2-ге вид., перероб. і доповн. Київ : Знання, 2006. С. 235–256.
14. Я розмовляю українською. Словник «Антисуржик» [електронний ресурс]. URL: <http://www.arkas-proswita.iatp.org.ua/>
15. Фаріон І. Соціальний контекст англоварваризації в українській освіті та науці. URL: <https://mail.google.com/mail/u/0/?tab=rm&ogbl#inbox/KtbxLxghlWqZfMgrkzlZDsJPSkKHGfDrJq?projector=1&messagePartId=0.1>

### **ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ**

1. Поясніть назву і призначення посібника «Антисуржик» (див. *Антисуржик*, 1994 р. – с. 5–10, 2011 р. – с. 7–10). Які ще подібні науково-популярні видання з культури українського мовлення, у тому числі й електронні, можете назвати?
2. Яке мовлення називається чистим?
3. У яких трьох аспектах виявляється чистота мовлення?
4. Що таке акцент? Чим він зумовлений?
5. Які позалітературні лексичні одиниці знаєте? Чи впливають вони на чистоту мовлення? Уживання яких груп лексики є недопустимим у нашому мовленні й навіть може стати причиною для покарання (згідно із законами України)?
6. Що таке пуризм?

7. Що таке доповідна записка?
8. Які типи доповідних записок розрізняють?
9. Що таке пояснювальна записка?
10. Які реквізити доповідної та пояснювальної записок?
11. Що таке довідка? Які можуть бути довідки?
12. Які основні реквізити містить довідка?
13. Які мовні норми регулюють правопис та наголошування числівників?

### **Практичні завдання**

**Завдання 1.** З'ясуйте, які нелітературні елементи засмічують подані фрази, виправте, де необхідно, речення й запишіть правильний варіант (зазначте в дужках після кожного речення, до якої групи лексики належав нелітературний елемент: слово-паразит, просторічна лексика, канцеляризм, просторічна лексика, росіянізм тощо).

1. Іду, розумієш, Одесою і зустрічаю, розумієш, – кого б ти думав? – Івана. Ми з ним, розумієш, в одному класі, розумієш, вчилися. 2. Це, ну, таке місце, де зимують перелітні птахи. 3. Ми, панове, не зважаємо, не прислухаємось, ігноруємо запити відвідувачів, їх розумовий, інтелектуальний рівень, їх підготовку, знання, ерудицію. А це погано. Треба пам'ятати, що слід розрізняти, диференціювати їх відповідно до їх можливостей. 4. Ти стій на атасі, а я залізу на грушу. Як побачиш, що йде бабця Ганя, – свисни, щоб не зцапала на гарячому. 5. Ти, Петре, – чванько і базікало: для чого було вигадати про свою зустріч з вовком – вони ж у наших краях зроду не водилися. 6. Хоч ти мене давно ігноруєш, але я мушу пояснити... 7. Я не можу функціонувати в таких умовах – мені потрібне добре освітлення. 8. Я не вспіваю. 9. У мене все окей.

**Завдання 2.** Напишіть зразок доповідної записки, пояснювальної записки, довідки.

**Завдання 3.** Поставте наголос у словах. Усно поясніть особливості правопису та наголошування числівників та іменників у сполученні з числівниками.

Одинадцять, чотирнадцять, обидва, чотирма, п'ятьома, шістдесят, сімдесят, нуль, нулем, тисяча, тисячі, три тисячі, мільйона, мільярда, одного, один до одного, одинадцяти, шістнадцятьох, півтора, півтори, сини, два сини, шляхи, три

шляхи, книжки, чотири книжки, семисотий, двохсотий, сто двадцять третій, п'ятдесятий.

**Завдання 4.** Запишіть слова правильно, опустивши риски.

Об/ява, пів/іжака, мавп/ячий, перев/язати, Д/Арк, В/ячеслав, р/яст, розм/який, м/юзикл, п/юре, верф/ю, пів/ями, пір/іна, реп/ях, дит/ясла, бур/як, без/іменний, під/юджувати, інтерв/ю, б/южет, б/язь, О/Генрі, пів/єпархії, Лук/янович, пів/Юрмали, пів/Ялти, б/юрократ, р/юкзак, від/ємний, кон/юнктивіт, рутв/яний, бюргер, кур/йоз, Лук/янівка, сек/юриті, кр/якати, ад/єктивация, р/юш, ф/юрер, фельд/єгер.

**Завдання 5.** Позначте ряд (ряди), де правильно вжито апостроф або м'який знак.

А досьє, Гот'є, Ньютон, б'єф, конференсьє

Б прес-пап'є, альянс, пів'Європи, женьшень, Марсельєза

В різьб'яр, медальйон, Плав'юк, миш'як, бриньчати

Г пів'юрти, пром'ярмарок, пред'явник, вечерь (мн. від *вечеря*), Танган'їка

Г дистриб'ютор, верб'я, Сеньчин, підносьєся, Кордильєри

**Завдання 6.** Вставте пропущені букви і поясніть правопис слів.

Вороне...кий, францу...кий, кременчу...кий, солда...кий, нью-йор...кий, гре...кий, дослідни...кий, співробітни...тво, пра...кий, фашис...кий, криворі...кий, велетен...кий, балха...кий (Балхаш), оде...кий, студен...кий, пта...тво, кирги...кий, турис...кий, люксембур...кий, голлан...кий, гаа...кий (Гаага), туні...кий (Туніс).

**Завдання 7.** Замість крапок поставте, де потрібно, пропущені букви.

Об..ити, от..оді, роз..ява, військ..омат, страйк..ом, причин..ий, безвин..ий, воз..'єднання, священ..ий, священ..ик, довгождан..ий, л..яний, с..ати, Ган..ин, закон..ість, розріс..я, виніс..я, огнен..ий, нездóлан..ий, незлічén..ий, несказán..ий.

Покликан...я, безсмерт...я, повноліт...я, повніст...ю, весіл...я, навман...я, узбереж...я, роздоріж...я, папорот...ю, дерт...ю, радіомовлен...я, засил...я, ател...є, безчест...я, ніч...ю, безліч...ю, шерст...ю, затвердін...я, Іл...я, мудріст...ю, щаст...я, їдальн...я, лист...я, безліс...я, ріл...я, мід...ю, пам'ят...ю, л...ється, постат...і,

повін...ю, молод...ю, молодіст...ю, жовч...ю, у піднебес...і, подвір...я, радіст...ю, стат...я, ста...ей, стат...ю.

Кор...ектор, ман...а, фін..., тон...а, брут...о, п'ятитон...ий, крос..., крос..ворд, інтермец...о, ас..іміляція, гам...а, барок...о, віл...а, ван..а, депрес..ія, нет..о., пан...о, дол...ар, дон...а, ан..отація, дис...ертація, іл...юзія, стел...аж, мас...аж, ас..оціація, ас...иметрія, ір...еальний, ак...омпанемент, ім...обілізація, ам...оральний, ам...ортизація, ім...ігрант, контр..еволюційний, мес...а, хоб..і, ас...орті, ам...орфізм, ін..овація, сюр..еалізм, ок...азіоналізм, ем...іграція, ап...асіонато, бон..а (паперові гроші) і бон..а (вихователька), біл..ь (законопроект), бул..а (послання).

Арап..ат, Галіл..ей, Ап..ен..іни, Ат..ика, Ел..ада, Гол..андія, Ас..ирія, Марок..о, Ізабел..а, Брюс..ель, Сомал...і, Яф...а, Дюс...ельдорф, Жан...а, Тор...ічел...і, Ахіл..., Тал...ін..., Шил..ер, Мек...а, Ліс...абон, Одіс..ей, Бес..арабія, Сорбон..а, Гіп..ократ.

### **Запам'ятайте правильні варіанти стійких словосполук**

#### **Неправильно**

говорити по душам  
справи йдуть до кращого  
день від дня  
держатися в стороні  
для виду (видимости)  
для свого задоволення  
добрий по характеру  
переказати всім  
до втрати свідомості  
до сих пір

#### **Правильно**

говорити щиро, відверто  
справи йдуть на краще  
з кожним днем  
триматися осторонь  
для годиться; про людське око  
собі на втіху  
добрий за вдачею; доброї волі  
довести до загального відома,  
до відома всіх  
до нестями  
до цього часу

### **ПОЯСНЮВАЛЬНА ЧИ ПОЯСНЮЮЧА ЗАПИСКА?**

В українській мові активні дієприкметники теперішнього часу (із суфіксами -ач-, -яч-, -уч-, -юч-) майже не вживаються. Слова на зразок *співаючий, малюючий, думаючий, бажаючий, захоплюючий* тощо є ненормативними. Замість них треба вживати:

#### **прикметники:**

ведучий – провідний (але ведучий програми, концерту)  
всеохоплюючий – всеохопний

гальмуючий – гальмівний  
життєстєверджуючий – життєстєвердний  
захоплюючий – захопливий  
координуючий – координаційний  
оточуючий – навколишній  
пануючий – панівний  
пояснюючий – пояснювальний  
руйнуючий – руйнівний  
слідуючий – наступний (якщо мовиться про перелік когось (чогось), то вживається слово *такий*: «далі виступатимуть *такі* студенти»;  
чаруючий – чарівний;

**іменники:**

завідуючий – завідувач  
вступаючий – вступник  
виступаючий – промовець, оратор  
відпочиваючий – відпочивальник  
головуючий – голова  
командуючий – командувач  
нападаючий – нападник  
працюючий – працівник  
проживаючий – мешканець;

**підрядні означальні речення зі сполучними словами що, який, котрий:**

думаючий учень – учень, що (який) думає  
співаючий актор – актор, що (який) співає  
працюючий студент – студент, що (який) працює.

**О котрій годині?**

У (в) ... хвилин на ... у(ю)  
У(в) двадцять хвилин на четверту  
О пів на ...у(ю)  
О пів на п'яту  
За ... хвилин до ...ї  
За чверть до одинадцятої  
хвилин) восьма  
О ... ій годині  
О шостій; об одинадцятій годині

**Котра година?**

... хвилин на ...у(ю)  
Десять хвилин на третю  
Пів на ...у(ю)  
Пів на двадцяті  
За ... хвилин ...а(я)  
За чверть (за десять  
... а(я) година  
Шістнадцята година



## Неправильно

діюче законодавство  
діючі особи  
здавати екзамен  
існуючі ціни  
постійно діюча виставка  
торгуючі організації  
багаточисленний  
всезагальний  
захисник (юр.)  
інакомислячий  
малочисленний  
накладна плата  
парик  
співпадати  
співставляти  
таможня  
квартира з усіма зручностями  
навчати музиці (мові)  
під відкритим небом  
пишіть за адресою (куди?)  
заклучити договір  
забезпечувати безпеку  
передплата на газети і журнали  
розбивати намет  
розбивати парк

## Правильно

чинне законодавство  
дійові особи  
складати іспит (екзамен)  
теперішні ціни  
постійна виставка  
торговельні організації  
численний  
загальний  
оборонець  
інакодумець  
нечисленний  
післяплата  
перука  
збігатися  
зіставляти  
митниця  
квартира з усіма вигодами  
навчати музики (мови)  
просто неба  
пишіть на адресу  
укласти угоду  
гарантувати безпеку  
передплата газет і журналів  
ставити (напинати) намет  
саджати (виросувати) парк

## ЗАЛ, ЗАЛА

Слова запозичені. Слово *зал* утворене від німецького *der Saal* (чоловічий рід), а *зала* – від французького *la sale* (жіночий рід). Наприклад: *Я сидів у читальному залі коло відчиненого вікна...* (Є. Гуцало), *Функціональним та композиційним центром палаців урочистих подій є обрядова зала, інтер'єр якої співзвучний змістові обрядових дій* (з журналу). Отже, наявність у сучасній українській мові двох форм – чоловічого і жіночого роду – можна пояснити впливом мови-джерела, з якої слово запозичене.

## Практичне заняття 8

### ЕТИКЕТ СЛУЖБОВОГО ЛИСТУВАННЯ

1. Прилюдний виступ на тему, пов'язану з майбутнім фахом (*готують 2 студенти*).
2. Ділове листування. Класифікація ділових (службових) листів.
3. Етикет ділового листування.
4. Реквізити листа та їхнє оформлювання.
5. Оформлювання листа.
6. Визначення, реквізити, зразок поштової адреси.
7. Кличний відмінок іменників. Розділові знаки при звертаннях.
8. Багатство (різноманітність) як ознака культури мовлення.
9. Синтаксичні норми: складні випадки керування, переклад усталених прийменникових конструкцій ділового стилю.
10. Тестова самостійна робота (за темою практичного 8, у тому числі теоретичних питань і завдань для самостійної роботи).

### ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / за заг. ред. О. Сербенської : посібник. Львів : Світ, 1994. С. 71, 72, 79–81, 84, 86, 99–101.
2. Бабич Н. Д. Основи культури мовлення. Львів : Світ, 1990. С. 116–121.
3. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : навч. посібн. Львів : Світ, 2003. С. 305–310.
4. Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. Сучасні ділові папери : навч. посібник для вищ. та серед. спец. навч. закл. 4-те вид., переробл. і доповн. Київ : А.С.К., 2005. С. 85, 97–105, 112–119, 139–140, 362.
5. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова. 7-ме вид., виправлене. Донецьк, 2005. С. 85, 100–115, 181–182, 271–281, 389–399, 436–445.
6. Культура фахового мовлення : навч. посібник. Чернівці : Книги – ХХІ, 2006. С. 53–58, 163–168, 376–404, 411–419.
7. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навч. посібник. Київ : Вид. центр «Академія», 2007. С. 119–121, 124–125, 138–147.

8. Погиба Л. Г., Грибіниченко Т. О., Баган М. П. Складання ділових паперів. Практикум : навч. посібник. Київ : Либідь, 2002. С. 77–100, 162, 185–189, 192–196, 208, 212–214.
9. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с.
10. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. 3-тє вид., виправ. і доповнен. Київ : Алерта, 2012. С. 70, 370–373, 376–381.
11. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення : навч. посібник. 3-тє вид., переробл. і доповн. Київ : Вища школа, 2004. С. 135, 153–156, 391–482.
12. Ющук І. П. Українська мова. Київ : Либідь, 2003. С. 113–123, 317–334, 353–358, 553–555.

### **ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА**

1. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо. Київ : Либідь, 1991. 256 с.
2. Ботвина Н. В. Міжнародні культурні традиції: мова та етика ділової комунікації : навч. посібник. Вид. 2-ге, доповн. та переробл. Київ : АртЕк, 2002. С. 61–65.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і доповн.) / уклад. і голов. ред. В/ Т. Бусел. Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
4. Вихованець І. Р. Розмовляймо українською : мовознавчі етюди / післямова А. Загнітка. Київ : Унів. вид-во ПУЛЬСАРИ, 2012. 160 с.
5. Дороніна М. С. Культура спілкування ділових людей : навч. посібник. 2-ге вид. Київ : Вид. дім «КМ Academia», 1998. С. 70–76, 178–181.
6. Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. Київ : Кобза, 1993. 472 с.
7. Колібаба Л., Фурса В. Словник дієслівного керування. Київ : Либідь, 2017. 656 с.
8. Коломієць М. П., Регушевський Є. С. Словник фразеологічних синонімів / за ред. В. О. Винника. Київ : Рад. школа, 1988. 200 с.
9. Культура української мови : довідник / за ред. В. М. Русанівського. Київ : Либідь, 1990. С. 40–137.
10. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування : навч. посібник. Київ : Каравела, 2005. С. 211–223.

11. Пономаренко В. П. Еволюція системи іменних засобів звертання в сучасних слов'янських та інших індоєвропейських мовах. *Мовознавство*. 2006. № 6. С. 27–32.
12. Пономарів О. Д. Кличний відмінок. *Пономарів О. Д. Українське слово для всіх і для кожного*. Київ : Либідь, 2013. С. 216–220.
13. Словник іншомовних слів / уклад. : С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ : Наук. думка, 2000. 680 с.
14. Словник синонімів української мови : у 2 т. / А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головащук та ін. Київ : Наук. думка, 1999–2000.
15. Словник фразеологізмів української мови / укл. : В. М. Білоноженко та ін. Київ : Наук. думка, 2003. 1104 с.
16. Універсальний довідник-практикум з ділових паперів / С. П. Бибик, І. Л. Михно, Л. О. Пустовіт, Г. М. Сюта. Київ : Довіра : УНВЦ «Рідна мова», 1997. С. 303–311.
17. Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова : монографія. Вид. 2-ге, доп. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. С. 215–229, 233–248.
18. Хміль Ф. І. Ділове спілкування : навч. посібник. Київ : Академвидав, 2004. С. 156–183.
19. Ципердюк О. Д. Вокатив у текстах новел Василя Стефаника. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2021. Том. 32 (71). № 6. Частина 1. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С. 58–63.  
URL:[http://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/6\\_2021/part\\_1/11.pdf](http://philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/6_2021/part_1/11.pdf)
20. Ципердюк О. Д. Особливості функціонування кличного відмінка в проповідях Григорія Хомишина. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Том. 31 (70). № 4. 2020. Частина 1. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 136–141.  
URL:[http://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/4\\_2020/part\\_1/27.pdf](http://www.philol.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/4_2020/part_1/27.pdf)

## ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. За яких умов можна досягти багатства й різноманітності мовлення?

2. Які ресурси мови є джерелом багатства і різноманітності мовлення?
3. Що таке інтонаційне багатство мовлення? Продемонструйте на прикладах.
4. Як виявляється багатство мовлення на синтаксичному рівні?
5. Яку інформацію почерпнули ви із посібника «Антисуржик» про те, як писати листи? Які листи зазвичай пишете Ви?
6. Чим подібні, а чим розрізняються приватне та ділове листування?
7. Що таке службовий лист?
8. Які бувають службові листи за функційними ознаками?
9. Які службові листи розрізняють за кількістю адресатів?
10. Які реквізити характерні для ділових листів?
11. Які типові мовленнєві етикетні формули використовуються в службових листах: супровідних, листах-повідомленнях, листах-запитах, листах-відповідях, листах-підтвердженнях, листах-проханнях, листах-нагадуваннях, листах-претензіях, рекомендаційних, листах-подяках, листах-вітаннях, листах-запрошеннях? Наведіть приклади.
12. Що таке адреса? Які основні правила, встановлені Міністерством зв'язку України, слід пам'ятати під час написання адреси?
13. Які розділові знаки вживаються при звертаннях?
14. Що ви знаєте про вживання займенників *ти*, *Ви* під час звертання до однієї особи?
15. Чи збігається керування в різних мовах? Відповідь проілюструйте прикладами з української та тієї іноземної мови, яку вивчаєте.

## **ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ**

**Завдання 1.** Доберіть українські відповідники до слів. Наведіть свої 5 прикладів англізмів та українських відповідників.

Бібліотека, фон, прогресивний, лімітувати, монумент, процент, лінгвістика, репрезентувати, директива, преамбула, дефект, акцентувати, акомпанемент, специфіка, імітація, потенційний, стелаж, спіч, фіаско, філантроп, фінал, електорат, рецепція, сакральний, унітарний, інвестиція, менеджер, прогрес, гімн, провайдер, компенсувати, пацифіст, генерація.

**Завдання 2.** Поясніть значення слів, використавши довідкову літературу. Усно введіть їх у словосполучення.

Військовий – воєнний, блюдо – страва, баня – лазня, відмінити (відмінювати) – скасовувати, вояк – солдат, гадати – ворожити, доля – частка, заставляти – змушувати, масло – олія, незважаючи – не дивлячись, часопис – журнал – газета, завдання – задача, індійці – індіанці, людний – людяний, лікувати – лічити, прізвище – фамілія, вірно – правильно, замісник – заступник, інший – другий, тактичний – тактовний, домовитися – домоворитися, познайомитися – ознайомитися, стежити – слідкувати, прочитати – зачитати, зустрічатися – траплятися.

**Завдання 3.** Доберіть якомога більше фразеологічних синонімів до поданих слів і запишіть. У разі труднощів скористайтеся фразеологічними словниками. У яких стилях доречно використовувати такі синоніми?

Мало, багато, померти, народитися, сміятися.

**Завдання 4.** Випишіть зі словника синонімів української мови 5 синонімних рядів, поясніть значення і відтінки значень кожного із синонімів. Усно введіть ці слова в речення. Чи вживаються синоніми в ділових документах?

**Завдання 5.** Розставте розділові знаки в реченнях. Поясніть пунктограми.

1. Лети ж моя думо моя люба муко (*Т. Шевченко*). 2. Де зараз ви кати мого народу (*В. Симоненко*). 3. Зброє моя послужи воякам Краще ніж служиш ти хворим рукам (*Леся Українка*). 4. Він устав разом із сонцем довго кашляв сидячи в солом'яній постелі і туго обіпнувшись рябим плащем (*Гр. Тютюнник*). 5. Україно Ти в славній борні не одна (*М. Рильський*). 6. Він наближався й кинувши гострий погляд з-під навислих рудих брів підносив над землею кийок... (*В. Підмогильний*). 7. Це книга прочитавши яку одержиш насолоду. 8. Можна переказати зміст статті і не перечитуючи її вдруге. 9. Студенти працюють не покладаючи рук. 10. У деяких містах Японії зокрема у місті Удзі влаштовують свято провідів журавлів (з *газети*). 11. На Поліссі трапляються «вижари» тобто болота які ніколи не замерзають (*Г. Дем'янчук*). 12. А що дітки питає бабуся Чого прийшли мої соколята. 13. Я

коли виросту теж садівником буду не зводячи очей з дядька Степана палко промовив Юрко (*І. Цюпа*).

**Завдання 6.** Виправте помилки й запишіть діловий лист правильно. Прокоментуйте, які помилки щодо оформлення реквізитів листа були наявні в документі. Що Ви довідалися про ділові листи та правила їх складання з наукової літератури, поданої в хрестоматії на сторінці дистанційного навчання?



Міністерство освіти і науки України

**Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника**

---

вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, 76018, тел. (0342) 75-23-51, факс (0342) 53-15-74 e-mail: [office@pnu.edu.ua](mailto:office@pnu.edu.ua), Код ЄДРПОУ 02125266

26.02.2022 р. № 2369/03 –16

На № \_\_\_\_\_ від \_\_\_\_\_

Ректору Чернівецького  
національного університету  
імені Юрія Федьковича,  
професору, доктору фізико-  
математичних наук  
Петришину Романові  
Івановичу

Про направлення на  
стажування викладачів  
університету

Шановний Роман Іванович!

Ректорат Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» просить на підставі угоди № 21 від «07» вересня 2020 року прикріпити до кафедри сучасної української мови Вашого університету для проходження стажування за індивідуальною програмою доцента кафедри української мови, кандидата філологічних наук Ципердюк Оксану Дмитрівну з «01» березня по «01» травня 2022 року. Керівником стажування просимо призначити професора кафедри сучасної української мови Кульбабську Олену Валентинівну.

У додатках: направлення на стажування.

**Завдання 7.** Утворіть форму кличного відмінка іменників.

Друг, козак, швець, Швець, доброволець, Андрій, Ігор, Любов, Петрівна, Лука Хомич, ніч, душа, кобзар, Олег, Галина, Галя, Ілля, земля, радість, товариш, Дорошенко, панна, пани, пан Василь Дмитрович, пан професор, пан голова, пан Лаврук, пані вчителька, пані Надія, серце, пташенятко, діти, високоповажаний прем'єр-міністр, Ваша Високостойність Пан Президент, отець Михайло, владика, митрополит, Ваше Блаженство, Ваша Святість.

**Завдання 8.** Ознайомившись із особливостями використання прийменників у ділових паперах (див. с. 271–281, 389–399 з підручника М. Зубкова або хрестоматію до курсу (частину II), виправте кальки з російської мови.

Називати по імені, по Вашому бажанню, по місцях (сіли), звернутися по адресу, проживати по адресу, по власному бажанню, по згоді сторін, працювати по спеціальності, по необхідності, комісія по питаннях, спеціаліст по програмуванню, прийшлося по смаку, із 10.02.2022 по 01.05.2022, виробництво по виготовленню, добрий по природі, діяти по обставинах, відповідач по справі, по хворобі, відправив факсу, по можливості, два рази в тиждень, положити в кишеню, дзвонити в міністерство, в кінці тижня, в шість годин, в той же рік, у якості перекладача, у подальшому, на протязі дня, у владі, при вході, біля мікрофона, у руля, при житті був маловідомий, при небезпеці, при наявності.

**Завдання 9.** Підготуйтеся до тестової самостійної роботи (за темою практичного 8, у тому числі теоретичних питань і завдань для самостійної роботи; зверніть увагу на всі завдання, пояснення слів, рубрики: «Правильно – неправильно», «Запам'ятайте відповідники стійких виразів» та ін.)

### **Запам'ятайте значення паронімів**

**АДРЕСА** – місце проживання особи.

**АДРЕС** – письмове привітання з нагоди ювілею або іншої важливої події в житті людини.

**АДРЕСАТ** – той, кому надсилається поштове відправлення.

**АДРЕСАНТ** – той, хто надсилає поштове відправлення.



## **ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

### **Теоретичні питання**

1. Протокол, типи протоколів.
2. Витяг із протоколу.
3. Доручення. Види доручень.
4. Розписка як документ, що підтверджує певну дію.
5. Відмінювання числівників. Зв'язок числівників з іменниками.
6. З'ясування ролі порядку слів у вираженні змісту речення. Порядок слів у діловому мовленні.
7. Правопис складних іменників та прикметників, правопис *не, ні* з різними частинами мови.

### **ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА**

1. Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. Сучасні ділові папери : навч. посібник для вищ. та серед. спец. навч. закл. 4-те вид., переробл. і доповн. Київ : А.С.К., 2005. С. 144–151, 346, 348, 353.
2. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова. 7-ме вид., виправлене. Донецьк, 2005. С. 77–81, 128–131, 201–210, 212–218, 219–225, 285–288.
3. Культура фахового мовлення : навч. посібник / за ред. Н. Д. Бабич. Чернівці : Книги – ХХІ, 2006. С. 154–155, 157–160, 168–170, 193–196, 200–207.
4. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навч. посібник. Київ : Вид. центр «Академія», 2007. С. 110–112, 125–126.
5. Погиба Л. Г., Грибіниченко Т. О., Баган М. П. Складання ділових паперів. Практикум : навч. посібник. Київ : Либідь, 2002. С. 201–202.
6. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с.
7. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. 3-тє вид., виправ. і доповнен. Київ : Алерта, 2012. С. 370–372.
8. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення : навч. посібник. 3-тє вид., переробл. і доповн. Київ : Вища школа, 2004. С. 182–184, 193–194, 223–225, 231–234, 238–241.
9. Ющук І. П. Українська мова. Київ : Либідь, 2003. С. 350, 354–360, 404–405.

## ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Бевзенко С. П., Литвин Л. П., Семеренко Г. В. Сучасна українська мова. Синтаксис : навч. посібник. Київ : Вища школа, 2005. С. 117–122.
2. Культура української мови : довідник / за ред. В. М. Русанівського. Київ : Либідь, 1990. С. 169–182.
3. Мацюк З., Станкевич Н. Українська мова професійного спілкування : навч. посібник. Київ : Каравела, 2005. С. 211–223.

## ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Що таке протокол?
2. На які види поділяються протоколи за обсягом фіксованої в них інформації?
3. Які реквізити протоколу?
4. Хто підписує протокол загальних зборів (нарад)?
5. Що таке витяг з протоколу?
6. Що таке резолюція? З яких частин вона складається?
7. Що таке доручення?
8. Які види доручень бувають?
9. Які основні реквізити містить доручення?
10. Хто завіряє підпис доручителя?
11. Що таке розписка?
12. Які дії вона підтверджує?
13. Які основні реквізити містить розписка?
14. Які два типи порядку слів розрізняють?
15. Що таке інверсія?
16. У чому виявляється синтаксичне, семантичне і стилістичне значення порядку слів?
17. Який порядок слів використовується переважно в науковому та офіційно-діловому мовленні?

## Практичні завдання

**Завдання 1.** Напишіть зразки таких документів: протоколу, витягу з протоколу, розписки, доручення.

**Завдання 2.** Запишіть словами і провідмінійте числівники. Виділіть закінчення, поясніть особливості відмінювання.

1, 4, 16, 87, 548, 1000; обидві, 3-є, 20-ро,  $\frac{1}{2}$ , півтора; 5,2; 139-ий, 900-ий.

**Завдання 3.** Запишіть кількісні числівники (відповідають на питання *скільки?*) словами, узгодивши їх з іменниками.

91 (учень), 11 (церква), 669 (солдат),  $\frac{1}{2}$  (аркуш), 31 (плем'я), 34 (плем'я), 35 (плем'я), 16 (лисеня), 7 (плита), 2 (місяць), 3 (сани), 6 (донька), 5 (наріччя), 16 (машина), 20 (жінка), 50 (варіант), 4 (сани), 1 (ножиці), 20 (купе), 9 (сосна), 3,4 (відсоток), 76 (ім'я).

**Завдання 4.** Розставте розділові знаки. Поясніть пунктограми.

1. Погляд сигнал значення якого можна прочитати беручи до уваги вираз обличчя або ситуацію. 2. Основа виступу це схема його основних положень яка потім заповнюється деталями. 3. Ми гінці весни крилаті знаменосці днів нових (*В. Сосюра*). 4. Книга ця безумовно рідкість. 5. Але життя не сон воно не склянка чаю (*В. Сосюра*). 6. Від малих дітей болить голова від великих серце (*Нар. творч.*). 7. Взявся за гуж не кажи що не дуж (*Нар. творч.*). 8. Розцвітай же слово і в родині і у школі й на заводі і у полі (*П. Тичина*). 9. Усе в чеканні спілі краплі рос земля і місяць вишні і тополі (*Б. Олійник*). 10. Вчителі-словесники використовували різні технічні засоби а саме комп'ютери, інтерактивну дошку. 11 Курінь пах землею і мохом і видавався підземельникові горою що зникає десь високо в тумані (*Гр. Тютюнник*). 12. Петро стояв ні живий ні мертвий.

**Завдання 5.** Провідмініяйте прізвища, імена та імена по батькові.

Рись Ігор Васильович, Маляр Лев Якович, Литвин Опанас Ілліч, Іваницька Наталія Ничипорівна.

**Завдання 6.** Поясніть значення слів, складіть з ними речення.

Присвячувати – приурочувати, свідоцтво – диплом – атестат, дипломат – дипломант – дипломник.

### **Запам'ятайте складні випадки поєднання слів (керування дієслів)**

вважати (ким, чим)

вживати (чого і що)

вибачати (кому, що)

відповідно (до чого)

враження мати (від чого)

насміхатися (з кого, чого)

нехтувати (чим, що)

оволодіти (чим)

одружитися (з ким)

оженитися (з ким)

геноцид (народу)  
глузувати (з кого)  
доглядати (кого, що)  
дивуватися (кому)  
додавати (до чого)  
додалося (чого)  
додержувати (чого: слова, чистоти)  
додержуватися (чого: поглядів)  
докладати (чого)

докоряти (кому чим)  
допікати (чим)  
дорікати (кому за що)

дякувати (кому за що)  
здавати (чого)  
завдяки (кому, чому)  
завідувач (чого)  
зазнавати (чого)  
запевняти (кого в чому)  
запобігати (чому)  
засвідчувати (що)  
застерігати (кого від чого)  
захворіти (на що)  
зважати (на кого, що)

зволікати (з чим)  
згідно (з чим)

зневажати (кого)  
знущатися (з кого)  
зраджувати (кого, що)  
кепкувати (з кого)  
легковажити (що)  
набирати (чого)  
набувати (чого)  
навчати (чого)  
наголошувати (на чому)

опанувати (що)  
перетворювати (на що)  
повідомити (кого, що)  
повідомити (кого, що)  
погоджуватися (з ким)  
позбутися (кого, що)  
покликатися (на що)  
поклоніння (чому)  
попереджати (кого про що)  
припуститися (чого)  
приречений (на що)  
прозвітувати (про що кому)  
простити (кому)  
розмірковувати (над чим)  
розумітися (на чому)  
сміятися (з кого, з чого)  
соромитися (кого, чого)  
співати (що і чого)  
сповістити (кого, що)  
сповнений (чого)  
сподіватися (кого)  
спонукати (кого до чого)  
стосуватися (до кого, чого)  
суперечити (чому)  
турбуватися (про кого, що)  
удавати (кого)  
узгоджувати (з чим)  
ухилитися (від чого)  
хворіти (на що)  
чекати (на кого і чого)  
шкода (кому кого)  
шкодувати (за чим; кому чого)

## Практичне заняття 9

### УКРАЇНСЬКА ТЕРМІНОЛОГІЯ У ПРОФЕСІЙНОМУ СПІЛКУВАННІ

1. Прилюдний виступ на тему, пов'язану з майбутнім фахом (*готують 2 студенти*).
2. Поняття про термін. Ознаки термінів та їхнє місце в діловому мовленні. Загальнонаукова, міжгалузева й вузькоспеціальна термінологія. – *Див. курс лекцій*.
3. Шляхи творення термінів. Явища термінологізації, ретермінологізації та детермінологізації. – *Див. курс лекцій*.
4. Становлення і розвиток української мовознавчої термінології. – *Див. курс лекцій*.
5. Українська літературознавча термінологія. – *Див. праці Жангазінової Р., Крохмальної Г. або знайти самостійно*.
6. Проблеми сучасного термінознавства. – *Див. підручник Шевчук С., Клименко І.*
7. Тестова самостійна робота (за темою практичного 9, у тому числі теоретичних питань і завдань для самостійної роботи).

### ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова. 7-ме вид., виправл. Донецьк, 2005. С. 63–66, 222–225.
2. Культура фахового мовлення : навч. посібник / за ред. Н. Д. Бабич. Чернівці : Книги – ХХІ, 2006. С. 38–42, 182–200, 376–399.
3. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навч. посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2007. С. 57–62.
4. Панько Т. І., Кочан І. М., Моцюк Г. П. Українське термінознавство. Львів : Світ, 1994. С. 48–65.
5. Погиба Л. Г., Грибіниченко Т. О., Баган М. П. Складання ділових паперів. Практикум : навч. посібник. Київ : Либідь, 2002. С. 212–214.
6. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с.
7. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. 2-е вид, випр. і допов. Київ : Алерта, 2012. С. 510–524.

8. Ющук І. П. Українська мова : підручник. Київ : Либідь, 2003. С. 215–217, 257–272, 358–360.

### ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар О. І., Карпенко Ю. О., Микитин-Дружинець М. Л. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія : навч. посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2006. С. 270–272.
2. Вакарюк Л. О., Панцьо С. Є. Український словотвір у термінах. Тернопіль : Джура, 2007. 260 с.
3. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ : Вища школа, 1985.
4. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. 224 с. URL : <https://archive.org/details/terminy2001/mode/2up>
5. Жангазінова Р. Запозичення в українській літературознавчій термінології кінця ХІХ – початку ХХ сторіччя. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології»*. 2016. № 842. С. 126–130. URL : [file:///C:/Users/Admin/Downloads/VNULPUT\\_2016\\_842\\_27.pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/VNULPUT_2016_842_27.pdf)
6. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики : поняття і терміни. Донецьк : ДонНУ, 2012. 402 с.
7. Кияк Т. Інтернаціональне та національне в термінотворчому процесі. *Українська термінологія і сучасність* : зб наук. праць. Київ, 2001. Вип. ІІІ. С. 53–56.
8. Німчук В. В. Проблеми українського правопису ХХ – початку ХХІ ст. ст. Київ, 2002. 115 с.
9. Селігей П. О. Світло і тіні наукового стилю : монографія. Вид. 2-ге. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2018. 628 с.
10. Селігей П. О. Сучасне термінотворення: симптоми та синдроми. *Мовознавство*. 2007. № 3. С. 48–61.
11. Селігей П. О. Що нам робити із запозиченнями? *Українська мова*. 2007. № 3. С. 3–16.
12. Селігей П. О. Що нам робити із запозиченнями? (продовження). *Українська мова*. 2007. № 4. С. 16–32.
13. Словник іншомовних слів / уклад. : С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ : Наук. думка, 2000. 680 с.

14. Крохмальна Г. До питання еволюції української літературознавчої терміносистеми. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми української термінології». 2011. № 709. С. 84–87. URL : [http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK\\_Wisnyk709/TK\\_wisnyk709\\_krokhmal'na.htm](http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_Wisnyk709/TK_wisnyk709_krokhmal'na.htm)
15. Словник-довідник літературознавчих термінів / Упор.: О. В. Бобир, В. Й. Буденний, О. Б. Мамчич, Н. П. Нікітіна; за ред. О. В. Бобиря. Чернігів : ФОП Лозовий В. М., 2016. 132 с. URL : <http://erpub.chnpu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/4674/1/%D0%A1%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%D0%B8%D1%85%20%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%96%D0%B2.pdf>
16. Термінологія. *Українська мова: Енциклопедія* / редкол.: В. М. Русанівський (співгол.) та ін.; НАНУ; Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Ін-т української мови. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія», 2000. С. 631.
17. Термінологія. *Енциклопедія українознавства*. Т. 8. Львів, 2000. С. 3173–3176.
18. Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова. Вид. 2-ге, доп. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 336 с.
19. Фаріон І. Д. Правопис – корсет мови? Український правопис як культурно-політичний вибір. Львів : Свічадо, 2004. 117 с.
20. Фаріон І. Соціальний контекст англоварваризації в українській освіті та науці. URL: <https://mail.google.com/mail/u/0/?tab=rm&ogbl#inbox/KtbxLxghlWqZfMgrkzlZDsJPSkKHGfDrJq?projector=1&messagePartId=0.1>
21. Ярошевич І. Становлення й кодифікація української морфологічної термінології. *Українська мова*. 2010. № 3. С. 44–54.

## ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ

1. Що таке термін? Які основні ознаки термінів?
2. Які терміни є загальнонауковими? Наведіть приклади.
3. Які терміни є вузькоспеціальними? Наведіть приклади.
4. Які терміни є міжгалузевими? Наведіть приклади.

5. Який зміст вкладають у терміни: *термінологія, терміносистема, термінознавство, кодифікація термінів, стандартизація термінології, номенклатура, метамова*?
6. Якими типами зв'язків зумовлена системність термінів?
7. Якими основними шляхами утворюються терміни в українській мові?
8. Що таке термінологізація, ретермінологізація, детермінологізація?
9. Які терміни є термінами вашого майбутнього фаху?
10. Що таке мовознавча термінологія?
11. Що таке літературознавча термінологія?
12. Які міжгалузеві терміни вживаються і в мовознавстві, і в літературознавстві?
13. Коли починається розвиток власне українських мовознавчих термінів?
14. У чому полягала стихійність початкового етапу творення української мовознавчої термінології?
15. Коли відбувається формування і становлення сучасної української лінгвістичної термінології?
16. Яка роль граматик 19 ст. у формуванні сучасної української мовознавчої термінології?
17. Чому процес творення українських мовознавчих термінів відбувався повільно?
18. Чому в українській мовознавчій термінології багато грецизмів і латинізмів?
19. Які українські мовознавчі терміни запропонували українські мовознавці в 19 ст.? Чи всі з них прижилися в українському мовознавстві?
20. Кого вважають творцями сучасної української мовознавчої термінології?
21. Хто і якими своїми працями спричинився до розвитку української мовознавчої термінології у першій половині ХХ ст.?
22. На яких засадах, на думку І. Огієнка, сформувалася українська мовознавча термінологія?
23. Яким вимогам, за словами авторів підручника «Українське термінознавство», повинен відповідати сучасний термін, зокрема і в галузі мовознавства?
24. Що ви довідалися про тенденції термінотворення в українському мовознавстві кінця ХХ – початку ХХІ ст. із праці І. Ярошевич?



25. Як відбувалося формування сучасної української літературознавчої термінології?

### **ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ**

**Завдання 1.** Законспекуйте статті П. О. Селігея («Сучасне термінотворення: симптоми та синдроми», «Що нам робити із запозиченнями?») з *електронної хрестоматії до курсу АБО* статтю І. Д. Фаріон «Соціальний контекст англоварваризації в українській освіті та науці» (*див. покликання на статтю в списку додаткової літератури*) і підготуйтеся коротко розкрити їхній зміст із цитуванням основних положень.

**Завдання 2.** Схарактеризуйте подані терміни за схемою: 1) форма родового відмінка однини; 2) дефініція (що означає термін); 3) ступінь спеціалізації (загальнонауковий, міжгалузевий, вузькоспеціальний (з якої галузі); 4) походження (власний, запозичений); 5) спосіб творення. Усно поясніть орфограми в термінах.

Абзац, афоризм, вид, відмінок, диктант, іменник, репортаж, реферат, рід, склад, числівник, наголос, вигук, звук, словотвір, мовлення, правильність, прикметник, асиміляція, кон'юнктив, полісемія, лінгвістика, верлібр, сюжет, екскурс, класик, мотив, зачин, табу, дифтонг, жанр, стиль, білінгвізм, роман, пейзаж, локатив, старослов'янське, субстантив, пафос, топонім, романтизм, епос, похідне слово.

**Завдання 3.** Із фахових наукових текстів, з якими ви працюєте на заняттях з іноземної мови, зарубіжної літератури, доберіть і запишіть 20 фахових (10 мовознавчих і 10 літературознавчих) термінів на зразок *дифтонг, монофтонг*, які використовують зазвичай не всі філологи, а лише германісти. За допомоги відповідних термінних словників поясніть їхні значення.

**Завдання 4.** Користуючись словником лінгвістичних термінів та словником літературознавчих термінів, поясніть значення термінолексем.

Евфемізми, морфеміка, морфологія, okazіоналізми, омоніми, орфограма, орфоепія, пароніми, плеоназм, полісемія, пунктуація, синоніми, синтаксис, сленг, фонетика; авангардизм, акровірш, анафора, алітерація, богема, богеміст, вертеп, герменевтика, декаданс, диван, драматургія, колізія, компаративістика, нота бене, пастораль, рима, рубаї, троп, трубадур, усмішка, футуризм.

## Практичне заняття № 10

### ЛЕКСИКОГРАФІЯ. ТЕРМІНОГРАФІЯ

1. Прилюдний виступ на тему, пов'язану з майбутнім фахом (готують 2 студенти).
2. Лексикографія як наука.
3. Типи лексикографічних праць. Українські енциклопедичні видання.
4. Лінгвістичні словники, їхні основні типи й коротка характеристика. Українські електронні словники. Роль словників у професійному мовленні і підвищенні мовленнєвої культури.
5. З історії української лексикографії (зокрема термінографії).
6. Словниковий диктант (велика літера, правопис складних слів, *не, ні* з різними частинами мови).
7. Тестова самостійна робота (за темою практичного 10, у тому числі теоретичних питань і завдань для самостійної роботи).

*Для підготовки 1–4 питань рекомендуємо використати підручник Бондар О. І., Карпенко Ю. О., Микитин-Дружинець М. Л. «Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія» і працю Демської О. М. «Вступ до лексикографії», а 5-го питання – ще й монографію Панько Т. І. та ін. «Українське термінознавство».*

### ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар О. І., Карпенко Ю. О., Микитин-Дружинець М. Л. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія / навч. посіб. – Київ : ВЦ «Академія», 2006. С. 295–351.
2. Панько Т. І., Кочан І. М., Моцюк Г. П. Українське термінознавство. Львів : Світ, 1994. 216 с.
3. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. 2-е вид, випр. і допов. Київ : Алерта, 2012. С. 72–77.
4. Ющук І. П. Українська мова : підручник. Київ : Либідь, 2003. С. 257–272.

### ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ : Вища школа, 1985.
2. Демська О. М. Вступ до лексикографії. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2010. 266 URL :

<https://archive.org/details/demska2010/page/n29/mode/2up?view=theater>

3. Енциклопедія сучасної України / ред. кол.: І. М. Дзюба та ін.; НАН України, НТШ, Коорд. бюро Енцикл. Сучас. України НАН України. Київ : Поліграфкнига, 2001. Т. 1 : А. 823 с.  
Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. Т. 24: О. 944 с.
4. Енциклопедія українознавства: у 2 книгах, 14 томах / за заг. ред. В. Кубійовича, Наукове товариство ім. Шевченка. Мюнхен; Париж; Нью-Йорк, 1949–1995. URL : <http://resource.history.org.ua/item/0008390> Репринтне перевидання: Львів, 1993–2003.
5. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. 224 с.
6. Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства : підручник. Київ; Одеса : Либідь, 1991. С. 130–135.
7. Колодко С. А. Китайсько-український словник: 80 000 слів. Київ : ТОВ «Видавництво “Консультант”», 2004. 1176 с.
8. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства : підручник. Київ : Вид. центр «Академія», 2000. С. 249–261.
9. Лексикографія. *Енциклопедія сучасної України* [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. URL: <https://esu.com.ua/article-54124>
10. Новий українсько-китайський словник / гол. ред. Хуан Юечжень. 2013. 1414 с.
11. Перебийніс В. І., Сорокін В. М. Традиційна та комп'ютерна лексикографія : навч. посібник. Київ : Вид. центр КНЛУ, 2009. 218 с.
12. Пилипчук Д. Словники української мови: 1596–2018. Бібліографічний покажчик. Київ : Видавничий центр «Просвіта», 2020. 1072 с.
13. Пещак М. М. Нариси з комп'ютерної лінгвістики. Ужгород, 1999. 279 с.
14. Скалозуб О. Словник чужомовних слів, виразів і приповідок, що вживаються в українській мові. Коломия : Рекорд, 1933. 476 с.

15. Словник української мови : у 20 тт. /НАН України, Укр. мов.-інформ. фонд. Київ : Наук. думка, 2010 – донині. Т. 13 – 2022.
16. Словництво. *Енциклопедія українознавства*. Т. 8. Львів, 2000. С. 2896–2899.
17. Термінологія. *Енциклопедія українознавства*. Т. 8. Львів, 2000. С. 3173–3176.
18. Українська загальна енциклопедія «Книга знання» / за ред. Івана Раковського : у 3 тт. Львів; Станіслав; Коломия : Рідна школа, 1930–1933.
19. Ципердюк О. Д. Релігійна лексика в «Російсько-українському словнику» за редакції А. Ю. Кримського та С. О. Єфремова і сучасний мовний контекст. *Стратегії розвитку та пріоритетні завдання філологічних наук* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 5–6 листопада 2021 р. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2021. С. 7–11. URL:[http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/12375/1/%d0%a2%d0%b5%d0%b7%d0%b8%20%d0%9e.%d0%94.%d0%a6%d0%b8%d0%bf%d0%b5%d1%80%d0%b4%d1%8e%d0%ba\\_%d0%a0%d0%b5%d0%bb%d1%96%d0%b3%d1%96%d0%b9%d0%bd%d0%b0%20%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%81%d0%b8%d0%ba%d0%b0....pdf](http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/12375/1/%d0%a2%d0%b5%d0%b7%d0%b8%20%d0%9e.%d0%94.%d0%a6%d0%b8%d0%bf%d0%b5%d1%80%d0%b4%d1%8e%d0%ba_%d0%a0%d0%b5%d0%bb%d1%96%d0%b3%d1%96%d0%b9%d0%bd%d0%b0%20%d0%bb%d0%b5%d0%ba%d1%81%d0%b8%d0%ba%d0%b0....pdf)

## **ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОПЕРЕВІРКИ**

1. Що є предметом дослідження лексикографії?
2. У чому полягає відмінність між практичною і теоретичною частинами лексикографії?
3. Чому лексикографія є міждисциплінарною галуззю мовознавства? З якими науками вона пов'язана?
4. Які різновиди лексикографічних праць існують?
5. Назвіть типи нелексикографічних довідникових видань.
6. Чим лексикографічні праці відрізняються від нелексикографічних довідкових видань?
7. Чим розрізняються словники, енциклопедичні словники й енциклопедії?
8. Які перші українські енциклопедії Вам відомі? Знайдіть про них інформацію в інтернеті.
9. У чому полягає особливість і роль «Української загальної енциклопедії» за ред. І. Раковського (Львів, Станіславів, Коломия : Рідна школа, 1930–1933)?
10. Що ви знаєте про «Енциклопедію українознавства» (за ред. В. Кубійовича)?

11. Які фахові (мовознавчі, літературознавчі, філологічні) енциклопедії вам відомі?
12. Які типи словників виокремлюють за метою укладання та функцією? Чим дескриптивні словники відрізняються від прескриптивних (нормативних)? Наведіть приклади таких словників.
13. Які різновиди словників виокремлюють за характеристикою слова відповідно до сфер лексикографічного опису мовця? Які діахронні та синхронні словники описують сферу мови? Які словники описують сферу мовлення?
14. Які типи словників виокремлюють на основі нелінгвістичних критеріїв: а) за віком користувачів; б) за розміром словників; в) за основною мовою; г) за способом упорядкування матеріалу; ґ) за джерелами фінансування; д) за способом зберігання інформації та оперування нею; е) за виходом у світ?
15. Які етапи процесу укладання словників виокремлюють? У чому полягає суть кожного з етапів: підготовчого, створення тексту словника, підготовки словника до видання? На Вашу думку, наскільки складною та відповідальною є робота лексикографів?
16. Що таке словникова стаття та яка її структура? Як подають у словниках омоніми: в одній чи в різних словникових статтях? Наведіть приклади таких словникових статей.
17. Які успіхи має українська лексикографія в підготовці електронних версій словників та енциклопедій? Порівняйте досягнення української та англійської (або німецької чи французької) лексикографії в означеній царині.
18. Коли і з яких причин виникло словникарство в Україні? З якою сферою воно було пов'язане?
19. На які періоди умовно поділяють розвиток лексикографії в Україні?
20. Охарактеризуйте перший і другий етапи розвитку лексикографії в Україні?
21. У чому полягає специфіка третього етапу розвитку лексикографії в Україні?
22. Яких здобутків досягла українська лексикографія на четвертому етапі розвитку?
23. Що таке термінографія? Охарактеризуйте предмет, завдання термінографії та її зв'язок з іншими науками.

24. Поясніть, у чому полягає суть різних концептуальних підходів до укладання термінологічних словників: а) романтичного, б) європейського, в) консервативного, г) компромісного?
25. Що таке термінологічний словник? Які основні види термінологічних словників бувають?
26. Коли в історії української термінографії спостерігався найбільший розквіт?
27. Назвіть основні українські словники мовознавчих і літературознавчих термінів, зокрема сучасні.
28. Чи знаєте такі термінологічні словники англійською або німецькою чи французькою мовами? Наведіть, якщо можете, приклади таких лексикографічних праць.
29. З яких мов запозичено й що означають терміни: *азбуковник, глосарій, енциклопедія, конкорданс, лексикографія, тезаурус, термінографія*?

**Завдання 1.** Запишіть вид лінгвістичного словника, за яким можна довідатися:

- на який склад у слові падає наголос;
- форму родового відмінка іменників;
- значення запозиченого слова;
- слова, близькі за значенням до поданого слова;
- слова, протилежні за значенням до поданого слова;
- усі значення багатозначного слова;
- значення фразеологізму;
- з яких морфем складається слово;
- написання слова разом, окремо або через дефіс;
- з якої мови запозичене слово;
- переклад слова англійською чи французькою мовою.

**Завдання 2.** Коротко поясніть письмово призначення таких лінгвістичних словників:

- діалектний словник;
- етимологічний словник;
- зворотний словник;
- історичний словник;
- ономастичний словник;
- перекладний словник;
- словник епітетів;
- словник мови письменника;

- словник паронімів;
- словник омонімів;
- словник скорочень;
- словотвірний словник;
- термінологічний словник.

**Завдання 3.** Наведіть приклади (і використайте їх, розкриваючи 2-ге й 3-є питання плану) лінгвістичних словників різних типів, письмово зазначивши автора, назву, рік видання. Зверніть особливу увагу на словники останніх років та електронні лінгвістичні словники.

**Завдання 4.** З'ясуйте й запишіть значення й походження термінів: *лексикографія, словництво, словникарство, словник, енциклопедія, азбуковник, глосарій, тезаурус, конкорданс, електронний словник, термінографія.*

**Завдання 5.** Підготуйтеся до прилюдного виступу, словникового диктанту й тестової самотійної роботи.

### **Теми рефератів і повідомлень**

1. Зародження та етапи розвитку української лексикографії.
2. Перші українські енциклопедичні праці.
3. Здобутки українського словникарства початку ХХ сторіччя.
4. Українська термінографія у ХХ сторіччі.
5. Українські онлайн-словники та онлайн-енциклопедії.
6. Словники для вивчення китайської мови.
7. Перекладні українсько-англійські та англійсько-українські словники.
8. Лексикографічні праці, які допоможуть вивчити німецьку мову.
9. Укладання словників, або особливості праці словникаря.
10. Електронні словники у фаховій діяльності філолога (вчителя).

## **ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

### **Теоретичні питання**

*(Див. лекцію та самотійно дібрані наукові праці)*

1. Поняття про термінологічні словники.
2. Основні словники мовознавчих термінів.
3. Кодифікація українських літературознавчих термінів.

## Практичне заняття № 11

### ФАХОВА ТЕРМІНОЛОГІЯ

1. Прилюдний виступ на тему, пов'язану з майбутнім фахом (*готують 2 студенти*).
2. Походження української мовознавчої та літературознавчої термінології. Національні й інтернаціональні елементи в термінологічній лексиці. – *Студенти готують самостійно, шукаючи інформацію в різних джерелах та узагальнюючи вивчене на попередніх заняттях.*
3. Тренувальні вправи на синонімію (варіантність), правопис, наголошування та відмінювання українських лінгвістичних і літературознавчих термінів. – *Готувати як теоретичне питання не потрібно.*
4. Нова редакція «Українського правопису» (2019 р.): зміни та доповнення.
5. Тестова самостійна робота (за темою практичного 11, у тому числі теоретичних питань і завдань для самостійної роботи).

### ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова. 7-ме вид., виправл. Донецьк, 2005. С. 63–66, 222–225.
2. Культура фахового мовлення : навч. посібник / за ред. Н. Д. Бабич. Чернівці : Книги – ХХІ, 2006. С. 38–42, 182–200, 376–399.
3. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навч. посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2007. С. 57–62.
4. Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. П. Українське термінознавство. Львів : Світ, 1994. С. 48–65.
5. Погиба Л. Г., Грибіниченко Т. О., Баган М. П. Складання ділових паперів. Практикум : навч. посібник. Київ : Либідь, 2002. С. 212–214.
6. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1p0moU61Yrg4RskpJYTljxkiAa5vrd0mM/view>



7. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. 2-е вид, випр. і допов. Київ : Алерта, 2012. С. 510–524.
8. Ющук І. П. Українська мова : підручник. Київ : Либідь, 2003. С. 215–217, 257–272, 358–360.

### **ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА**

1. Бондар О. І., Карпенко Ю. О., Микитин-Дружинець М. Л. Сучасна українська мова: Фонетика. Фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Лексикографія / навч. посіб. Київ : ВЦ «Академія», 2006. С. 270-272.
2. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. Київ : Вища школа, 1985.
3. Данильчук Д. В. Український правопис: роздоріжжя і дороговкази. Київ : Либідь, 2013. 224 с.
4. Єрмоленко С. Я., Бирик С. П., Тодор О. Г. Українська мова. Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Либідь, 2001. 224 с.
5. Кияк Т. Інтернаціональне та національне в термінотворчому процесі. *Українська термінологія і сучасність* : зб наук. праць. Київ, 2001. Вип. III. С. 53–56.
6. Літературознавча енциклопедія: у 2-х тт. Т. 1 / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 608 с. (Енциклопедія ерудита). URL:<https://archive.org/details/literaturoznavchat1/mode/2up>
7. Літературознавча енциклопедія: у 2-х тт. Т. 2 / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. 624 с. (Енциклопедія ерудита) URL: <https://archive.org/details/literaturoznavchat2>
8. Літературознавчий словник-довідник / за ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. 2-е вид., виправл., доп. Київ : Вид. центр «Академія», 2006. 752 с. URL: <https://archive.org/details/Literaturoznavchyi/mode/2up>
9. Німчук В. В. Проблеми українського правопису ХХ – початку ХХІ ст. ст. Київ, 2002. 115 с.
10. Про фемінітиви в сучасній українській мові / Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. URL: <http://www.inmo.org.ua/news/%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D1%84%D0%B5%D0%BC%D1%96%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B8%D0%B2%D0%B8-%D0%B2-%D1%81%D1%83%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D1%96%D0%B9-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%D0%B9-%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D1%96.html>

11. Селігей П. О. Сучасне термінотворення: симптоми та синдроми. *Мовознавство*. 2007. № 3. С. 48–61.
12. Селігей П. О. Що нам робити із запозиченнями? *Українська мова*. 2007. № 3. С. 3–16.
13. Селігей П. О. Що нам робити із запозиченнями? *Українська мова*. 2007. № 4. С. 16–32.
14. Словник іншомовних слів / уклад. : С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута. Київ : Наук. думка, 2000. 680 с.
15. Українська мова: Енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський (співгол.) та ін.; НАНУ; Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні; Ін-т української мови. Київ : Вид-во «Українська енциклопедія», 2010. 820 с.
16. Український правопис (проект найновішої редакції). Київ : Наук. думка, 1999. 340 с.
17. Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова. Вид. 2-ге, доп. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 336 с.
18. Фаріон І. Д. Правопис – корсет мови? Український правопис як культурно-політичний вибір. Львів : Свічадо, 2004. 117 с.
19. Хомич Т. Неофімінативи в сучасному українськомовному дискурсі в контексті мовної норми. *Педагогічні обрії*. 2022. № 2 (122). С. 41–45. URL: [file:///C:/Users/Admin/Downloads/Pedobrii\\_2-40-44.pdf](file:///C:/Users/Admin/Downloads/Pedobrii_2-40-44.pdf)
20. Ципердюк О. Д. Кодифікація релігійної лексики в новій редакції «Українського правопису» (2019). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2021. Вип. 52. Том 2. С. 15–19. URL: [http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v52/part\\_2/4.pdf](http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v52/part_2/4.pdf)
21. Ярошевич І. Становлення й кодифікація української морфологічної термінології. *Українська мова*. 2010. № 3. С. 44–54.

## **ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ**

**Завдання 1.** Користуючись словником лінгвістичних термінів (або/і словником іншомовних слів, іншою довідковою літературою), поясніть походження і значення слів.

*Аналітичний, афоризм, вокалізм, вокатив, діалект, дієслово, енантіосемія, етнографізм, займенник, компаративістика, консонантизм, монолог, суфікс, наросток, парадигма, пароніми,*

*патронім, префікс, приросток, корінь, пенъ, стиль, тире, топонім, філологія, цитата.*

**Завдання 2.** Доберіть українські відповідники до іншомовних лінгвістичних термінів. У разі труднощів користуйтеся словником лінгвістичних термінів (або/і словником іншомовних слів, іншою довідковою літературою).

*Ад'єктив, акомодация, акцентуаційні (норми), акузатив, алфавіт, асиміляція, афоризм, білінгвізм, вербальний, вербатив, вокатив, генетив, гносеологічний, датив, евфонія, екстралінгвальний, когнітивний, комунікація, кон'юнктив, лабіальний, лінгвальний, локатив, моносемія, номінатив, орфографія, пауза, персоніфікація, полісемія, флексія, лінгвістичний, лінгвіст, номінація, семантика, палаталізація, назальний, онім, етимологія, нумератив.*

**Завдання 3.** Доберіть якомога більше термінів вашого фаху, до складу яких входять інтернаціональні словотворчі елементи на зразок: *авто-, гіпер-, інтер-, мета-, моно-, нео-, пост-, псевдо-, суб-, екстра-, інтра-*.

**Завдання 4.** Випишіть зі словника літературознавчих термінів двадцять іншомовних термінів, які походять із різних мов (не лише грецизми та латинізми!!!). Доберіть до них, де це можливо, українські відповідники. Запишіть їх парами за зразком: *гіпербола* (грец.) – *перебільшення*. Підготуйтеся і будьте готові усно пояснити їхні значення.

**Завдання 5.** Підготуйте конспект на 2 та 4 питання плану практичного. (Зверніть увагу на зміни та доповнення щодо правопису слів іншомовного походження, особливо запозичень з англійської мови). Коротко висловіть власне ставлення до цих питань.

**Завдання 6.** Принесіть орфографічний словник, словники мовознавчих і літературознавчих термінів (у паперовому або електронному вигляді) для роботи на практичному занятті.

**Завдання 7.** Підготуйтеся до прилюдного виступу та тестової самостійної роботи.

## Практичне заняття 12

### ОСОБЛИВОСТІ НАУКОВОГО ТЕКСТУ. БІБЛІОГРАФІЯ

1. Прилюдний виступ на тему, пов'язану з майбутнім фахом (*готують 2 студенти*).
2. Науковий стиль сучасної української літературної мови: сфера поширення, призначення, загальні стилістичні ознаки, мовні риси, підстилі і жанри. Становлення та історія розвитку наукового стилю української мови.
3. Текст і його основні ознаки (категорії). Особливості наукового тексту.
4. Бібліографія. Основні правила бібліографічного опису джерел.
5. Покликання до тексту та правила їх оформлення. Загальні вимоги до цитування.
6. Тестова самостійна робота (за темою практичного 12, у тому числі теоретичних питань і завдань для самостійної роботи).

### ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. для вищ. та серед. спец. навч. закл. О. В. 4-те вид., переробл. і допов. Київ : А.С.К., 2005. С. 58–61, 79–80, 132–137.
2. Культура фахового мовлення : навч. посібник / за ред. Н. Д. Бабич. Чернівці : Книги – ХХІ, 2006. С. 271–274.
3. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навч. посібник. Київ : Вид. центр «Академія», 2007. С. 32–39, 49–51, 67–73.
4. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. 3-є вид., виправ. і доповнен. Київ : Алерта, 2012. С. 534–560.

### ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Кочан І. М. Текст як об'єкт дослідження. Основні терміни і поняття лінгвістичного аналізу тексту. *Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту* : навч. посібник. 2-ге вид, перероб. і доп. Київ : Знання, 2008. С. 31–53.

2. Кочан І. М. Рівень цілісного тексту. *Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту* : навч. посібник. 2-ге вид, перероб. і доп. Київ : Знання, 2008. С. 56–71.
3. Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз наукового тексту. *Кочан І. М. Лінгвістичний аналіз тексту* : навч. посібник. 2-ге вид, перероб. і доп. Київ : Знання, 2008. С. 314–328.
4. Методичні рекомендації щодо оформлення бібліографічного опису використаних джерел та References (з урахуванням національного стандарту України ДСТУ 8302:2015) / авт.-упоряд. В. М. Головчак, Л. М. Слободян, В. Д. Яремко. Івано-Франківськ : ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2021. 16 с.
5. Панько Т. І., Кочан І. М., Моцюк Г. П. Українське термінознавство. Львів : Світ, 1994. С. 131–142.
6. Селігей П. О. Світло і тіні наукового стилю : монографія. Вид. 2-ге. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2018. 628 с.
7. Семиног О. М. Культура наукової української мови : навч. посібник. Київ : Академія, 2010. 216 с.

*Додаткові матеріали, які стосуються бібліографічного опису, див. на сторінці дистанційного в електронному вигляді.*

## **ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ**

**Завдання 1.** Поясніть значення термінів: *текст, зв'язність тексту, цілісність тексту, членованість тексту, лінійність тексту, гіпертекст, інформативність тексту, завершеність тексту, план, конспект, тези, анотація, реферування.*

Додайте до зазначеного переліку 10 термінів ті, які стосуються 2, 4 та 5 питань, винесених для обговорення на практичному занятті. Поясніть їхні значення.

**Завдання 2.** Ознайомившись із основними правилами складання конспекту, законспекуйте розділ «Становлення і розвиток наукового стилю української мови» з навчального посібника «Культура української фахової мови» Мацько Л. І., Кравець Л. В. (Київ : Вид. центр «Академія», 2007. С. 40–43).  
URL:[http://univer.nuczu.edu.ua/tmp\\_metod/3685/kul'tura\\_ukrains'kog\\_o\\_fahovogo\\_movlennya.pdf](http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/3685/kul'tura_ukrains'kog_o_fahovogo_movlennya.pdf)

**Завдання 3.** Ознайомившись із електронними вимогами до бібліографічного опису, напишіть зразок бібліографічного опису різних джерел:

- книги одного автора;
- книги двох або трьох авторів;
- книги чотирьох авторів;
- книги п'ятьох і більше авторів;
- книги без автора;
- багатотомного видання;
- матеріалів конференції;
- словника;
- електронного видання;
- автореферату дисертації;
- частини книги;
- статті з періодичного видання.

## **ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

### **Теоретичні питання**

1. План, тези, конспект як важливий засіб організації розумової діяльності.
2. Анотування і реферування наукових текстів.

### **Практичні завдання**

**Завдання 1.** Ознайомившись із основними правилами складання плану (див. підручник «Культура фахового мовлення», с. 271–272), складіть план розділу VI «З історії української термінографії» з підручника «Українське термінознавство» Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. П. (Львів : Світ. С. 131–142).

**Завдання 2.** Напишіть анотацію книги наукового або художнього стилю.

## Практичне заняття 13

### НАУКОВА РОБОТА

1. Прилюдний виступ на тему, пов'язану з майбутнім фахом (*готують 2 студенти*).
2. Реферат як жанр академічного письма. Структура реферату.
3. Стаття як самостійний науковий твір. Вимоги до наукової статті.
4. Курсова, бакалаврська та магістерська роботи. Основні вимоги до їх оформлення.
5. Рецензія, відгук як критичне осмислення наукової праці.
6. Науковий етикет.
7. Тестові самостійні роботи (за темою практичного 13, у тому числі теоретичних питань і завдань для самостійної роботи; «Науковий реферат. Бібліографія»).

### ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Глушик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. для вищ. та серед. спец. навч. закл. 4-те вид., переробл. і допов. Київ : А.С.К., 2005. С. 80–83, 120–122, 129–131.
2. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова. 7-ме вид., виправл. Донецьк, 2005. С. 81–83.
3. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навч. посібник. Київ : Вид. центр «Академія», 2007. С. 49, 51–53.
4. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с.
5. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. 3-є вид., виправ. і доповнен. Київ : Алерта, 2012. С. 560–571.

### ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Бабич Н. Д. Науковий етикет і етика науковця (за листуванням В. Сімовича). *Бабич Н. Д. 15 не останніх із могікан: Педагоги і*

*вчені Буковини другої половини ХІХ – початку ХХ століття: Науковий нарис.* Чернівці : Букрек, 2010. С. 273–286.

2. Гуменюк І. М., Білавич Г. В. Українська мова (за професійним спрямуванням) : навчально-методичний посібник; змістовий модуль 3. Івано-Франківськ : ПП «ТУР-ІНТЕЛЕКТ», 2012. С. 105–116.
3. Селігей П. О. Світло і тіні наукового стилю : монографія. Вид. 2-ге. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2016. 628 с.
4. Семиног О. М. Культура наукової української мови : навч. посіб. Київ : Академія, 2010. 216 с.

## **ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ**

**Завдання 1.** Підготуйте короткий конспект на питання 1-5 плану практичного, розкривши обов'язково зміст термінів: *стаття, курсова робота, бакалаврська робота, дипломна робота, магістерська робота, відгук, рецензія, науковий етикет.*

**Завдання 2.** Скопіюйте та прочитайте одну статтю на власний вибір із «Вісника Прикарпатського університету. Філологія», проаналізуйте її зміст, виділіть у ксерокопії всі структурні елементи, обсяг. Чи дотримався автор усіх вимог до оформлення та написання відповідної наукової статті?

**Завдання 3.** Ознайомтесь у підручнику Шевчук С. В., Клименко І. В. зі зразками відгуку й рецензії та, дотримуючись усіх реквізитів, напишіть рецензію на прочитану вами наукову статтю (*див. завдання 2*).

**Завдання 4.** Законспектуйте, використавши електронну хрестоматію до курсу (частину II) на сторінці дистанційного навчання, основні положення статті Бабич Н. Д. «Науковий етикет і етика науковця (за листуванням В. Сімовича)».

**Завдання 5.** Виберіть самостійно тему наукового реферату, пов'язану з вашим фахом. Відповідно до теми на окремих листках формату А 4 оформіть титульну сторінку реферату, складіть зміст (план) реферату та укладіть бібліографію (9–12 наукових джерел).



**Завдання 6** (Будемо виконувати на парі !!!). Ознайомтесь із курсовою, бакалаврською та магістерською роботами. Порівняйте їх, визначивши спільні та відмінні риси. Зверніть увагу на структуру цих наукових робіт, складові елементи вступу, оформлення бібліографії, покликань, цитування.

## ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

**Завдання 1.** Опустіть риси, розкрийте дужки, запишіть правильно слова

*Св/ятковий, під/їхати, р/ясно, бур/як, бур/ян, над/яр/я, м/юзикл, пан/європейський, В/ячеслав, грав/юра, п/юпітр, Мін/юст, пів/Ялти, пів/ями, гар/ячий, духм/яний, торф/яний, об/єднання, моркв/яний, брукв/яний, Рейк/явік, б/юст, арф/яр, дит/ясла, п/юре, ад/ютант, миш/як, ф/юзеляж, дистриб/ютор, кеш/ю, в/язкий, л(л,ь)/ється, воз(з)/єднання, об/ява, р/юкзак, рутв/яний, ар/єргард, інтер/єр, В/єтнам, Лук/янівка, дзв/якнути, б/язь, б/юро, пів/єпархії, пів/Європи, кон/юнктивіт, Д/Арк, О/Коннор, транс/європейський, гіп/юр.*

**Завдання 2.** Замість крапок уставте, де треба, м'який знак.

*Зненац...ка, цар...ок (мн. цар...ки),, уйгурс...кий, дз...вякнути, знад...ність, (в) авос...ці, (на) стеблін...ці, (у) мис...ці, винос...ся (наказовий спосіб), уціл...нення, ус...мішка, камін...чик, Тан...чин, (у) жмен...ці, путивл...ський, уман...ський, розріс...ся, вгомониш...ся, їдал...ня, брин...чати, (в) колис...ці, освіт...ній, велетен...ський, різ...бяр, осмілят...ся, ател...є, (багато) облич..., безбат...ченко, т...мяний, Ул...яна.*

**Завдання 3.** Запам'ятайте іншомовні слова із м'яким знаком. Значення підкреслених і невідомих слів з'ясуйте за словником.

Адью, альтруїзм, альфонс, асфальт, ательє, бальзам, вольєр, В'єнтьян, барельєф, бельетаж, більярд, бутоньєрка, віньєтка, гільйотина, Готьє, грильях, Джульєтта, донья, досьє, едельвейс, ескадрилья, кабальєро, кальян, каньйон, квінтильйон, компаньйон, кондотьєр, конферансьє, Лавуазьє, лосьйон, льє, магістраль, мантилья, мільярд, модельєр, Мольєр, монпансьє, Ньютон, пасьянс, пеньюар, порт'єра, Пхеньян, рельєфний, Ришельє, у Севільї, сеньйор, Сьєрра-Леоне, Тольятті, шампіньйон; російські прізвища –

Третьяков, Дьяконов, Ільюшин, Аркадьєв, Євгенєв, Ананьїн, Ільїн, Касьянов та подібні

**Завдання 4.** Перепишіть речення, розставивши розділові знаки. Усно прокоментуйте всі пунктограми.

1. Батьківщина починається для людини з шматка неба і ниви пшениці з лісової галявини і блакитного неба над колискою (В. Сухомлинський). 2. Я стаю ніби меншим а навколо більшає росте і міниться увесь світ і загачене білими хмарами небо і одноногі скрипучі журавлі що нікуди не полетять і полатані веселим зеленим мохом стріхи і блакитнава діброва під селом і чорнотіла земля що пробилася з-під снігу (М. Стельмах). 3. І навшпиньках входить в хату теплий добрий вечір (В. Бичко). 4. Слова твої лилися як потічок і колисали і вселяли спокій... (В. Кащенко). 5. Ми сидимо мовчки спостерігаючи захід сонця вслухаючись у вечірню тишу (В. Сухомлинський). 6. Літо збігло як день і з невлежаного туману вийшов синьоокий золоточубий вересень (М. Стельмах). 7. Ураз усе покращало біля мене і ясени з блакитними тінями й зеленим шумом і нагорблена клуня з чотирма вітрами і скрипчиві ворота од яких піде в щось гарне моя дорога і маківки що бринять і бринять на городі і навіть ледачі гарбузи що повдягали різнобарвні сорочки і лежачи вихваляються ними (М. Стельмах). 8. І тиха колисанка і святий образ мами і сонце в блакитному небі і земля все це дається як найдорожчий дарунок світу і приходять вони у життя непомітно як являється у всій своїй красі і силі добро і любов (М. Стельмах). 9. І в кораблях керованих теплом і в надрах гір і в тісних глибинах руд ще й у полях між хлібом і зелом він скрізь у нас людини цінний труд (П. Тичина). 10. Якщо ти втратив мужність ти можеш втратити все честь повагу довір'я споконвічний зв'язок з родом з якого ти вийшов і який дав тобі прізвище і ім'я (В. Сухомлинський).

## Практичне заняття 14

### ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ

1. Прилюдний виступ на тему, пов'язану з майбутнім фахом (*готують 2 студенти*).
2. Форми і види перекладу. Буквальний, адекватний, реферативний, анотаційний переклади.
3. Типові помилки під час перекладу наукових текстів українською.
4. Вибір синоніма під час перекладу.
5. Переклад термінів.
6. Тестова самостійна робота (за темою практичного 14, у тому числі теоретичних питань і завдань для самостійної роботи).

### ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити : посібник / за заг. ред. О. Сербенської. Львів : Світ, 1994. 152 с.
2. Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : навч. посібник. Львів : Світ, 2003. 432 с.
3. Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова. 7-ме вид., виправл. Донецьк, 2005. С. 389–424.
4. Культура фахового мовлення : навч. посібник / за ред. Н. Д. Бабич. Чернівці : Книги – ХХІ, 2006. С. 375–495.
5. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навч. посібник. Київ : Вид. центр «Академія», 2007. С. 91–131.
6. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. 2-е вид, випр. і допов. Київ : Алерта, 2011. С. 601–622.
7. Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с.

### ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо / уклад. Я. Б. Тимошенко. Київ : Либідь, 1991. 256 с.
2. Винницький В. М. Наголос у сучасній українській мові. Київ, 1984. 160 с.
3. Головащук С. І Слоvníк-довідник з правопису та слововживання / за ред. В. М. Русанівського. Київ : Наук. думка, 1989. 832 с.

4. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу : навч. посібн. Київ : Юніверс, 2003. 280 с.
5. Культура української мови : довідник / за ред. В. М. Русанівського. Київ : Либідь, 1990. 304 с.
6. Пономарів О. Д. Культура слова : мовностилістичні поради : навч. посібник. Київ : Либідь, 1999. 240 с.
7. Словник-довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, З. Терлак. Львів, 1996. 386 с.
8. Словник труднощів української мови / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Рад. школа, 1989. 336 с.
9. Рибалко І. В., Ткач Л. М. Особливості перекладу наукових текстів : навч. посібник. Дніпропетровськ : НМетАУ, 2013. 52 с.
10. Російсько-український словник фразеологізмів (сталих виразів) онлайн [Електронний ресурс]. URL : <http://stalivyrazy.org.ua/everyfile.php?transfer=folders/ve/vyhoditt.html>

## **ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ**

**Завдання 1.** Перекладіть науковий або художній текст із англійської мови українською (обсяг тексту – 10–20 речень), зазначивши автора та назву твору. Прокоментуйте, у яких випадках виникали труднощі під час перекладу (під час вибору синоніма, перекладу термінів, фразеологізмів тощо).

*Можна використати текст, який перекладали на заняттях з англійської мови.*

**Завдання 2.** Відредагуйте текст і запишіть правильно. Ті місця, де внесено правки, підкресліть. У виділених словах поставте наголос.

В системі державних преоритетів мовна політика займає чільне місце, так як її стратигічним **завданням**, поряд з гарантуванням мовних прав людини, є утвердження суспільної згоди і політичної стабільності, забезпечення єдності держави і зміцнення Української державності.

Пріоритетом мовної політики в Україні являється утвердження і розвиток української мови – визначного чинника і головної **ознаки** ідентичності української нації яка історично проживає на території України, складає абсолютну більшість її населення дала офіційну назву державі і являється базовим системоутворюючим складником Української державності. Не

випадково відновлення незалежної державності України наприкінці ХХ століття **було** спричинене і усвідомленням українською елітою, більшою половиною українців **того** факту, що українська мова як сама важлива ознака буття української нації оказалась під угрозою повного знищення. Без повноцінного функціонування української мови в усіх регіонах України українській нації угрожає втрата статусу і ролі титулованої і державотворчої нації та, врешті решт, поступальне зникнення з етнічної та політичної карти Європи.

**Завдання 3.** Опрацюйте й навчіться стисло переказувати такі розділи з посібника В. Коптілова «Теорія і практика перекладу» (див. електронну хрестоматію до курсу, частину II):

- «Переклад, його типи та види» (с. 4–5),
- «Індивідуальність перекладача і особа автора» (с. 10–12),
- «Переклад художнього тексту» (с. 13–17),
- «Короткі відомості з історії художнього перекладу» (с. 17–30),
- «Переклад наукового тексту» (с. 248–254).

**Завдання 4.** Поясніть значення слів-паронімів і придумайте з ними словосполучення або речення.

*Авторизований – авторський, авторитарний – авторитетний, дилема – проблема, діалектний – діалектологічний – діалектичний, вінець – вінця, україніка – україністика, фантасмагорія – фантастика, фієста – сієста.*

**Завдання 5.** виправте помилки в словосполученнях і реченнях та запишіть їх правильно.

*Поштовий перевод, об'єм виконаних робіт, винести подяку, виключити ток, я вибачаюся, намітити міроприємства, закрий форточку, прийняти участь, вільна вакансія, вишуканий делікатес, основний лейтмотив твору, термінова депеша, брехливий демагог, навчатися мові, пробачати товариша, читати на німецькій мові, говорити на англійській, зраджувати тобі, відпочиваючий, завідуючий кафедрою, два пальця, двоє жінок.*

*Поступаючи до коледжа здають наступні документи. Подав заяву директору Івану Миколайовичу Кононенко. Мова йдеться про саме важливе. Приведені показники співпадають. Радує око*

*таке відношення до навчання рідній мові. Невірні рішення приносять велику шкоду. Ніхто, навіть самі кращі учні, не рішили цю задачу. Чи маєте пропуск до учбового корпусу?*

**Завдання 6.** Перекладіть подані фразеологізми українською мовою. Доберіть самостійно до 5 фразеологізмів тієї іноземної мови, яку вивчаєте, українські відповідники.

- Like a cat on a hot tin roof;
- horse around;
- butterflies in the stomach;
- to chew the fat;
- a black sheep.
- Schwein haben;
- auswendig fein, inwendig ein Schwein;
- sich durch die Welt schlagen;
- auch unser Weizen wird einmal blühen;
- keine Ruhe im Hintern haben.
  - Уносить ноги;
  - считать ворон;
  - козел отпущения;
  - Федот, да не тот;
  - чин чином.

**Завдання 7.** Скопіюйте з підручника «Культура фахового мовлення» с. 411–419 («Українські відповідники іншомовних слів»). Користуючись копією, доберіть українські відповідники до іншомовних слів.

Автентичний, аеродром, альтернатива, амбіція, апелювати, генеза, екземпляр, кабінет, клімат, колізія, консенсус, ландшафт, мітинг, резонанс, сибарит, соус, спеції, туберкульоз, фактор, фатум, фікція, фонтан, юрист.

**Завдання 8.** Переглянувши серію відеоблогів Ірини Фаріон «Протианглізм» та онлайн-майданчик для пошуку, обговорення й добору влучних відповідників до запозичених слів «Словотвір», запишіть 20 поширених англійзмів разом із їхніми українськими відповідниками. **Зразок.** Хайп – інтенсивна реклама, розкручування; піар; значна увага, захват, інтерес, галас довкола чогось.

## **Запам'ятайте українські відповідники до кальок із російської мови**

### **Калька**

Ведуча організація  
область науки  
об'єм знань  
в силу обставин  
задавати питання  
з цієї причини  
вищий учбовий заклад  
у першу чергу  
на зворотній стороні  
піднімати проблему  
по мірі того як  
представляє спробу  
привести приклад  
служити прикладом  
приймати рішення  
підводити підсумки  
прийти до таких висновків  
піддавати сумніву  
здавати впливу  
справляти враження  
завідувач відділом  
відзив про дисертацію  
знайомство з монографією  
конференція на честь річниці  
науковий робітник  
розмір статті  
розповсюдження інформації  
учений ступінь  
більше ста опитаних  
підвищується у два рази  
двохрічна перерва  
тривав протягом кількох днів  
ні одного разу  
їх науковий керівник  
ні в якому разі  
однією і тією ж мовою  
робити акцент  
зробити наочним  
повинен бути

### **Український відповідник**

Провідна установа  
галузь науки  
обсяг знань  
через обставини  
ставити питання, запитувати  
через це  
вищий навчальний заклад  
насамперед  
на звороті  
порушувати проблему  
відповідно до того як  
є спробою  
навести приклад  
бути за приклад  
вирішувати, ухвалювати  
підбивати підсумки, підсумовувати  
дійти таких висновків  
висловлювати сумнів, сумніватися  
впливати  
вражати  
завідувач відділу  
відгук про дисертацію  
ознайомлення з монографією  
конференція з нагоди річниці  
науковий працівник  
обсяг статті  
поширення інформації  
науковий ступінь  
понад сто опитаних  
підвищується вдвічі  
дворічна перерва  
тривав кілька днів  
жодного разу  
їхній науковий керівник  
у жодному разі  
тією самою мовою  
наголошувати  
унаочнити  
має бути

до таких понять відносяться  
слід відмітити  
представляє собою  
співпадати  
потрібні спеціальні прийоми  
знаючи працівники  
об'явлений конкурс  
приведені приклади  
уточнюючі запитання  
при розгляді  
при вступі на посаду  
при зрілому міркуванні  
за обставинами  
при виконанні завдання  
по закінченню роботи  
включивши в себе  
йдучи назустріч численним  
проханням  
наголосивши важливість  
наслідуючи приклад  
представивши програму  
у той час як  
у силу того що  
з тим щоб  
з того часу як (коли)  
раз у місяць  
у цьому році  
пів до третьої  
назвати по імені та по батькові  
за браком часу  
під редакцією професора  
подали заяву на вступ  
по цій темі має статті  
по алфавіту  
по питанню

до таких понять належать  
слід зауважити  
являє собою, є  
збігатися  
необхідні спеціальні заходи  
обізнані працівники  
оголошений конкурс  
наведені приклади  
уточнювальні запитання  
розглядаючи  
обійнявши посаду  
добре поміркувавши  
зважаючи на обставини  
виконавши завдання  
закінчивши роботу  
увібравши в себе  
задовольняючи численні прохання  
наголосивши на важливості  
беручи за приклад  
подавши програму  
тоді як  
через те що  
для того щоб  
відтоді як, відтоді коли  
раз на місяць  
цього року  
пів на третю  
назвати на ім'я та по батькові  
через брак часу  
за редакції професора  
подали заяву про вступ  
на цю тему має статті  
за алфавітом  
у питанні, щодо питання

## **ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

**Завдання 1.** Утворіть за допомоги суфікса *-ськ-* прикметники і запишіть їх у три колонки: 1) на *-зький*; 2) на *-цький*; 3) на *-ський* після голосного. Прикметників, у яких *-ський* стоїть після приголосного, не виписуйте.



*Стужиця, Здвиж, печеніг, Бахмач, Свеса, Калуш, Карпати, Смига, Омельник, Звенигород, Агадес, Волноваха, Запоріжжя, Клузь, Овруч, Камчатка, Аवास, Сиваш, Токмак, Воронеж, Устилуг, Чукотка, Атлас, Ялпуг, Гнилиця, Підбуж, Світязь, Вільнюс, дивак.*

**Ключ.** З других букв має скластися вислів В. Шекспіра.

**Завдання 2.** На місці крапок поставте пропущені букви **е, и, о, і, ї**.

*Вин...сеній, пл...нарний, скр...піти, характ...ризувати, тр...тина, зас...лити, кр...тичний, р...зультат, б...р...жливість, мат...мат...ка, ж...ве, в...рховина, в...сняний, щ...б...тати, страт...гічний, гл...бинний, р...сурси, в...л...чати, д...сц...плінарний, м...р...живо, к...рувати, защ...міти, з...зуля, пр...нц...повий, к...жух, т...рплячий, конц...нтрувати, мож...те, хоч...те, зодч...ство, кор...гувати, мар...во; абор...г...н, альтру...ст, ант...інт...л...ктуал...зм, аск...т...зм, в...т...р...нар, д...з...нт...гратор, д...з...нф...кц...я, д...ц...м...тр, д...л...тант, д...сбакт...р...оз, д...скр...д...тац...я, і...рарх...я, інт...л...г...нтний, комп...т...нтний, кр...т...р...й, д...скр...мінація, м...р...д...ан, пр...амбула, п...р...ф...р...я, п...р...фраз, пр...з...д...нт, пр...т...нд...нт, пр...ор...т...т, пр...п...г...нд...ст, р...ж...сура, р...з...д...нц...я, с...мінар.*

**Завдання 3.** Позначте рядок (рядки), де правильно вжито літери **и, і, ї, й, у** в іншомовних словах:

**А** Россіні, бацила, фоліант, рабін, попурі, миля

**Б** сек'юриті, Цицерон, стоїцизм, феєрія, журі, еліпсис

**В** Гринвіч, кисет, секвоя, піанісимо, Гельсінкі, парфумерія

**Г** паціфіст, кішлак, чилієць, Крит, Тиціан, Грімм

**г** Сіракузи, тіара, Сицилія, сюїта, базиліка, мигдаль

**Завдання 4.** Розставте відповідні розділові знаки в безсполучникових складних реченнях.

1. Навіть зірвавши з людини маску не завжди побачиш її справжнє обличчя за маскою можуть критися інші маски (*А. Коваль*). 2. Навіть найкращі підручники історії ще нікого в світі історії не навчили її треба мати у своїй крові, у своїй культурі і у своїй традиції (*В. Липинський*). 3. Знав тільки одне за цей світ за рідну землю зумів би достойно вмерти (*М. Стельмах*). 4. Здобудеш освіту побачиш більше світу (*нар. творч.*). 5. У неправди вік короткий правда не дає їй жити (*нар. творч.*). 6. Згода будує незгода руйнує (*нар. творч.*). 7. Тихесенько вітер віє степи лани мріють між ярами над ставами верби зеленіють (*Т. Шевченко*). 8. Здушили сльози не виходь на люди. 9. У книгах закладена особлива чарівність книги приносять нам насолоду вони розмовляють з нами дають нам добрі поради (*Ф. Петрарка*).

## **Практичне заняття 15**

### **ПРОБЛЕМИ РЕДАГУВАННЯ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ. ПІДСУМКОВА КОНТРОЛЬНА РОБОТА**

1. Особливості редагування наукового тексту.
2. Найпоширеніші синтаксичні помилки в наукових текстах та шляхи їх уникнення.
3. Основні коректорські (коректурні) знаки для виправлення текстових оригіналів.
4. Підсумкова тестова контрольна робота.

### **ОСНОВНА ЛІТЕРАТУРА**

Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити : посібн. / за заг. ред. О. Сербенської. Львів : Світ, 1994. 152 с.

Бабич Н. Д. Практична стилістика і культура української мови : навч. посібник. Львів : Світ, 2003. 432 с.

Зубков М. Г. Сучасна українська ділова мова. 7-ме вид., виправл. Донецьк, 2005. С. 389-424.

Культура фахового мовлення : навч. посібник / за ред. Н. Д. Бабич. Чернівці : Книги – ХХІ, 2006. С. 375–495.

Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навч. посібник. Київ : Вид. центр «Академія», 2007. С. 91–131.

Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. 2-е вид, випр. і допов. Київ : Алерта, 2011. С. 610–622.

Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с.

### **ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА**

Антоненко-Давидович Б. Д. Як ми говоримо / уклад. Я. Б. Тимошенко. Київ : Либідь, 1991. 256 с.

Винницький В. М. Наголос у сучасній українській мові. Київ, 1984. 160 с.

Головащук С. І Слоvníк-довідник з правопису та слововживання / за ред. В. М. Русанівського. Київ : Наук. думка, 1989. 832 с.

Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу : навч. посібник. Київ : Юніверс, 2003. 280 с.

Культура української мови : довідник / за ред. В. М. Русанівського. Київ : Либідь, 1990. 304 с.

Пономарів О. Д. Культура слова : мовностилістичні поради : навч. посібник. Київ : Либідь, 1999. 240 с.

Словник-довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, З. Терлак. Львів, 1996. 386 с.

Словник труднощів української мови / за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Рад. школа, 1989. 336 с.

Російсько-український словник [Електронний ресурс]. URL: [www.r2u.org.ua](http://www.r2u.org.ua).

## **ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НА ПРАКТИЧНОМУ ЗАНЯТТІ**

**Завдання 1.** Перекладіть наведений текст українською мовою й запишіть. Усно прокоментуйте, у яких випадках виникали труднощі під час перекладу (під час добору синоніма, перекладу термінів, синтаксичних конструкцій тощо).

Диалектология – раздел языкознания, изучающий местные, территориальные разновидности языка, диалекты. Подразделяется на описательную, изучающую современные исследователю местные разновидности языка, и историческую, изучающую развитие диалектов в истории данного языка.

Описательная диалектология изучает языковые особенности территориальных диалектов, устанавливая характер тех фонетических, грамматических, лексических черт, которые отличают данные диалекты и имеют определенное распространение в тех или иных местных разновидностях. При выделении диалектов учитываются также внеязыковые, социально-исторические факторы (элементы материальной и духовной культуры, культурно-исторические традиции и т. п.). Диалектные различия объединяют одни территории и разделяют другие. По совокупности определенных различий выделяются и противопоставляются отдельные диалекты данного языка. Однако совокупность диалектных различий может иметь разный характер, ибо диалектное членение языка многостепенно: диалекты, сходные по комплексу признаков, объединяются в более крупные группы, но могут распадаться на более мелкие по совокупности

иних признаков. Поэтому в диалектологии наряду с понятием диалекта существуют понятия наречия, диалектной зоны и говора.

Так как диалекты являются безписьменной формой языка, диалектология для их изучения использует анкетный метод и метод непосредственного наблюдения. При анкетном методе сбор сведений о языковых особенностях диалекта осуществляется путем получения письменных ответов компетентных в языковом отношении людей (учителей, сельской интеллигенции и др.) на вопросы специально составленной анкеты; эти вопросы могут относиться к разным уровням языковой системы диалектов и рассчитаны на возможность сопоставления полученных данных. При методе непосредственного наблюдения диалектологи записывают живую речь носителей диалекта, опираясь на заранее составленную программу-вопросник. Запись живой речи (особенно на магнитофонную ленту) позволяет проводить тщательный анализ языковых особенностей, характеризующих данный диалект.

**Завдання 2.** Використовуючи основні коректорські знаки (див. посібник Н. Бабич (с. 334) або С. Шевчук, І. Клименко (с. 621–622), або додаток 2 «Коректурні знаки» наприкінці нашого посібника), відредагуйте поданий нижче текст і запишіть (зі збереженням коректорських знаків). У виділених словах поставте наголос.

Рідна мова залкадена у людині гинетично. Сучасна електроніка фіксує особливості національного плача новонародженої дитини. Чужа мова, насаджена у ранньому віці тормозить розумовий розвиток дитини. Вчені **підтвердили** геніальний здогад Вільгельма Фон гумбольдта висловлений у XVIII ст., що мова в вигляді кода існує в нейроклітинах людського мозгу і генетично передається від дітей до батьків. Як стверджував видатний мовознавець Олександр Потебня: дитини мислення повинно формуватися на ґрунті рідної мови.

І поки воно не дозріло, поки не сформувався остаточно мовно-розумовий апарат, двомовність являється шкідливою. давно відмічено що маленькі діти, коли вчаться розмовляти самі створюють слова та їх форми іноді несвідомо по принципам давньоукраїнської мови. Це ще раз доказує, що мова передається генетично з роду в рід, від дідів і прадідів внукам. Занепад рідної мови являється наслідком духовного зубожіння народу. Звичайно,

такий великий народ, як ми українці неможе допустити **цього**, якщо вважає себе цивілізаційною нацією. Відношення до рідної мови являється свідченням національної свідомості і рівня культури народу, його цивілізації. Воістину справедливі слова О. Гончара, „Той, хто зневажливо відноситься до рідної мови, неможе й сам визивати поваги до себе.

**Завдання 3.** Запишіть речення правильно. У дужках після кожного речення поясніть помилки.

1. Перше питання було висвітлене більш глибоше. 2. Новозбудована споруда гарніша всіх на цій площі. 3. Самий дорогий спогад для мене – це прощання з батьком. 4. На мою думку, цей ряд є більш антонімічним. 5. Цей роман цікавіший чим оповідання. 6. Цей переклад кращий попереднього. 7. Завжди треба вживати українську термінологію в науковій сфері, яка надає нашому мовленню національного колориту. 8. Капітан попросив лейтенанта взяти на себе кілька цікавих книжок у бібліотеці. 9. Ми попросили членів делегації проаналізувати свої матеріали по Чорнобилю. 10. Журі зібралось, і їм було запропоновано перегляд нового фільму молодих режисерів. 11. Люди нашого села – старанні. Ними було викопано два ставки, закладено парк.

**Завдання 4.** Запишіть наведені речення правильно, розкривши, де потрібно, дужки. Помилки поясніть.

1. В'їжджаючи на широке подвір'я, на гостей очікував пишний прийом. 2. Уже смеркаючись, ми дістались до моєї малої батьківщини – Канева. 3. Провівши глибокий аналіз, визначено стратегію розвитку університету. 4. Пощипуючи сочну траву, у понні задоволено мружилися очі. 5. Мені подобаються детективи і пити гарячу каву. 6. Моя подруга обожнює й захоплюється мистецтвом. 7. У цього чоловіка у дворі жили і тварини, і собаки. 8. Малюк брав солодощі і від батьків, і гостей. 9. Усе: гори, птахи, ліси – прокинулись. 10. На городі вирости червоні помідори й огірки. 11. Треба активно займатися не тільки збиранням, а й провести аналіз зібраних експонатів регіону. 12. Більшість депутатів (отримати) підтримку на виборах. 13. Група вчених (працювати) над вивченням південно-західних говірок України. 14. Вісім учнів (посіло) на олімпіаді призові місця. 15. Остап із Соломією тихо (брести) плавнями. 16. Петро з Наталкою (пішов,

пішли) оглядати обійстя. 17. Чимало з них просто не (знає, знають), кого готує училище. 18. Я з Петром (поїду, поїдемо) подорожувати Європою. 19. Повинні з'явитися всі, хто сьогодні не (пройшов, пройшли) реєстрації.

**Завдання 5.** Із поданих варіантів виберіть правильний і запишіть.

Півтора/півтори доби, півтора/півтори дня/дні, півтора/півтори села/сіл, півтора/півтори гектара/гектарів, прийти о/об одинадцятій, зустріч у/в/о/об шість/шостій годин/годині, два з половиною кілометра/кілометри, зустріти дві/двох подружки/подружок, сімома/сьома/семи тисячами, шестисот/шестиста/шістьохсот саджанців, згідно/ згідно з оригіналу/з оригіналом, характерний персонажеві/ для персонажа, властивий мені/для мене, перекладач по освіті/за освітою, лекції із зарубіжної літератури/по зарубіжній літературі, надіслати/прислати по адресу/на адресу/за адресою, помилка по неувважності/через неувважність, працювати по ночах/по ночам/ночами, слава при житті/за життя, прийти/дійти висновку/до висновку, три/троє кияни/киян/киянина, шість/шестеро селяни/селян/селянина.

**Завдання 6.** Перекладіть українською мовою й запам'ятайте.

Причинять (что), снабжать (чем), нуждаются (в чем), подражать (кому), извиняют (кого), выполняют по распоряжению, работают по совместительству, обратиться по адресу, получить в рассрочку, по возможности быстрее, в том же момент, случилось по вине, считается с (его) мнением, принимать во внимание, заботиться о детях, издеваться над стариком, сквозняк, доказывать, доказательство, обобщать, лишний, это меня не касается, воплотить в жизнь, позорить родителей, господствующий, разрушающий, управляемый, другими словами, прежде всего, с другой стороны, в настоящее время, в основном, в отличие, в тоже время, в частности, вместо этого, при анализе, с помощью, ни в коем случае, как правило, по недоразумению.

**Завдання 7.** Знайдіть у публіцистичних текстах перифрази, поясніть їхні значення. Чи доречні вони там? Свої міркування аргументуйте.

1. По гігантських газових магістралях блакитне паливо з Узбекистану йде в центральні райони країни. 2. Від того, як

пройте нерест, залежить багатство наших голубих плес. 3. Петрів категорично заперечує свою причетність до зеленого змія, мовляв, таке на нього можуть хіба наговорити недруги. 4. У попередні роки зелені жнива на цей час уже йшли повсюдно. 5. Видобуток чорного золота щорічно падає. 6. Перш за все треба створювати кращі умови для наших стражів порядку. 7. Його давно вабила екзотика, а давньою мрією було – побувати у місті жовтого диявола.

**Завдання 8.** Поясніть подані слова або введіть їх у словосполучення, вибравши відповідні слова з дужок (див. підручник М. Зубкова – с. 389–399).

**Зразок.** *Цегельний, цегляний (виробництво, стіна, мур, завод) – цегельний завод, цегельне виробництво; цегляний мур, цегляна стіна.*

*Батьківщина, батьківщина (місце народження, рідний край, спадщина батьків чи предків), виключення, виняток (із правил, з університету), відносини, взаємини, стосунки (правові, дипломатичні, між людьми), основи, фундамент, основа (слова, трикутника, доповіді, будівлі, математики, споруди, моралі), підписка, передплата (під відозвою, про невіїзд, на часописи, періодику), повістка, порядок (денний, до суду), тираж, наклад (книжки, газети, видання, лотереї), стан, становище, положення (санітарний (-е), тіла, облоги, матеріальний(-е), службовий(-е), газоподібний(-е), твердий(-е), духовний(-е), родинний(-е), скрутний(-е), рівноправний(-е), географічний(-е), речі, предмета, невагомості, справ), гостиний, гостинний (господар, двір), корисливий, корисний (продукт, чоловік, мета, час), громадський, громадянський (свідомість, війна, організація, права), цивільний, суспільний (спосіб життя, одяг, наукова, становище), нез'ясований, нез'ясовний (яке не з'ясували, яке не можна з'ясувати), відстоювати, обстоювати (переконувати, захищати, певний час у черзі), докладати, прикладати (до рани ліки, зусилля), зустрічаються, трапляються, стикаються (колеги, атоми, помилки, факти, дроти, перехожі), триває, продовжується (дорога, засідання, лінія, перерва).*

## ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

**Завдання 1.** Перепишіть речення, розставивши, де потрібно, пропущені розділові знаки, поясніть їх уживання.

1. В одну мить розсунувся простір і стали ближчими зорі (Ю. Мушкетик). 2. Коли він торкався смичком до струн скрипки все на світі зникало і залишалася тільки музика. 3. Щось поет хотів відмовити на недбалу горду мову та вже сонечко червоне заховалось за діброву (Леся Українка). 4. Як тільки стемніє в полі зникає дрібна звірина та затихає пташиний спів. 5. Іще одна-єдина мить і дальній поїзд прошумить (А. Малишко). 6. Дощ пройшов і місто зеленіє. 7. Уже вишневі зацвіли садки і цвіт пахучий падає на воду (М. Рильський). 8. І дзвеніли гаї на тугих вітрах наструнчені і котилося сонце червоною кулею і хилився на обрій вечір (В. Мордань). 9. Любіть книгу і нехай вона буде вашим путівником у житті. 10. Відберіть у народу все і він усе зможе повернути але відберіть мову і він ніколи більше уже не створить її (К. Ушинський).

**Завдання 2.** Перепишіть речення, розставивши розділові знаки. Звернуть особливу увагу на розділові знаки між двома сполучниками. Поясніть пунктограми.

1. Ви скажіть своєму пану що заплати не бажаю бо коли я що дарую то назад не одбираю (Леся Українка). 2. Мені мабуть не надокучить нагадувати що хто не знає свого минулого той не варт свого майбутнього (М. Рильський). 3. Прошу до хати хоч у мене трошки темно бо коли я сам у хаті не палю вогню даремно (Леся Українка). 4. Людська доброта також повинна мати міру бо якщо станеш медом тебе мухи з'їдять (Народна творчість). 5. У лісах є таке зілля що як коса потрапить на нього то розсиплеться на мак (С. Пушик). 6. Мудрість у тому щоб говорити правдиво і щоб прислухаючись до природи чинити згідно з нею (Геракліт). 7. Правила створюються для того щоб дурні їх виконували а розумні знаходили винятки (В. Канівець). 8. Щасливий воїн що во ім'я миру свою підносить бойову сокиру во ім'я правди кривду тне з плеча (М. Рильський). 9. Синява неба була така густа що стіна соснового бору вдалині здавалася геть темно-волошковою і хати ледь білили крізь той голубий морок (М. Малиновський). 10. Перед тим як вечеряти Гнат вийшовши на ганок тонко засвистів (І. Муратов).



**Завдання 3.** Розставте розділові знаки та запишіть правильно слова.

1. Я щодня проходжу повз самотній закинутий сад. 2. Мати моя Україно ну як ти можеш умерти щезнути коли ти не/вмируша в мені..? 3. Сопілка тр(е,и)мбіта цимбали усе живе мов не/скінче(н,нн)а ріка. 4. Мимо проходять люди тупає копитом в стежку осел а садок самотіє запущений і забутий і лиш сонце ходить довкола п(е,и)р(е,и)суваючи тіні. 5. А мати звісно не/здогадувалася чого ти скрізь шнуруєш за нею й інколи поглядала зд(е,и)вовано. 6. Обвіяна вітром бли(жч,щ)а до неба агава бачить тепер те чого не/бачила перше. 7. Простоту яка взагалі кажучи є ознакою високого мистецтва іноді плутають із спрощеністю примітивізмом голою схематичністю. 8. Однак не/зважаючи на той зневажливий рух хмарка турботи повила Замфірове чоло. 9. Найкращий подарунок для матері квіти вирощ(е,и)(н,нн)і твоїми руками або малюнок власний вірш пр(е,и)св(')яч(е,и)ний матері твоя доброта й старанність. 10. Далеко/далеко те знають хіба що лелеки розкидала доля киптарики і сіряки.

**Завдання 4.** Розставте розділові знаки та запишіть правильно слова.

1. На ніч Ольга Петрівна провітрювала спальню і Леся лежачи під ковдрою чула як у садку сонно зітхав між гіллям вітер і десь далеко мабуть на околиці міста співала молодь. 2. Люблю тихі осінні вечори. 3. Можна працювати успішно і не/просиджуючи цілими днями в офісі. 4. Ідеться передусім про конструкції що поєднують кілька видів зв(')язку зокрема сполучниковий і безсполучниковий сур/ядний і підр/ядний. 5. Ой Дністре мій Дністре сумний не/бистрий куди ти пливеш ночі й дні? 6. Скруч(е,и)ні в рулони підвіш(е,и)ні до стелі вони таким чином зб(е,и)рігалися від мишей. 7. Він жив там добрий дух нашої родини хати оберігав та захищав нас від усякої неч(е,и)сті. 8. Дякую вам мамо за третій скарб молитву до Бога. 9. Тоді в чагарниках а особливо на узлі(с,сс.)ях з/являється у нас на Україні вальдшнеп і по/одинці і цілими табунами так званими висипками. 10. Негаразд виходить у де/яких поетів чи тільки ж поетів? із принципами.

## ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА З КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ

Авраменко О. М. 100 експрес-уроки української мови. Частина 1. Київ: Книголав, 2016. 192 с.

Авраменко О. М. 100 експрес-уроки української мови. Частина 2. Київ: Книголав, 2017. 192 с

Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / О. Сербенська, М. Білоус, Х. Дацишин та ін.]; за заг. ред. О. Сербенської: навч. посібн. 2-е вид., доповн. і переробл. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 258 с.

Антисуржик. Старе видання URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk581317.pdf>

Антоненко-Давидович Д. Як ми говоримо. Київ : Либідь, 1991. 256 с. URL: [https://shron1.chtyvo.org.ua/Antonenko-Davydovych/Yak\\_my\\_hovorymo.pdf](https://shron1.chtyvo.org.ua/Antonenko-Davydovych/Yak_my_hovorymo.pdf)

Бардакова Ю. Уживаймо влучно, або як уникнути найпоширеніших помилок : візуалізований довідник з української мови. Харків : Вид. група «Основа», 2021. 144 с.

Берега Т. Гарна мова – одним словом: словник вишуканої української мови. Львів : Априорі, 2015. 420 с.

Берега Т., Зубрицька І., Зелений Ю. Мова – не калька: словник української мови. Львів : Априорі, 2020. 664 с.

Берега Т. Слова, що нас збагачують: словник вишуканої української мови. Львів : Априорі, 2016. 384 с.

Вихованець І. Р. Розмовляймо українською: мовознавчі етюди / післямова А. Загнітка. Київ : Унів. в-во ПУЛЬСАРИ, 2012. 160 с.

Волощак М. Й. Неправильно – правильно: довідник з українського слововживання: за матеріалами засобів масової інформації. 2-ге вид., доповн. Київ: Вид. центр «Просвіта», 2003. 160 с.

Головащук С. І. Словник-довідник з українського літературного слововживання. Київ : Наук. думка, 2004. 446, [1] с. (Словники України).

Городенська К. Г. Українська мова у вимірах сьогодення. Видання друге, істотно доповнене. Київ : КММ, 2019. 208 с.

Данчук Ю. Українська, що надихає. Говоримо й пишемо правильно [електронний ресурс]. Харків : Вид. група «Основа», 2022. 127 с.

Дворецька Ю. Помилкаріум. Моя українська правильна та вишукана. Харків : Вид. група «Основа», 2021. 128 с. (Серія «Візуалізований довідник»).

Дубчак О. Чути українською. Київ : Віхола, 2020. 192 с.

Єрмоленко С. Я. Культура мови на щодень. Київ : Довіра, 2000. 169 с. («Словники України»).

Жайворонок В. В. Велика чи мала літера? Словник-довідник. Київ: Наук. думка, 2004. 202 с.

Зубков М. Норми й культура української мови за оновленим правописом. Ділове мовлення. 3-є вид., доп. і змін. Київ : Арій, 2020. 608 с.

Караванський С. До зір крізь терня, або хочу бути редактором. Львів : БаК, 2008. 120 с.

Караванський С. Пошук українського слова, або боротьба за національне «Я». Київ : Вид. центр «Академія», 2001. 240 с.

Караванський С. Практичний словник синонімів української мови. Київ : Кобза, 1993. 472 с.

Караванський С. Російсько-український словник складної лексики. Київ : Вид. центр «Академія», 1998. 712 с.

Караванський С. Секрети української мови. Львів : БаК, 2009. 344 с.

Клименко Н., Мельник-Крисаченко П. Українська легко! Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2016. 287 с.

Колібаба Л., Фурса В. Словник дієслівного керування. Київ : Либідь, 2017. 656 с.

Коновалова М. Новий український правопис в ілюстраціях. Правила – легко та швидко : візуалізований довідник. Харків : Вид. група «Основа», 2021. 144 с.

Культура мови на щодень / Н. Я. Дзюбишина-Мельник, Н. С. Дужик, С. Я. Єрмоленко та ін. Київ : Довіра, 2000. 169 с.

Культура української мови : довідник / за ред. В. М. Русанівського. Київ : Либідь, 1990. 304 с.

Курило О. Уваги до сучасної української літературної мови. Вид. 2-ге. Київ : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2008. 303 с.  
URL: <http://194.44.152.155/elib/local/sk756137.pdf>

Левкова А. Спільна мова. Як народжуються і живуть слова. Київ : Портал, 2020. 200 с.

Лозова Н., Фридрак В. Дзвона чи дзвону? або -а (-я) чи -у (-ю) в родовому відмінку. Словник-довідник. Київ : Наук. думка, 2015.

Миرونчук О. Я. Короткий російсько-український словник церковно-релігійної лексики: проект [Електронний ресурс]. Київ, 2011. 56 с. URL: <http://www.kda.org.ua/news/732-slovnyk.html>

Пономарів О. Д. Культура слова: мовностилістичні поради : навч. посібн. Київ : Либідь, 1999. 240 с.

Пономарів О. Д. Українське слово для всіх і для кожного. Київ : Либідь, 2013. 360 с.

Рогоза Б. Уроки державної мови. URL: <https://sites.google.com/site/mandrivnyjvolhv/ridna-vira/ridna-mova/knigi/boris-rogoza/2004>

Словник-довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, З. Терлак. Львів, 1996. 386 с.

Термінологічно-правописний poradnik для богословів та редакторів богословських текстів для видань Українського Католицького Університету / О. Антонів, Г. Дидик, Г. Наконечна, Л. Петрович, М. Прихода, К. Свідзинська; голов. ред. М. Петрович. Львів : Інститут богословської термінології та перекладів Українського Католицького Університету, 2005. 130 с. URL: <https://nz-theology.ucu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/01/poradnyk.2005.08.pdf>.

Тихий О. Словник мовних покручів. Донецьк : Товариство ім. Олекси Тихого, 2009. 130 с.

Український правопис / Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Ін-т укр. мови НАН України. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с.

Українська мова у ХХ сторіччі: історія лінгвоциду : док. і матеріали / упоряд. : Л. Т. Масенко та ін. Київ : Вид. дім «КМ Академія», 2005. 399 с.

Універсальний довідник-практикум з ділових паперів / С. П. Бибик, І. Л. Махно, Л. О. Пустовіт, Г. М. Сюта. 2-ге вид., доп. і виправ. Київ : Довіра; УНВЦ «Рідна мова», 1999. 508 с.

Фаріон І. Д. Мовна норма: знищення, пошук, віднова : монографія. Вид. 2-ге, доповн. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. 336 с.

Чак Є. Д. Складні питання граматики та орфографії. Київ : Рад. школа, 1978. 128 с.

## МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

- Робоча програма навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» для студентів спеціальностей 035 Філологія 035.04 Філологія (англійська мова і література, німецька мова і література), 035 Філологія 035.05 Філологія (французька мова і література) / розробники: канд. філол. наук Л. І. Пена, канд. філол. наук О. Д. Ципердюк. Івано-Франківськ : ПНУ, 2019. 19 с.
- Робоча програма навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» для студентів спеціальностей 014 Середня освіта 014.021 Середня освіта (англійська мова і література), 014 Середня освіта 014.022 Середня освіта (німецька мова і література) / розробники: канд. філол. наук Л. І. Пена, канд. філол. наук О. Д. Ципердюк. Івано-Франківськ : ПНУ, 2019. 19 с.
- Силабус навчальної дисципліни Українська мова за професійним спрямуванням» для студентів спеціальностей 035 Філологія 035.04 Філологія (англійська мова і література, німецька мова і література), 035 Філологія 035.05 Філологія (французька мова і література) / розробники: канд. філол. наук Л. І. Пена, канд. філол. наук О. Д. Ципердюк. Івано-Франківськ : ПНУ, 2019. 13 с.
- Силабус навчальної дисципліни Українська мова за професійним спрямуванням» для студентів спеціальностей 014 Середня освіта 014.021 Середня освіта (англійська мова і література), 014 Середня освіта 014.022 Середня освіта (німецька мова і література) / розробники: канд. філол. наук Л. І. Пена, канд. філол. наук О. Д. Ципердюк. Івано-Франківськ : ПНУ, 2019. 13 с.
- Українська мова за професійним спрямуванням : хрестоматія з курсу для студентів факультету іноземних мов. Частина II / укладачі: Л. І. Пена, О. Д. Ципердюк. Івано-Франківськ : НБ ПНУ, 2021. 191 с.
- Ципердюк О. Д. Українська мова за професійним спрямуванням : хрестоматія для студентів факультету іноземних мов (спеціальність «Англійська мова і література»). Івано-Франківськ : НБ ПНУ, 2018. 262 с.
- Ципердюк О. Д. Українська мова за професійним спрямуванням: курс лекцій для студентів факультету іноземних мов. Івано-Франківськ : ПНУ, 2013. 72 с.
- Ципердюк О. Д. Українське ділове мовлення : методичні вказівки для студентів факультету іноземних мов. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2008. 84 с.

## **ЗАГАЛЬНІ ВКАЗІВКИ ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

Завдання для самостійної роботи у вигляді теоретичних питань і практичних завдань подано в кінці кожного практичного заняття під назвою **«ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ»**, оскільки вони стосуються тієї самої теми.

Завдань для самостійної роботи на практичному занятті викладач не перевіряє, але бажано їх наперед хоча би переглянути й на практичному занятті проконсультуватися з викладачем щодо їхнього виконання.

**Теоретичні питання, які виносяться на самостійне опрацювання**, законспектувати (можна в електронній формі) з електронних лекцій чи інших джерел, опрацювати, виділивши маркером основні положення.

**Практичні завдання, визначені для самостійної роботи**, виконати в окремому зошиті (можна в електронній формі).

Зошит (або файл) із завданнями для самостійної роботи та опрацьованими теоретичними питаннями студент подає **на вимогу викладача** під час контролю самостійної роботи або перед іспитом.

**УВАГА !!!** Завдання (теоретичні і практичні) для самостійної роботи включено до тестового контролю (у вигляді тестової модульної контрольної роботи за темами практичних 1–3, поточних тестів за темами всіх наступних практичних окремо), тому їх необхідно виконати до початку тестування на певну тему.

### **Вимоги до письмової роботи «Опис одного поняття в різних функційних стилях»**

1. Роботу можна писати від руки або друкувати.
2. Обов'язково дотримуватись вимог до оформлення сторінки: відступи з усіх боків сторінки, відступи в абзацах.
3. У роботі мають бути дотримані всі мовні норми.
4. Опис зробити в усіх основних функційних стилях.
5. Текст кожного стилю має містити виразні мовні стильові ознаки.
6. Обсяг тексту кожного стилю – 5–10 речень.

**Опис одного поняття в різних стилях підготувати на практичне заняття № 3.**

### **Вимоги до прилюдного виступу**

1. Тема має бути пов'язана з майбутнім фахом.
2. Тривалість – 5 хв.
3. Для підготовки тексту виступу використовувати кілька джерел.
4. Структура виступу:
  - вступ (привітання, оголошення теми),
  - основна частина (змістовність, цитати, фразеологізми, статистика тощо),
  - висновки (короткий підсумок).
5. Використання наочності (презентації тощо).
6. Зв'язок з аудиторією (зоровий контакт, питання тощо).
7. Дотримання всіх ознак культури мовлення.
8. Готовність відповідати на запитання слухачів.
9. Готовність зробити самоаналіз виступу.

### **Вимоги до оформлення документів**

1. Кожен документ пишемо **каліграфічно** від руки або друкуємо залежно від вимог до оформлення конкретного документа.
2. Укладаємо документи на аркуші **формату А4**.
3. У документах мають бути **відступи**: зліва – 2,5–3 см, справа – 1–1,5 см, згори і знизу – 2–2,5 см.
4. У документах описуємо власне життя (а не життя, наприклад, банкірів, міліціонерів і т. ін.), моделюємо ситуації, пов'язані з майбутньою професією.
5. Документ одного найменування подаємо одного виду на вибір (наприклад, довідку пишемо одну, а не різних видів).
6. **Усі документи** подаємо в **одному** файлі, а не в папці, де кожен документ в окремому файлі.
7. На окремому аркуші подати перелік документів за алфавітом (відповідно до якого поскладати документи), зазначити прізвище, ім'я та групу студента.

**Папку з документами (які виносяться на самостійне опрацювання) підготувати на практичне заняття № 8 або контроль самостійної роботи (на вибір викладача).**

## ПРОГРАМОВІ ВИМОГИ ДО ІСПИТУ

1. Предмет, мета і завдання курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» у вищій школі. З якого часу і чому вивчається цей курс у вищих навчальних закладах?
2. Роль курсу «Українська мова за професійним спрямуванням» у фаховій підготовці студентів факультету іноземних мов.
3. Мова в житті людини та суспільства. Функції мови.
4. Поняття рідної і державної мови.
5. Загальне поняття про мову і мовлення, їх диференційні ознаки за Ф. де Соссюром.
6. Українська мова серед інших мов. Основні риси української мови, які вирізняють її з-поміж інших слов'янських мов.
7. Історія лінгвоциду щодо української мови. Що таке етноцид, геноцид?
8. Мовна політика та мовна ситуація в Україні.
9. Українське законодавство про мову.
10. Поняття літературної мови, її основні риси. Усна та писемна форми літературної мови, їх особливості.
11. Поняття мовної норми, її основні ознаки. Норма і варіант. Типи мовних норм і професійна мовнокомунікативна компетенція. Словники, у яких фіксуються ті чи ті мовні норми.
12. Нова редакція українського правопису 2019 р.: основні зміни та доповнення.
13. Історія формування сучасної української літературної мови. Унесок Т. Шевченка та І. Котляревського у формування сучасної української літературної мови. Роль Галичини у становленні сучасної української літературної мови.
14. Поняття культури мови і культури мовлення. Культура мовлення як складовий елемент загальної культури людини, одна з умов удосконалення її професійної майстерності (мова і культура мовлення в житті професійного комунікатора).
15. Чинники, які впливають на покращення мовленнєвої культури. Роль словників у підвищенні мовленнєвої культури.
16. Основні комунікативні ознаки культури мовлення, їхня загальна характеристика.
17. Поняття етикету. Мовленнєвий етикет. Парадигма мовних формул у стандартних етикетних ситуаціях.



18. Логічність мовлення як одна з основних ознак культури мовлення. Основні види логічних помилок.
19. Точність мовлення як одна з основних ознак культури мовлення. Умови створення точності мовлення.
20. Чистота мовлення як одна з основних ознак культури мовлення. Поняття суржику.
21. Багатство і різноманітність мовлення як ознаки культури мовлення.
22. Образність і виразність мовлення як ознаки культури мовлення.
23. Функційні стилі сучасної української мови, їхня класифікація та загальна характеристика. Поняття стилю.
24. Професійна сфера як інтеграція офіційно-ділового, наукового і розмовного стилів.
25. Спілкування і комунікація. Функції спілкування. Види і форми спілкування. Етапи спілкування.
26. Невербальні засоби (компоненти) спілкування.
27. Гендерні аспекти спілкування.
28. Поняття ділового спілкування.
29. Особливості усного фахового (ділового) мовлення.
30. Орфоепічні норми і поширені відхилення від них. З'ясування суспільного характеру орфоепічних норм, необхідності дотримання їх як обов'язкового елемента культури фахового мовлення.
31. Норми наголошування слів у сучасній українській літературній мові та можливі відхилення від них у практиці усного ділового мовлення.
32. Поняття про ораторську (риторичну) компетенцію. Види публічних (прилюдних) виступів. Індивідуальні та колективні форми фахового спілкування.
33. Прилюдний (публічний) виступ як важливий засіб переконання, різновиди (жанри) прилюдного виступу: доповідь, промова, виступ, повідомлення та ін. Мистецтво аргументації.
34. Основні етапи підготовки виступу. Будова тексту виступу. Особливості виголошення виступу, що забезпечують успіх. Культура сприймання прилюдного виступу.
35. Доповідь, її види.
36. Промова, її види.
37. Презентація як різновид публічного мовлення.
38. Лекція як форма пропаганди наукових знань. Складові частини лекції.

39. Функції та види бесід. Стратегія поведінки під час ділової бесіди.
40. Співбесіда з роботодавцем.
41. Культура телефонного діалогу. Структура телефонної розмови.
42. Мистецтво перемовин.
43. Збори як форма прийняття колективного рішення. Нарада.
44. Дискусія. Етика професійного дискусивно-полемічного спілкування.
45. Офіційно-діловий стиль: сфера вживання, призначення, основні загальностилістичні ознаки, мовні риси, підстилі. Історія розвитку офіційно-ділового стилю української мови.
46. Документ і правила його складання. Національний стандарт України.
47. Класифікація документів.
48. Вимоги до бланків документів та оформлення сторінки.
49. Вимоги до змісту та розташування реквізитів.
50. Вимоги до тексту документа (загальні вимоги до мови ділових паперів).
51. Заява. Види заяв, їх структура. Визначення, реквізити, зразок документа.
52. Автобіографія: визначення, реквізити і зразок документа.
53. Резюме: визначення, реквізити і зразок документа.
54. Характеристика: визначення, реквізити і зразок документа.
55. Доповідна записка: визначення, реквізити і зразок документа.
56. Пояснювальна записка: визначення, реквізити і зразок документа.
57. 56.Оголошення. Види оголошень. Основні вимоги до оформлення оголошень. Повідомлення про захід. Зразок оголошень різних видів.
58. Пресреліз. Види пресрелізів. Визначення, реквізити і зразок документа.
59. Довідка. Види довідок. Визначення, реквізити, зразок документа.
60. Протокол. Визначення, реквізити, зразок документа. Типи протоколів.
61. Витяг із протоколу. Визначення, реквізити і зразок документів.
62. Доручення. Визначення, реквізити і зразок документа. Види доручень.
63. Розписка. Визначення, реквізити і зразок документа.

64. Звіт. Статистичні і текстові звіти. Визначення, реквізити і зразок документа.
65. Ділове листування. Класифікація ділових (службових) листів. Етикет ділового листування.
66. Реквізити листа та їхнє оформлювання. Оформлювання листа.
67. Адреса. Адрес. Адресат. Адресант. Визначення, реквізити, зразок поштової адреси.
68. Термін, його ознаки та місце в діловому мовленні. Загальнонаукова, міжгалузева і вузькоспеціальна термінологія.
69. Термінологія **обраного** фаху: способи творення. Термінологізація, ретермінологізація, детермінологізація.
70. Правопис, наголошування, походження, значення мовознавчих і літературознавчих термінів.
71. Становлення і розвиток української мовознавчої термінології.
72. Походження українських мовознавчих і літературознавчих термінів. Національні й інтернаціональні елементи в термінологічній лексиці. Проблеми сучасного термінознавства.
73. Лексикографія як наука. Типи лексикографічних праць. Основні українські енциклопедичні видання.
74. Різновиди лінгвістичних словників, їх коротка характеристика. Українські електронні словники.
75. Термінографія. Поняття про термінологічні словники. Основні словники мовознавчих і літературознавчих термінів.
76. З історії української лексикографії (у тому числі термінографії).
77. Науковий стиль сучасної української літературної мови: сфера поширення, призначення, загальні стилістичні ознаки, мовні риси, підстили і жанри.
78. Становлення і розвиток наукового стилю української мови.
79. Текст і його основні ознаки (категорії). Особливості наукових текстів.
80. План, тези, конспект як важливий засіб організації розумової діяльності. Основні правила їх складання.
81. Анотація. Реферат. Анотування і реферування наукових текстів.
82. Покликання до тексту та правила їх оформлення. Загальні вимоги до цитування.
83. Реферат як жанр академічного письма. Складові реферату.
84. Бібліографія. Основні правила бібліографічного опису джерел (за новими вимогами).
85. Стаття як самостійний науковий твір. Вимоги до наукової статті.

86. Наукова робота (курсова, бакалаврська, дипломна, магістерська). Основні вимоги до їх оформлення. Зразок титульної сторінки курсової роботи (тема – Ваш науковий реферат).
87. Рецензія, відгук як критичне осмислення наукової праці.
88. Науковий етикет.
89. Переклад, його суть і види.
90. Вибір синоніма під час перекладу, переклад термінів і фразеологізмів.
91. Типові помилки під час перекладу наукових текстів українською мовою.
92. Особливості редагування наукового тексту.
93. Найпоширеніші синтаксичні помилки в наукових текстах та шляхи їх уникнення.
94. Основні коректорські знаки для виправлення текстових оригіналів.
95. Уживання великої букви.
96. Правопис апострофа.
97. Правопис м'якого знака.
98. Подвоєння та подовження приголосних.
99. Спрощення в групах приголосних.
100. Правопис префіксів.
101. Зміни приголосних під час словотворення та словозміни.
102. Правопис відмінкових закінчень іменників.
103. Відмінювання прізвищ, імен та імен по батькові.
104. Утворення ступенів порівняння прикметників. Групи якісних прикметників, які не утворюють ступенів порівняння.
105. Відмінювання числівників.
106. Зв'язок числівників з іменниками. Правопис і наголошування числівників.
107. Правопис службових частин мови.
108. Правопис *не*, *ні* з різними частинами мови.
109. Правопис складних слів.
110. Основні правила української пунктуації.

# ДОДАТКИ

## ДОДАТОК 1

### ВИСЛОВИ ВІДОМИХ ЛЮДЕЙ ПРО МОВУ

\*\*\*

...Без усякої іншої науки ще можна обійтися; без знання рідної мови обійтися не можна.

*Ізмаїл Срезневський*

\*\*\*

Найбільше і надорожче добро в кожного народу – це його мова, ота жива схованка його духу, його багата скарбниця, в яку народ складає і своє давнє життя, і сво їсподівання, і досвід, почування.

Мова – така ж жива істота, як і народ, що її витворив, і коли він кине свою мову, то вже буде смерть його душі, смерть усього того, чим він відрізняється від других людей.

*Панас Мирний*

\*\*\*

Тільки рідним словом приговориш до серця, тільки рідне слово дає повний політ і простір творчій силі поета.

Стратить народ свій питоменний язик, перестає бути народом, перетворюється, нікчемніє, розпливається, як слина на воді, між іншими народами. То теж кожний нарід, що почуває себе народом, дорожить рідною бесідою. Хто ображає річ народу, той ображає святощі народні, ображає весь народ.

*Іван Верхратський*

\*\*\*

Найбільше ласкавості в словах і жестах знайдеш на Русі, спеціально у жінок, до чого спричиняється також русинська мова, вимова котрої не така тверда, як польська. Тому кажуть, що у Львові живуть такі гарні, делікатні й спокусливі невісти, як, зрештою, ніде на цілій земній кулі.

*Ульріх фон Вердум*

\*\*\*

На москалів не вважайте, нехай вони собі пишуть по-своєму, а ми по-своєму. У їх народ і слово, і в нас народ і слово. А чиє краще, нехай судять люди.

*Тарас Шевченко*

\*\*\*

...Я читаю радо сам для себе, бо дуже люблю своє слово, свою рідну мову. Це останнє треба свято завжди й при всякій нагоді висвічувати перед людьми, не таючись, «как какой-нибудь лукавый хохол», котрий, з десяти – дев'ять, є найбільший ворог своєї національності.

*Микола Лисенко*

\*\*\*

Слово не значок, не символ – це вогонь, а перифразовуючи вже відоме: сорочка духу народу... Слово, мова – не просто будматеріал, а твоє покликання. Вони – і совість, і правда. Їх нема про будень і про свято.

*Борис Харчук*

\*\*\*

Уявіть собі, що Київ не був би взятий і зруйнований татарами... Київ залишився б столицею першої великої руської держави... Офіційною мовою стала б не... сумішка старослов'янської та фінської мов, а слов'яно-українська. Український письменник Гоголь не мусив би писати російською мовою, а Пушкін писав би українською.

*Василь Ключевський*

\*\*\*

За ставленням кожної людини до своєї мови можна абсолютно точно судити не тільки про її культурний рівень, але й про її громадянську цінність.

Істинна любов до своєї країни немислима без любові до своєї мови. Людина, байдужа до рідної мови, – дикун. Вона шкідлива самою своєю суттю тому, що її байдужість до мови проявляється найповнішою байдужістю до минулого, теперішнього і майбутнього свого народу.

*Костянтин Паустовський*

\*\*\*

...Українська мова в багатстві, витонченості і гнучкості форм не поступається ані жодній із сучасних літературних мов слов'янства і не бідна аж ніяк на поняття, аби нею заважко було перекладати глибину філософських думок і змальовувати високохудожні образи.

Це не мова простолюду тільки, як твердять московські невігласи, а мова цілої нації, політичне майбутнє якої іще попереду, але чиє місце на право самостійного розвитку в ряду цивілізованих народів уже завойоване й не може бути зайняте ніким іншим.

*Михайло Драгоманов*

\*\*\*

Перед Словом усі рівні. Слово не субординує і не субординується. І найперший можновладець, і найупослідженіший злочинець урівноважується Словом, бо змушені послуговуватися однією мовою. Перед Словом рівні, як перед світом: перед небом, землею, сонцем... І мова на кожен народ одна, яка всіх урівнює, яка не знає і не визнає жодної соціальної диференціації, жодного ідеологічного поділу. Мова є справді п'ятою ефірною стихією світу. Проте в кожного суцього на землі свій голос, свій тембр, своє інтонаційне забарвлення.

*Павло Мовчан*

\*\*\*

Нині, здається, вже нема потреби комусь доводити, що мова українська (або як до вподоби іншим називати: малоросійська) це справді мова, а не наріччя – російської чи польської, як дехто намагався доводити, і багато хто впевнений, що ця мова є однією з найбагатших мов слов'янських; що вона навряд чи поступається, наприклад, чеській (богемській) багатством слів і виразів, польській живописністю, сербській милозвучністю; що ця мова, ще не оброблена, може вже дорівнятися до мов вироблених гнучкістю і багатством синтаксичним – мова поетична, музикальна, живописна.

*Ізмаїл Срезневський*

\*\*\*

Мова – кошовний скарб народу.

*Іван Франко*

\*\*\*

Той, хто не знає рідної материнської мови або цурається її, засуджує себе на злиденність душі.

*Василь Сухомлинський*

\*\*\*

Кожний народ доти народ, доки він володіє власною мовою, і в цьому – його культурна суверенність. І як тільки з тих чи інших причин він позбавляється можливості застосовувати й культивувати свою мову, він перестає бути тим, ким він був і мусить бути.

*Чингіз Айтматов*

\*\*\*

Німецька мова – то для мене модний фрак, котрим хизується не раз і такий штуцер, котрому по кишенях вітер свище. Натомість українська мова – то для мене такий любий домашній убір, у котрім усякий показується іншому таким, яким є. Українська мова – то мова мого серця.

*Іван Франко*

\*\*\*

Українці – стародавній народ, а мова їхня багатша і всеосяжніша, ніж персидська, китайська, монгольська і вілякі інші. Вона має риси, подібні до московської мови. А московіти володіють землями вісімнадцяти царств... Всі вони однаково задовольняються двадцятьма дев'ятьма літерами.

М о в а р у с і в (українців. – Я. Д.). Цей козацький народ, як і московський, сповідує грецьку віру, поклоняється Христові, дотримується тих же свят і читає Євангеліє.

Короткі приклади з їхньої мови: *вода, ходи, сядь, яблука, свічка, хліб, приніс, ложка, груша, сливи, мед, масло, куди йдеш, куди ходила, помагай біг, бувай здоров, спасибі, а йди здоров, чи ти здоров, хлопче, парубок, дай мені...*

Хоч і соромно писаи безглузді слова, але мандрівникові це конче потрібно. Треба навіть знати, як вони лаються, щоб остерегтися цього, бо сказано: «Я впізнав зло не задля самого зла, а щоб остерігатись від нього». Наприклад: *свиня, щезни, собако, чорт, дідько.*

Це завзятий, стійкий і сердитий народ.

*Ельвія Челебі*

\*\*\*

Живемо в країні багатонаціональній, а отже, і багатомовній. Це зобов'язує нас до високої культури міжнаціонального спілкування. А вона починається з поваги до мови кожного народу, яка, своєю чергою, неможлива без свідомого ставлення до рідної мови. Адже не може поважати інших той, хто не шанує людину в собі.

Рідна мова – це найособистісніша і найглибша сфера обстоювання свого «я», коли воно є, своєї особистої і національної гідності. Та річ не тільки в цьому. Річ і в об'єктивній природності, доцільності рідних мов та мовного розмаїття в багатонаціональному світі, річ в об'єктивній цінності їх для картини світу, річ у тому, що з умиранням усякої, а особливо



розвиненої національної мови, людство назавжди втрачає одну зі сторінок своєї духовної історії, стає біднішим і несправедливішим.

*Іван Дзюба*

\*\*\*

Я знаю російську, і англійську, і німецьку, а також іврит і низку слов'янських мов, але не дозволю собі говорити російською, бо на кону – виживання української, а отже української культури, українського духу і самої України.

Збиткуються з української мови іноді не лише ті росіяни, що вважають Україну своєю колонією, а, на жаль, і деякі українці, чи то колишні українці. Здебільшого це ті, хто з передмістя перебрався до міста, їм здається, що городянинові не личить балакати українською, що українська мова «груба й не модна»: навіть високопоставлені товариші на всіх зборах, на всіх з'їздах і пленумах читають за цидулкою по-російському. І починають вони кпити з рідної мови.

«За інтелектуальну відвагу»... Я не знаю, що це таке. Хіба то відвага – не продавати й не продаватися? Хіба то відвага – казати те, що думаєш, і чинити так, як кажеш? Хіба то відвага – чинити згідно з Господніми заповідями й власним сумлінням? Хіба то відвага – творити так, як тобі дав Усевишній? Хіба то відвага – не відштовхнути простягнуту до тебе Господню долоню, що на ній лежить Його дар: божиста, богодана, богообрана Українська Мова? Хіба то відвага – чути в Мові Господню симфонію й нести цю симфонію іншим?

Справді, більшої сили за Слово немає. Ніщо не постало без Нього. Слово творить Богів, Слово творить королів, президентів, героїв. Слово творить велич народів і держав. Перед Словом схиляють голови мудреці, перед Ним тремтять нечестивці. Словом лікують, Словом убивають. Хто володіє Словом і вміло Ним користується, той володіє світом. Того Слово переконливіше, хто справді підносить Його до рівня Бога, хто є Його вірним сином і помічником, хто несе Його сміливо, несхитно і впевнено, хто вірує в Нього і має за молитву. Ніякі ікони та розп'яття не мають такої сили, як Слово.

*Мойсей Фішбейн*

\*\*\*

**Рідна мова на чужині**

Ще милішою стає.

*Павло Грабовський*

\*\*\*

Мова – така ж жива істота, як і народ, що її витворив, і коли він кине свою мову, то вже буде смерть його душі, смерть усього того, чим він відрізняється від других людей.

*Панас Мирний*

\*\*\*

Поки жива мова в устах народу, до того часу живий і народ. І нема насильства нестерпнішого, як те, що хоче відірвати в народі спадщину, створену незчисленими поколіннями його віджилих предків.

*Костянтин Ушинський*

\*\*\*

Як гул століть, як шум віків,  
Як бурі подих – рідна мова,  
Вишневих ніжність пелюстків,  
Сурма походу світанкова,  
Неволі стогін, волі спів,  
Життя духовного основа.

*Максим Рильський «Рідна мова»*

\*\*\*

Хто не любить своєї рідної мови, солодких святих звуків свого дитинства, не заслуговує на ім'я людини.

*Йоганн-Готфрід Гердер*

\*\*\*

Листку подібний над землею,  
що вітер з дерева зрива,  
хто мову матері своєї,  
як син невдячний, забува...  
Без мови рідної, юначе, й народу нашого нема

*Володимир Сосюра «Юнакові»*

\*\*\*

Як гул століть, як шум віків,  
Як бурі подих, – рідна мова.

*Максим Рильський*

\*\*\*

Українська мова – божиста, богодана, богообрана.

Горнись до мене, мовенятко, Мово,  
Неторкана гвалтована, свята.

*Мойсей Фішбейн*

\*\*\*

Мов поганих не існує в світі,  
Є лише погані язики.

*Анатолій Бортняк*

\*\*\*

Ні, рідних мов не може бути дві!

*Василь Сосюрченко*

\*\*\*

Це матері мова. Я звуки твої  
Люблю, наче очі дитини...  
О мова українська! Хто любить її,  
Той любить мою Україну.

*Володимир Сосюра «О мово моя!»*

\*\*\*

Невже народ мій мову гудить!?  
Не вірю я! Це не народ!  
Окремі люди. Їм не знати  
Сяйливих творчості висот.  
І хай людей таких багато,  
Але нас більше! Ми – народ!

*Володимир Сосюра «До брата»*

\*\*\*

Бринить-співає наша мова,  
Чарує, тішить і п'янить.

*Олександр Олесь*

## ДОДАТОК 2

### ОРІЄНТОВНА ТЕМАТИКА ПРИЛЮДНИХ ВИСТУПІВ

1. Чому я обрав (обрала) фах філолога (учителя, перекладача)?
2. Англійська мова як мова міжнаціонального спілкування.
3. Навіщо вивчати англійську (німецьку, французьку) мову?
4. Чому я вивчаю англійську (німецьку, французьку, китайську) мову?
5. Актуальність англійської (німецької, французької, китайської) мови в Україні.
6. Ефективні форми й методи навчання англійської (німецької, французької, китайської) мови.
7. Ігрові методи вивчення іноземної мови в дошкільному віці.
8. З якого віку варто починати вивчати іноземну мову?
9. Раннє вивчення іноземної мови: за і проти.
10. Мовленнєвий етикет англійців (німців, китайців).
11. Мандрівка визначними місцями Лондона.
12. Мандруємо Сполученими Штатами Америки: Нью-Йорк...
13. Інтернет-ресурси для вивчення англійської (німецької, французької, китайської) мови.
14. Діяльність Гете-інституту: корисний досвід для України.
15. Досвід Англії (Німеччини, Франції, Польщі) щодо популяризації англійської (німецької, французької, польської) культури, зокрема мови, у світі.
16. Невербальні засоби спілкування в різних мовах: спільне та відмінне.
17. Англійська (українська, німецька, французька) жестова мова.
18. Британський та американський варіанти сучасної англійської мови.
19. Діалектне багатство української (німецької, англійської, французької, китайської) мови.
20. Діалектні елементи в сучасній українській (німецькій, англійській, французькій) літературі.
21. Вільям Шекспір в історії англійської літератури.
22. Найвідоміші українські перекладачі з англійської (німецької, французької, слов'янських, скандинавських, балканських мов).
23. Микола Лукаш як перекладач.
24. Творчий доробок перекладача Григорія Кочура.
25. Агатангел Кримський як учений і перекладач.

26. Основні переклади Василя Стуса.
27. Відомі перекладачі Івано-Франківщини.
28. Переклади Біблії українською мовою.
29. Німецький (англійський, французький) переклад Святого Письма.
30. Переклади Тараса Шевченка англійською (німецькою, французькою) мовами.
31. Проблеми перекладу англійських (німецьких, французьких) фразеологізмів українською мовою.
32. Переклад термінів.
33. Особливості перекладу власних назв.
34. Електронні словники англійської (німецької, української) мови.
35. Покращення культури мовлення за допомоги словників.
36. Діалектні словники української мови.
37. Гендерні аспекти спілкування.
38. Нова редакція українського правопису 2019 року: зміни та доповнення.
39. Англійська (німецька, французька) й українська мова: спільне та відмінне.
40. Українська як мова міжнаціонального спілкування в Україні.
41. Зміцнення позицій української мови в Україні та світі в останні роки.
42. Античне красномовство.
43. Історія та жанри риторики.
44. Історія ораторського мистецтва в Україні.
45. Етапи підготовки та структура прилюдного виступу.
46. Як подолати страх перед виступом.
47. Невербальні засоби спілкування і прилюдний виступ.
48. Підготовка, проведення та етикет ділової бесіди.
49. Співбесіда з роботодавцем.
50. Як підготувати резюме.
51. Фемінітиви в офіційно-діловому стилі.
52. Українці та українська мова в Англії: збереження культури, освіта.
53. Українці та українська мова в Австралії.
54. Українці та українська мова в Польщі.
55. Українці та українська мова в Канаді.
56. Українці та українська мова в прибалтійських країнах.
57. Українці та українська мова в Америці.

58. Українці та українська мова в Бразилії.
59. Українці та українська мова в Японії.
60. Українці та українська мова в московії.
61. Українці та українська мова в Німеччині та інших німецькомовних країнах.
62. Кафедри україністики в університетах світу.
63. Українська мова в інтернеті.
64. Інтернет-ресурси для вивчення української мови.
65. Як легко перейти на українську: поради мовознавців і відомих людей.
66. Як вивчити та вдосконалити українську: корисні онлайн-сервіси.
67. Основні положення Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної».
68. Чи можуть бути в Україні дві державні мови?
69. Мовні війни, або міф про «зіпсованість» української мови.
70. Іноземні мови в Україні.
71. Боремося із суржиком: поради фахівців.
72. Чи загрожує сучасній українській мові англійсько-український суржик?
73. Українські слова в англійській (німецькій) мові.
74. Протианглїзм: українські відповідники поширених англїзмів.
75. Лексико-семантичне освоєння англїзмів (німецьких запозичень).
76. Фонетичне, лексичне та морфологічне освоєння іншомовної лексики в українській мові.
77. Український молодіжний сленг.
78. Культура мовлення сучасного українця: проблеми й загрози.
79. Внесок Галичини у формування сучасної української літературної мови.
80. Гуцульський говір у сучасній українській літературі.
81. Ім'я (прізвище) людини як ознака національної ідентичности.
82. Українські прізвища.
83. Походження козацьких прізвищ.
84. Етимологія імен (прізвищ) студентів групи.
85. Юрій Шевельов – український філолог світового рівня.
86. Мова як вияв менталітету нації.
87. Мойсей Фішбейн як захисник української мови та перекладач.
88. Естетика та милозвучність українських народних пісень.
89. Струни моєї душі (розповідь про власну художню творчість).

## ДОДАТОК 3

### ЗРАЗОК ОПИСУ ПОНЯТТЯ В РІЗНИХ СТИЛЯХ

#### 1. Розмовний стиль

- Мамусю, а що це за фрукти?
- Це яблука, Олесику. Вони дуже смачні та корисні.
- А де ти їх взяла?
- Та ось, щойно зірвала в нашому саду. Пам'ятаєш те невеличке деревце біля огорожі? Воно називається яблунею.
- А всі яблука зелені, матусю?
- Ні, любий. Бувають ще червоні та жовті.

#### 2. Релігійний (конфесійний) стиль

##### *Притча про яблуко*

Маленька дівчинка тримала в руках два яблука. Її мама з посмішкою запитала дочку: «Мила, ти не могла б дати своїй матусі одне яблуко?»

Дівчинка протягом декількох секунд дивилася на маму, а потім раптом надкусила спочатку одне яблуко, а згодом швидко й інше.

Жінка засмутилася через те, що її улюблена донечка не захотіла з нею ділитися.

Та раптом дівчинка простягнула одне з надкушених яблук і сказала: «Мамо, візьми ось це, воно солодше!»

Ісус Христос заповідав: «Незалежно від того, наскільки ви доросла, досвідчена й обізнана людина, ніколи не поспішайте судити вчинки інших. Те, що ви бачите, часто може бути дуже оманливим».

На прикладі історії про яблука ми бачимо, що, зважаючи тільки на загальну картину, ми часто помиляємося в істинних мотивах іншої людини.

*о. Тихон Кульбака*

#### 3. Офіційно-діловий стиль

Особі, яка закупуватиме в населення яблука, насамперед потрібно видати під звіт готівку для розрахунків.

Видавати готівку під звіт для закупівлі сільськогосподарської продукції допускається на термін не довше ніж 10 робочих днів від дня видачі (п. 2.11 Положення № 637). Якщо ж працівника(ів) направлено у відрядження для закупівлі яблук, термін видачі готівки продовжується до завершення відрядження.

Яблука під кодом «0808» належать до групи 8 УКТ ЗЕД, тобто вони є сільськогосподарською продукцією. Однак для цілей Положення № 637 яблука є сільськогосподарською продукцією тільки в тому випадку, якщо вони вирощуються постачальниками. Якщо ж фізична особа, приміром, закупить яблука на стороні чи назбирає в нічийному саду, і надалі здаватиме їх підприємству, яблука вже не вважатимуться сільськогосподарською продукцією і термін авансу в 10 днів на них не поширюватиметься. Слід застосовувати загальний термін у 2 дні.

*Податкова служба України*

#### **4. Публіцистичний стиль**

Як правильно обирати яблука?

Найкраще купувати яблука, коли вони тверді, уникаючи м'яких та побитих. Плями на плодах свідчать про практично повну втрату корисних для здоров'я властивостей та поживної цінності.

Зберігайте яблука, що перезріли або починають гнити, подалі від інших, оскільки вони метаболізують поживні речовини, виділяючи етиленовий газ, який може стимулювати швидше гниття й інших плодів. Насіння яблука споживати не можна, оскільки в них міститься отруйний ціанід, надлишок якого в організмі може призвести до фатальних наслідків. З насіння виготовляють масло, яке використовується переважно в косметичній промисловості. Зауважимо, що яблука здатні викликати алергічні реакції в деяких людей.

Вагітним жінкам необхідно уникати вживання яблучного чаю, оскільки це може зашкодити їхній майбутній дитині.

*Із газети «Господар»*

#### **5. Художній стиль**

Я люблю, як буває осінню  
пахне яблуками у хаті.  
Он лежать вони, повні просині,



повні сонця, немов на святі;

крутобокі і вітром точені,  
на весілля десь приурочені,  
повисають на гільце зрубане  
і самі бубонять, як бубони...

Звуться зорями і ранетами,  
повні пахощів, соком гожі,  
доспівали попід планетами,  
і планети – на них же схожі.

Мились росами десь під тучею,  
в землю падали в добрім літі,  
і ставала земля пахучою,  
ніби яблуко на орбіті...

*Андрій Малишко*

## **6. Науковий стиль**

Яблуко – їстівний плід яблуні, соковитий, багатий на вітаміни та мікроелементи. Фрукт вагою 70–200 грамів, що вживається в їжу у свіжому, квашеному, печеному вигляді, є сировиною в кулінарії, у виробництві дитячого харчування, джемів, повидла, безалкогольних та алкогольних напоїв тощо. Вважається, що «батьківщиною» яблуні є передгір'я Алатау Казахстану.

Найбільше розповсюдження отримала яблуня домашня. Сьогодні існує безліч сортів цього виду яблуні, що ростуть у різних кліматичних умовах. Сорти яблук поділяють за вмістом цукрів, твердістю, придатністю до зберігання тощо.

Найбільш комерційні сорти яблук.

Жонатан – пізній зимовий сорт. Плоди вагою 100–120 г. Найкраще зберігаються в сховищах-холодильниках. Місце походження – США. М'якоть зеленувато-біла, під час визрівання – кремова, солодко-кисла, ароматна, дуже соковита, щільна, відмінного десертного смаку.

Голден делішес – сорт американського походження, відібраний 1890 року в Східній Вірджинії А. Х. Моллінгсом із сіянців невідомого походження. Плоди вагою 110–120 г, золотаво-жовті.

Гренні Сміт – плоди дуже гарні, великі, вагою до 190 г. М'якоть зеленувата, дуже щільна, середньої соковитості, кисло-солодка. Місце походження – Австралія.

Фуджі – яблука зимового сорту. Місце походження – Японія. Плоди переважно круглої форми, червоно-малинового кольору.

*Із енциклопедичного довідника*

## **7. Епістолярний стиль**

Люба Оксано!

Надзвичайно радий можливості знову Вам писати. Учора на фермі ми цілий день збирали яблука. Цьогорічний урожай вразив навіть самого власника ферми, пана Якова: великі, круглі, соковиті яблука ледь вміщались у його долонях. У нашому саду ростуть яблука різних сортів, щоправда, мої скупі знання в помології (дозвольте мені використати цей маленький канцеляризм, щоб потішити своє его), не дають мені змоги правильно їх перелічити. Просто скажу, що були там і жовті, і зелені, і яскраво-червоні. Частину зібраного врожаю ми відвезли в сарай, а зо двадцятьок яблук віддали пані Марії, щоб та спекла мій улюблений пиріг.

З нетерпінням чекаю Вашої відповіді.

До Вас усім серцем прихильний

Сергій

## **ДОДАТОК 4**

### **ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВИХ РОБІТ**

#### **Зразок титульної сторінки реферату**

Міністерство освіти і науки України  
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

*Кафедра української мови  
Українська мова за професійним спрямуванням*

### **АНГЛІЗМИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ**

Реферат  
студентки групи СОА-11  
факультету іноземних мов  
Левченко Вікторії Костянтинівни

Роботу перевірила  
доцент кафедри української мови  
Ципердюк Оксана Дмитрівна

Івано-Франківськ  
2022

# Зразок титульної сторінки курсової роботи

Міністерство освіти і науки України  
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника  
Факультет іноземних мов

*Кафедра англійської філології*

## ОНОМАСТИКОН ЗАГОЛОВКІВ У СУЧАСНИХ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ГАЗЕТНИХ ТЕКСТАХ

Курсова робота  
з англійської мови  
студентки II курсу, групи СОА-21  
спеціальності 014.02 «Середня освіта  
(англійська мова і література)»  
Микитин Галини Андріївни

Керівник: кандидат філологічних наук,  
доцент кафедри англійської філології  
Білик Ольга Ігорівна

Національна шкала: *відмінно*  
Університетська шкала: *92 бали*  
Оцінка ECTS: *A*

Члени комісії: \_\_\_\_\_ Н. С. Гошилик  
(підпис) (ініціали та прізвище)  
\_\_\_\_\_ О. А. Дерев'яно  
(підпис) (ініціали та прізвище)  
\_\_\_\_\_ І. М. Романишин  
(підпис) (ініціали та прізвище)

Івано-Франківськ  
2022

# **Зразок титульної сторінки бакалаврської роботи**

Міністерство освіти і науки України  
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника  
Факультет філології

*Кафедра української мови*

## **ЛЕКСИКОН ГОВІРКИ СЕЛА ЧАГРІВ РОГАТИНСЬКОГО РАЙОНУ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК МАТЕРІАЛ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В СЕРЕДНІЙ ШКОЛІ**

**Дипломна робота**  
на здобуття першого (бакалаврського)  
рівня вищої освіти  
студентки групи УМЛс/о-41  
спеціальності 014.01 «Середня  
освіта (українська мова і  
література)»  
Ошитко Ярини Василівни

Керівник: кандидат філологічних наук,  
доцент Ципердюк Оксана Дмитрівна  
Рецензент: кандидат філологічних наук,  
доцент Пелехата Олена Миколаївна

Івано-Франківськ – 2022

# **Зразок титульної сторінки магістерської роботи**

Міністерство освіти і науки України  
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника  
Факультет іноземних мов

*Кафедра англійської філології*

## **ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РЕЛІГІЙНОЇ ЛЕКСИКИ ТА ФРАЗЕОЛОГІЇ В ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

**Дипломна робота**  
на здобуття другого (магістерського)  
рівня вищої освіти  
студентки групи А(м)з-22  
спеціальності 035 Філологія  
035.041 Германські мови та літератури  
(переклад включно), перша – англійська  
Підлужної Анастасії Ігорівни

Керівник: кандидат філологічних наук,  
доцент Ципердюк Оксана Дмитрівна  
Рецензент: доктор філологічних наук,  
професор Ткачівська Марія Романівна

Івано-Франківськ – 2020

# Зразок змісту наукової роботи

## ЗМІСТ

<b>ВСТУП</b> .....	<b>5</b>
<b>РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ РЕЛІГІЙНОЇ ЛЕКСИКИ ТА ФРАЗЕОЛОГІЇ</b> .....	<b>9</b>
1.1. Теолінгвістика як напрям сучасних мовознавчих студій.....	9
1.2. Основні загальностилістичні та мовні ознаки релігійного стилю.....	15
1.3. Історія вивчення взаємодії релігійного стилю з іншими функційними різновидами мови.....	24
Висновки до першого розділу.....	29
<b>РОЗДІЛ II. ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕЛІГІЙНОЇ ЛЕКСИКИ В АНГЛІЙСЬКОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ МОВЛЕННІ (НА МАТЕРІАЛІ ГАЗЕТНОГО ДИСКУРСУ)</b> .....	<b>31</b>
2.1. Типологія релігійних номінацій.....	31
2.1.1. Лексико-семантичні групи релігійних апелювативів.....	32
2.1.2. Класифікація релігійних пропріативів.....	38
2.2. Релігійна фразеологія як елемент публіцистичного тексту.....	51
Висновки до другого розділу.....	56
<b>РОЗДІЛ III. ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТИЛІСТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА РЕЛІГІЙНО МАРКОВАНИХ ОДИНИЦЬ В АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ</b> .....	<b>57</b>
3.1. Функційне навантаження релігійних номінацій у мові періодичних видань.....	57
3.2. Релігійна лексика в структурі художніх тропів.....	64
3.2.1. Метафора.....	64
3.2.2. Епітет.....	69
3.3. Релігійні найменування як елемент стилістичних фігур.....	70
3.3.1. Антитеза.....	70
3.3.2. Повтор.....	71
3.3.3. Порівняння.....	72
Висновки до третього розділу.....	73
<b>ВИСНОВКИ</b> .....	<b>74</b>
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</b> .....	<b>79</b>

## ДОДАТОК 5

### КОРЕКТУРНІ ЗНАКИ

Коректурний знак	Призначення	Зразок застосування
	Друкувати текст з абзацу	≥ Констатуюча частина може бути відсутня
	Ліквідувати абзац	Думка не закінчена ) Абзац не потрібен
	Вписати літеру	Цілком <sup>у</sup> свідомо
	Вписати пропущене або замінити помилково написане слово	Документ <sup>без</sup> помилок
	Вилучити проміжок між словами	Документ / ( — ) \ знаходиться на виконанні
	Вилучити проміжок у слові	До[ ]кумент
	Вилучити знак або літеру	Організація місця
	Роз'єднати слова, надруковані разом	Наказ[ ]має
	Вилучити зайві слова	Літературна мова <del>мова</del>
	Вилучити зайвий текст	При підготовці наказів слід враховувати <del>йх розпорядчі та виконавчі значення</del>
	Відновити помилково закреслене слово	Активна <del>форма</del> вживається
	Поміняти місцями слова, надруковані поряд	Розпорядча <del>може</del> частина   поділятися
	Поміняти місцями слова в реченні	Слова поміняти в реченні місцями
	Переставити з одного рядка в другий слово або групу слів	Кожен пункт наказу <sup>арабськими цифрами</sup> <del>нумерується</del>
	Вилучити розрядку	<del>Наказ</del>
	Замінити малу літеру великою	<u>у</u> країна
	Замінити велику літеру малою	Пу <sup>н</sup> кт
	Збільшити інтервал	Текст повинен мати <u>наказову форму викладу</u>
	Зменшити інтервал	Для надання чіткості ← <u>текстові наказу</u>